

DE REGELS VOOR VENNOOTSCHAPPEN DIE EEN PUBLIEK BEROEP OP HET SPAARWEZEN DOEN OF HEBBEN GEDAAN

Inleiding

1. De wet van 18 juli 1991 heeft ter gelegenheid van een grondige wijziging van de Vennootschappenwet een bijzonder regime ingevoerd voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan ¹. Dit regime is ingegeven door de bezorgdheid de kleine aandeelhouders in dergelijke vennootschappen die een groot aantal aandeelhouders hebben, te beschermen tegen de macht van de grote aandeelhouders.

De opzet van deze bijdrage is een overzicht te geven van de regels van dit bijzonder regime dat het begin kan vormen van een nieuw wettelijk kader voor vennootschappen met gespreid aandeelhouderschap.

Het lijkt nuttig eerst een omschrijving te geven van dit nieuwe type van vennootschappen. De wetgever heeft immers nagelaten dit te doen in de wet van 1991. Vervolgens zal worden ingegaan op de regels die van toepassing zijn op deze vennootschappen.

2. Vooraf zij opgemerkt dat het nieuwe regime in principe beperkt is tot naamloze vennootschappen («N.V.») en commanditaire vennootschappen op aandelen ². De reden hiervoor is dat deze vennootschapsvormen de enige kapitaalvennootschappen zijn naar Belgisch recht. Kapitaalvennootschappen zijn opgebouwd rond het kapitaal dat wordt ingebracht ³. De identiteit van de aandeelhouders is bijkomstig ⁴. Een belangrijk gevolg daarvan is dat de vrije overdraagbaarheid van de aandelen tot de essentie van de kapitaalvennoot-

schap behoort ⁵. De aandelen van de N.V. en de commanditaire vennootschap op aandelen kunnen dan ook gemakkelijk onder het publiek worden verspreid.

Ten gevolge van een onzorgvuldigheid van de wetgever bestaan er eveneens besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid («B.V.B.A.») die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan ⁶. Het laatste lid van artikel 73 van de Vennootschappenwet, dat bepaalt dat voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, de oproeping voor de algemene vergadering de te behandelen onderwerpen en de voorstellen tot besluit moet bevatten (hierna, nr. 26), is mede van toepassing verklaard op de B.V.B.A. door middel van artikel 136 Vennootschappenwet. Ook de bepalingen betreffende het verzoek tot het verlenen van volmachten in zoverre ze gelden voor vergaderingen van obligatiehouders (hierna, nrs. 31 en 32), zijn van toepassing verklaard via artikel 131, jo. 96 van de Vennootschappenwet op vergaderingen van obligatiehouders van B.V.B.A. Ten slotte is ook de verplichting voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan die aandelen zonder stemrecht uitgeven met de mogelijkheid van wederinkoop, om deze mogelijkheid op te nemen in de akte van uitgifte van toepassing op B.V.B.A. (art. 124bis Venn.W., dat art. 48 integraal van toepassing verklaart; zie nr. 23).

De wetgever heeft bij de wijziging van de Vennootschappenwet in 1991 nagelaten de artikelen 124bis, 131 en 136 op die punten aan te passen ⁷. Er mag worden gehoopt dat de nieuwe wijziging van de Vennootschappenwet dit verzuim zal rechtzetten ⁸.

De Vennootschappenwet kent geen coöperatieve vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. Andere wetten zoals de wetgeving op controlewijzigingen daarentegen wel (zie hierna).

3. Het voorzien in een bijzonder regime voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of

¹ In het Frans «société faisant ou ayant fait publiquement appel à l'épargne». Zie over de keuze van deze omschrijving J. HENAUD, F. TERRE en P. MABILAT, *Sociétés commerciales*, I, Parijs, Dalloz, 1972, 555.

² Op deze laatste vennootschapsvorm zijn alle regels van de naamloze vennootschap van toepassing behoudens andersluidende bepaling in de Vennootschappenwet (art. 107 Venn.W.). In de voorbereidende teksten van de wet van 18 juli 1991 wordt als dusdanig niet gesproken van commanditaire vennootschappen op aandelen. Zij worden echter met de naamloze vennootschappen gelijkgeschakeld behoudens afwijking in de wet.

³ Cass., 1 december 1927, *Pas.*, 1928, I, 36, concl. proc.-gen. P. LECLERCO; P. DEMEUR, «Sociétés de personnes et sociétés de capitaux», *R.P.S.*, 1955, 203 e.v.; C. HOUPIN en H. BOSVIEUX, *Traité général des sociétés civiles et commerciales et des associations*, 1935, Parijs, Sirey, II, 182; J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, Brussel, Bruylant, 1934, 316.

⁴ Dit in tegenstelling tot personenvennootschappen die wezenlijk intuitu personae zijn aangegaan, zoals de B.V.B.A. en de Coop. V.: J. RONSE, *Algemeen deel van het vennootschapsrecht*, Leuven, Acco, 1975, 63-64; J. VAN HOUTTE, *Traité des sociétés de personnes à responsabilité limitée*, Brussel, Larcier, 1962, I, 79-86; A. TSCHOFFEN, *Les sociétés de personnes à responsabilité limitée*, Brussel, Bruylant, 1959, 14-15.

⁵ Zie artikel 41, § 2, Venn.W.; J. VAN RYN, *o.c.*, 1954, I, 353; F. GILSON, *Les modifications aux statuts des sociétés anonymes*, Brussel, Bruylant, 1919, 106; D. VAN GERVEN, «De draagwijdte van de nieuwe regeling inzake overdraagbaarheidsbeperkingen», *T.R.V.*, 1992, 302.

⁶ Er zij opgemerkt dat het rechtstreeks of via een tussenpersoon openen van een openbare inschrijving voor aandelen of voor het te koop stellen van obligaties voor een B.V.B.A. verboden is, en wordt gestraft met een geldboete van 50 tot 10.000 fr. (art. 201, 2°, Venn.W.). Dit neemt niet weg dat de aandelen door private overdrachten onder een groot aantal vennoten worden verspreid. Het is daarom meer gepast om te spreken van B.V.B.A. met een gespreid aandeelhouderschap.

⁷ De voorbereidende teksten van de wet van 18 juli 1991 reppen met geen woord over de B.V.B.A. bij de bespreking van deze nieuwe bepalingen.

⁸ De laatste versie van het nieuwe wetsontwerp spreekt er nog niet over: *Parl.St., Kamer*, 1992-93, nr. 1005/1.

hebben gedaan, neemt niet weg dat deze vennootschappen nog steeds volledig onderworpen blijven aan de andere bepalingen die op deze vennootschapsvormen toepasselijk zijn.

Door het uitwerken van bijzondere regels heeft de wetgever immers geen nieuwe vorm van vennootschap ingevoerd⁹. Het zijn nog steeds N.V.'s en commanditaire vennootschappen op aandelen.

Op dat punt kan een vergelijking worden gemaakt met de eenpersoons-B.V.B.A. waarvoor bijzondere regels zijn ingevoerd in de Vennootschappenwet door de wet van 14 juli 1987¹⁰. Hierdoor heeft de wetgever geen bijzondere vorm van vennootschap gecreëerd in tegenstelling tot wat wel eens wordt gedacht. Het is nog steeds een B.V.B.A. waarvoor echter een aantal bijzondere bepalingen gelden. De uitbreiding van het aantal vennoten naar meer dan één, of omgekeerd de verwerving van alle aandelen door één vennoot, is derhalve geen omzetting van de vennootschap in een andere vennootschapsvorm waarbij de bepalingen van afdeling VIII van de Vennootschappenwet moeten worden nageleefd.

Omschrijving

4. Bij ontbreken van een duidelijke omschrijving van «vennootschappen die een publiek beroep op het spaarweten doen of hebben gedaan» in de wet, heeft de rechtsleer gepoogd een omschrijving te geven aan de hand van de voorbereidende teksten. Daarbij is zij uitgegaan van de definitie die de wet van 1 december 1953 heeft ingeschreven in artikel 64, § 2 van de Vennootschappenwet en van een verklaring die de vertegenwoordiger van de minister van Justitie heeft afgelegd tijdens de bespreking van het wetsontwerp van 1991 tot wijziging van de Vennootschappenwet in de senaatscommissie.

5. De wet van 1 december 1953¹¹ heeft aan N.V., commanditaire vennootschappen op aandelen en coöperatieve vennootschappen die « een publiek beroep gedaan hebben of doen op de geldbeleggers » de verplichting opgelegd ten minste één van hun commissarissen te benoemen onder de

leden van het Instituut der Bedrijfsrevisoren¹². Hij draagt de titel van commissaris-revisor (art. 64, § 1, eerste lid, Venn. W.).

Bij die gelegenheid werd een omschrijving gegeven van de bedoelde vennootschappen. Aldus bepaalde artikel 64, § 2, derde lid: « Worden beschouwd als een publiek beroep gedaan hebbende of doende op de geldbeleggers: 1° de vennootschappen waarvan de aandelen, obligaties, titels of winstaandelen, welke ook hun benaming zij, geheel of gedeeltelijk ingeschreven zijn of geweest zijn op de officiële noteringslijst van een effectenbeurs van het koninkrijk; 2° de vennootschappen waarvan de aandelen, obligaties, titels of winstaandelen, welke ook hun benaming zij, bij de oprichting of later, vanwege de vennootschap of met haar instemming, het voorwerp hebben uitgemaakt van een openbare tentoonstelling, aanbod of verkoop voorafgegaan door de bekendmaking van het bericht voorzien bij de artikelen 36 of 84; 3° de vennootschappen opgericht of waarvan het kapitaal verhoogd werd volgens de wijze voorzien bij de artikelen 32, 33 en 34, 2e lid »¹³.

Uit een onderzoek van de voorbereidende teksten van de wet van 1 december 1953 blijkt dat de wetgever met de invoering van deze verplichting poogde de geldbeleggers te beschermen¹⁴. De wetgever had de vennootschappen voor ogen die effecten hadden uitgegeven die worden gehouden door een groep van beleggers die bescherming verdienden. In het oorspronkelijk wetsvoorstel was er trouwens enkel sprake van «vennootschappen die een publiek beroep doen op de geldbeleggers», zijnde de vennootschappen met een groot aantal passieve aandeelhouders¹⁵. De woorden «die een beroep gedaan hebben op de geldbeleggers» werden nadien toegevoegd, om tevens de vennootschappen te vatten die hun titels van de beurs hadden laten «schrappen»¹⁶.

Nadien werden verschillende andere, hierna besproken, wijzigingen van de Vennootschappenwet gekoppeld aan dit nieuwe begrip. De wetgever heeft echter nooit een sluitende definitie gegeven van wat diende te worden begrepen onder

⁹ Art. 2 van de Vennootschappenwet, dat trouwens opnieuw (te recht) zal worden gewijzigd: de vermelding van de twee verschijningsvormen van de coöperatieve vennootschap (met of zonder onbeperkte en hoofdelijke aansprakelijkheid) zal worden weggelaten en worden vervangen door «coöperatieve vennootschap» (*Parl.St., Kamer*, 1992-93, nr. 1005/1, 2). De coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid en de coöperatieve met onbeperkte en hoofdelijke aansprakelijkheid zijn twee verschijningsvormen van dezelfde vennootschapsvorm: de coöperatieve vennootschap. Zie over de classificatie van de verschillende vennootschapsvormen J. RONSE, o.c., 61 e.v.

¹⁰ B.S., van 30 juli 1987; zie hierover H. BRAECKMANS en E. WYMEERSCH, «De eenpersoonsvennootschap met beperkte aansprakelijkheid vanuit vennootschapsrechtelijk en algemeen handelsrechtelijk oogpunt», in *De eenpersoonsvennootschap*, BRAECKMANS en WYMEERSCH (red.), Antwerpen, Maklu, 1988, 8; D. VAN GERVEN, «De eenpersoons besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid in het licht van de andere vennootschapsvormen», *De ik-vennootschap*, Kalmthout, Biblo, 1987, I-3.

¹¹ Wet houdende wijziging van de samengeordende wetten op de handelsvennootschappen (B.S., 16 december 1953, 7926).

¹² Krachtens het toenmalige artikel 64, § 2, Venn. W., dat van toepassing was op de commanditaire vennootschappen op aandelen krachtens artikel 111 Venn. W. en op de coöperatieve vennootschap krachtens artikel 146 Venn. W.

¹³ De opsomming is limitatief (*Parl.Hand., Kamer*, 11 juni 1953, 17).

¹⁴ Zie voornamelijk de bespreking in *Parl.Hand., Kamer*, 10 juni 1953, 20-21 en 31, waar deze vennootschappen ook worden aangeduid als «openbare vennootschappen» en worden onderscheiden van «private vennootschappen». Er zij opgemerkt dat de belangrijkheid van het kapitaal als dusdanig niet werd aangelegd als criterium. Zie ook de Memorie van toelichting, *Parl.St., Kamer*, 1950-51, nr. 501/1, 4. Dit verklaart ook dat deze verplichting niet toepasselijk werd gemaakt op B.V.B.A. die op dat ogenblik niet meer dan vijftig vennoten mochten tellen (oud art. 119, vierde lid, Venn. W., afgeschaft door de wet van 15 juli 1985 (B.S., 14 augustus 1985)).

¹⁵ Wetsvoorstel Scheyven, *Parl.St., Kamer*, 1950-51, nr. 501, 4-5.

¹⁶ Waarbij men dan vooral doelde op de vennootschappen met een groot aantal aandeelhouders waarvan de aandelen om een of andere reden van de beurs worden weggelaten (*Parl.Hand., Kamer*, 19 juni 1953, 21). Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen indien blijkt dat één aandeelhouder meer dan 99% van de aandelen heeft verworven via een openbaar bod of op een andere manier.

vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan ¹⁷.

Ter gelegenheid van de wijziging van de Vennootschappenwet door de wet van 18 juli 1991 werd uitvoerig over dit begrip gepalaverd tijdens de voorbereiding van deze wet ¹⁸. De vertegenwoordiger van de minister van Justitie heeft voor de senaatscommissie die het wetsontwerp onderzocht dat uiteindelijk de wet van 18 juli 1991 werd, verklaard dat onder vennootschappen die een publiek beroep doen of hebben gedaan op het spaarwezen, moeten worden begrepen niet alleen de beursgenoteerde vennootschappen maar ook vennootschappen waarvan de effecten onder het publiek verspreid zijn ¹⁹. Het woord publiek dient te worden uitgelegd, aldus de vertegenwoordiger van de minister van Justitie, in de zin van het K.B. van 9 januari 1991 over het openbaar karakter van de verrichtingen om spaargelden aan te trekken en de gelijkstelling van bepaalde verrichtingen met een openbaar bod ²⁰.

6. De grote meerderheid van de rechtsleer stelt tot op heden dat de term «publiek beroep» impliciet verwijst naar de omschrijving van het K.B. van 9 januari 1991 ²¹. Dit zou tot gevolg hebben dat de bijzondere regels die voor deze vennootschappen gelden, van toepassing zijn zodra een vennootschap in het verleden ooit een openbare effectentrans-

actie heeft verricht die beantwoordt aan de criteria van het K.B. van 9 januari 1991, ongeacht of de effecten van deze vennootschap op heden al dan niet verspreid zijn onder een groot aantal personen ²². Aldus kan de enige minderheidsaandeelhouder eisen dat de bestuurders de bijzondere bepalingen van toepassing op deze vennootschappen naleven.

Elders heb ik proberen aan te tonen dat deze interpretatie niet kan worden aangehouden, gelet op de bedoeling van de wetgever zoals die blijkt uit de voorbereidende teksten van de wet van 18 juli 1991, en de vroegere wetten die verwezen naar dit begrip ²³. De *ratio legis* van de wetgever bij het uitwerken van bijzondere maatregelen voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, was telkens weer de bescherming te verzekeren van de grote groep beleggers die effecten bezitten van deze vennootschap waarop ze nauwelijks controle hebben. Daarbij kwam als constante terug dat de wetgever vennootschappen voor ogen had die onder de toezicht van de Commissie voor het Bank- en Financiewezen (hierna: de «C.B.F.») vallen ²⁴. Deze laatste heeft traditioneel haar toezicht willen uitoefenen zodra vaststond dat de effecten onder het publiek verspreid waren ²⁵. Veelal was de verspreiding onder het publiek het gevolg van een publieke effectenverrichting, zoals een notering ter beurse of een publieke uitgifte van aandelen of van een converteerbare obligatielening. Ze kon zich ook voordoen ten gevolge van een gestage verspreiding van de aandelen via private overdrachten onder een grote groep van personen, die niet noodzakelijkerwijze met elkaar verbonden zijn. Dit zal dan in voorkomend geval uitmonden in een notering van ambtswege op een deelmarkt van de effectenbeurs ²⁶.

7. Het criterium dat moet worden aangehouden is dan ook de verspreiding van de effecten van de vennootschap onder het publiek. De effecten zijn onder het publiek verspreid indien ze worden gehouden door effectenhouders die niet met het bestuur zijn verbonden. In dat geval is de vennootschap er een die een publiek beroep op het spaarwezen doet of heeft gedaan, en is ze onderworpen aan de bijzondere regels die voor deze vennootschappen werden uitgewerkt ²⁷.

8. Ook het Franse recht onderwerpt vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen (de *sociétés faisant appel public à l'épargne*) aan strengere regels. De Franse vennootschappenwet geeft een wettelijke omschrijving van deze kapitaalvennootschappen: «sont réputées faire publiquement appel à l'épargne les sociétés dont les titres sont inscrits à la cote officielle ou à celle du second marché d'une bourse de valeurs, à dater de cette inscription, ou qui, pour le placement des titres quels qu'ils soient, ont recours soit à des établissements de crédit, soit à des établissements

¹⁷ Zie voor een uitvoerige en nauwkeurige analyse van dit begrip T. TILQUIN, «La société privée et la société faisant ou ayant fait publiquement appel à l'épargne – Evolutions récentes», *T.B.H.*, 1993, 744 e.v. Deze auteur stelt dat een definitie niet kan worden gegeven in deze stand van het recht. Zie ook de minutieuze analyse van E. WYMEERSCH, «Inleiding, Algemene begrippen, Kapitaalvorming», *Het gewijzigde vennootschapsrecht 1991*, BRAECKMANS en WYMEERSCH (red.), Maklu, Antwerpen, 83 e.v.

¹⁸ Zie o.m. de memorie van toelichting, *Parl.St., Senaat*, 1990-91, nr. 1107/1, 38, 57, en 85-87, en vooral de uitvoerige discussie in het verslag voor de Senaat, *Parl.St., Senaat*, 1990-91, nr. 1107/3, 60.

¹⁹ Deze omschrijving komt overeen met de omschrijving die aan dit begrip werd gegeven door het K.B. van 8 november 1989 op de openbare overnameaanbiedingen en de wijzigingen in de controle op vennootschappen (art. 1, § 2, van dit K.B.). Men merke op dat het K.B. van 8 november 1989 niet verwijst naar het K.B. van 12 november 1969, dat het openbaar beroep op het spaarwezen omschrijft (dat nadien is vervangen door het K.B. van 9 januari 1991).

²⁰ B.S., 12 januari 1991.

²¹ Aldus P. MARCHANDISE, «Les sociétés cotées et la réforme 1991 du droit des sociétés», *Tendensen in het bedrijfsrecht*, 2, Brussel, Bruylant/Kluwer, 1991, 106; J.L. DUPLAT en P. LAMBRECHT, «La réforme du droit des sociétés», *Tendensen in het bedrijfsrecht*, 2, Brussel, Bruylant/Kluwer, 1991, 38; J.L. DUPLAT, in het panelgesprek op de studiedag gehouden op 4 oktober 1991 door het Jan Ronse Instituut, *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, Kalmthout, Biblo, 1992, 255; F. BOUCKAERT, «Kapitaalverhoging – toegestane kapitaal – voorkeurrecht – recht van voorrang», in *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, Kalmthout, Biblo, 1992, 14; H. BRAECKMANS, in de Vraagbaak van de Notariële Avond 1991, *Nieuwe vennootschappenwet 1991*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 486; D. MEULEMANS, l.c., in *Het vernieuwd kader van de ondernemingen: financieel, vennootschaps- en boekhoudrecht*, FLAMÉE en MEULEMANS (red.), Brugge, Die Keure, 1993, 32-33. Zie echter E. WYMEERSCH, «Inleiding, Algemene begrippen, Kapitaalvorming», *Het gewijzigde vennootschapsrecht 1991*, Antwerpen, Maklu, 1992, 92 e.v., die terecht opmerkt dat niets toestaat het K.B. van 9 januari 1991 automatisch van toepassing te verklaren. Volgens deze auteur kan dit K.B. hooguit als inspiratie dienen, zonder bindend te zijn.

²² Zie inderdaad E. WYMEERSCH, l.c., 85 e.v., die op deze absurditeit wijst.

²³ D. VAN GERVEN, «Omschrijving van vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan», *T.R.V.*, 1993, 397.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Zie bijvoorbeeld *Jaarverslag C.B.F.*, 1977-1978, 113-114; *Jaarverslag C.B.F.*, 1976-1977, 118.

²⁶ In welk geval vooraf het advies van de emittent moet worden gevraagd (art. 32, Wet 4 december 1990 op de financiële transacties en de financiële markten).

²⁷ D. VAN GERVEN, l.c., *T.R.V.*, 1993, 402.

mentionnés à l'article 99 de la loi n° 84-46 du 24 janvier 1984 relative à l'activité et au contrôle des établissements de crédit, ou sociétés de bourse, soit à des procédés de publicité quelconque, doit au démarchage»²⁸.

De Franse *Commission des Opérations de Bourse* («C.O.B.») oordeelt dat de wettelijke omschrijving enkel een vermoeden creëert. Enerzijds betekent dit dat andere criteria het publieke karakter van een vennootschap kunnen aantonen, en anderzijds dat dit vermoeden kan worden weerlegd door feiten die erop wijzen dat de vennootschap niet meer publiek is²⁹. Volgens de C.O.B. is een vennootschap er een die een publiek beroep op het spaarwezen doet indien een belangrijk deel van haar effecten verspreid zijn onder het publiek³⁰. De rechtsleer heeft zich verzet tegen deze interpretatie omdat ze ingaat tegen de tekst van de wet³¹, en omdat de vaagheid van het criterium een grote rechtsonzekerheid meebrengt³². Het lijkt echter dat de C.O.B. haar omschrijving, die beter beantwoordt aan de werkelijkheid, doordrukt.

De vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen, zijn onderworpen aan bijzondere regels inzake kapitaal, oprichting en de algemene vergadering³³. Daarenboven zijn zij onderworpen aan de C.O.B., die toezicht zal uitoefenen op de effectenverrichtingen en de informatie naar de aandeelhouders van deze vennootschappen³⁴. De C.O.B. heeft soortgelijke bevoegdheden als die van de Belgische C.B.F.

Toepasselijke regels

1° Algemeen

9. De eerste keer dat de wetgever zich bekommerde om vennootschappen waarvan de effecten verspreid zijn onder het publiek, betrof de vraag naar een nauwgezet toezicht op de financiële toestand van de vennootschap door een onafhankelijke deskundige. Zoals hiervoor reeds vermeld, werd door de wet van 1 december 1953 aan N.V., commanditaire vennootschappen op aandelen en coöperatieve vennoot-

schappen die een publiek beroep op de geldbeleggers hebben gedaan of doen, de verplichting opgelegd om ten minste één van hun commissarissen te benoemen onder de leden van het Instituut der Bedrijfsrevisoren³⁵. Nadien werd deze verplichting bij de wet van 21 februari 1985 ter uitvoering van de Vierde EG-Richtlijn van 25 juli 1978 betreffende de jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen veralgemeend³⁶.

10. De wetgever heeft het hierbij echter niet gelaten, en in recentere wetten werden nieuwe bijzondere regels opgelegd die enkel golden voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. Al deze regels zijn vandaag nog van toepassing.

Zij vormen het begin van een bijzonder regime voor vennootschappen die een publiek karakter hebben. Bijzondere regels voor deze vennootschappen vinden hun verantwoording in het feit dat zij een grote groep van aandeelhouders hebben die niet betrokken zijn bij het bestuur van de vennootschap. Deze aandeelhouders moeten dan ook volledig vertrouwen op de informatie die het bestuur (en de meerderheidsaandeelhouders) van de vennootschap hun ter beschikking wil stellen om enig inzicht te krijgen in de financiële toestand en het beheer van de vennootschap.

Inspiratie voor de toekomstige ontwikkeling van dit regime kan zonder twijfel worden gevonden in het Angelsaksisch recht dat reeds lang vertrouwd is met het onderscheid tussen gesloten (*private company*) en door het publiek gehouden (*public company*) vennootschappen³⁷. Ook het Amerikaanse recht kent *publicly held companies*, te onderscheiden van de *closely held companies*³⁸.

2° Beperking van het bedrag van het toegestane kapitaal

11. Het uitvoeren van kapitaalwijzigingen behoort in beginsel tot de bevoegdheid van de algemene vergadering van aandeelhouders, die het kapitaal kan verminderen of verhogen mits de quorum- en meerderheidsvereisten opgelegd voor de wijzigingen van de statuten nageleefd worden³⁹.

²⁸ Art. 72 van de Franse Vennootschappenwet, nr. 66-537 van 24 juli 1966; zie voor een bespreking van deze omschrijving M. JEANTIN, *Droit des sociétés*, Parijs, Ed Montchrestien, 1993, 322-325.

²⁹ Het standpunt van de C.O.B. werd duidelijk vastgelegd in haar «Règlement n° 88-04 relatif aux informations à publier par les collectivités faisant publiquement appel à l'épargne», (*J.O.*, 14 juli 1988, 9158). Ook in die zin Parijs, 2 november 1989, *Rev.Soc.*, 1990, 39, noot P. LE CANNU.

³⁰ Art. 1 van het Règlement n° 88-04 aangehaald in de vorige voetnoot. In dit Règlement wordt een vermoeden gecreëerd dat de vennootschap een publiek beroep op het spaarwezen doet wanneer haar effecten worden gehouden door meer dan 300 personen.

³¹ Aldus J. HERNAUD, F. TERRE en P. MABILAT, *o.c.*, I, 590, die nochtans schijnen te aanvaarden dat het vermoeden kan worden weerlegd indien kan worden aangetoond dat de vennootschap door een bepaalde gebeurtenis (bv. een openbaar bod waardoor alle aandelen in handen van een gesloten groep van personen terechtkomen) (*o.c.*, nr. 589).

³² M. JEANTIN, *o.c.*, 327; T. GRANIER, «La notion d'appel public à l'épargne», *Rev.Soc.*, 1992, 687; J.L. SIBON, noot onder Parijs, 19 oktober 1979, *Rev.Soc.*, 1980, 480.

³³ Zie voor een overzicht M. JEANTIN, *o.c.*, 327-350; Memento pratique F. Lefebvre, *Sociétés commerciales*, Parijs, 1993, nr. 1105.

³⁴ Zie over haar bevoegdheden M. JEANTIN, *o.c.*, 335 e.v.; Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 1988, I, 207-209.

³⁵ Dit instituut werd opgericht bij de wet van 22 juli 1953 (*B.S.*, 2 september 1953); J.P. MAES en K. VAN HULLE, *De hervorming van het bedrijfsrevisoraat en de organisatie van het accountantsberoep*, Antwerpen, Kluwer, 1985, 31 e.v.

³⁶ Zie hierover J.P. MAES en K. VAN HULLE, *o.c.*, 51 e.v.; H. OLIVIER, «Nouveau régime du contrôle et fonctions du commissaire», *Ann.Fac.Dr.Liège*, 1985, 41 e.v. *Adde* de interessante beschouwingen van J. VAN RYN, «Exposé introductif: la politique du contrôle des entreprises et son évolution», *Ann.Fac.Dr.Liège*, 1985, 7 e.v.

³⁷ L.C.B. GOWER, *Principles of Modern Company Law*, Londen, 1992, 12-13; K. WALMSLEY, *Butterworths Company Law Handbook*, Londen, 1987, 3-4; R.R. PENNINGTON, *Company Law*, Londen, 1990, 751.

³⁸ Zie over het onderscheid en de gevolgen ervan P. CLARK, *Corporate Law*, Boston/Toronto, 1986, 24 e.v.

³⁹ Art. 33bis, § 1, en art. 72 Venn.W. De bijzondere quorum- en meerderheidsvereisten zijn neergelegd in artikel 70 Venn.W. De statuten kunnen strengere vereisten stellen. Eventueel dient artikel 71 Venn.W. te worden nageleefd, indien de respectieve rechten verbonden aan klassen van aandelen of effecten worden gewijzigd. Van de bijzondere quorum- en meerderheidsvereisten voorgeschreven door dit artikel 71 kan hoegenaamd niet worden afgeweken: D. VAN GERVEN, «De evenredige en de onevenredige vertegenwoordiging

De wet van 5 december 1984, die de Vennootschappenwet heeft gewijzigd, heeft de mogelijkheid gelaten om de raad van bestuur ⁴⁰ de bevoegdheid te geven het maatschappelijk kapitaal te wijzigen.

Deze uitzondering op de bevoegdheid van de algemene vergadering geldt enkel voor N.V. en commanditaire vennootschappen op aandelen (art. 107 Venn.W.). Ze kan niet worden opgenomen in de statuten van andere vennootschapsvormen ⁴¹.

12. Aldus bepaalt artikel 33bis, § 2, van de Vennootschappenwet dat in de oprichtingsakte of nadien bij statutenwijziging aan de raad van bestuur de bevoegdheid kan worden verleend om het maatschappelijk kapitaal te verhogen. De kapitaalverhoging waartoe de raad van bestuur kan beslissen, kan worden gefinancierd door een inbreng in geld ⁴² of door een inbreng in natura. Terwijl voorheen de uitgiftepremie, om te ontsnappen aan de belasting als winst, diende te worden ondergebracht in een onbeschikbare rekening op de passiefzijde die enkel kon worden gewijzigd volgens de regels van toepassing op kapitaalwijzigingen ⁴³, is dit sinds de wijziging van het Wetboek van Inkomstenbelastingen door de wet van 28 juli 1992 niet meer vereist. Ze maakt nu ook voor de vennootschapsbelasting deel uit van het kapitaal ⁴⁴.

De kapitaalverhoging via het toegestane kapitaal kan tevens worden gefinancierd door een omzetting van reserves indien de statuten dit uitdrukkelijk bepalen (art. 33bis, § 2, vijfde lid, Venn.W.).

De raad van bestuur kan van deze bevoegdheid geen gebruik maken in het geval dat de kapitaalverhoging voornamelijk tot stand wordt gebracht door een inbreng in natura door een houder van effecten van deze vennootschap waarvan meer dan 10% van de stemrechten zijn verbonden ⁴⁵.

13. De bevoegdheid kan slechts worden verleend voor een maximumduur van vijf jaar, te rekenen van de datum van

bekendmaking van de oprichtingsakte of de akte van statutenwijziging in de bijlagen tot het Belgisch Staatsblad ⁴⁶.

De algemene vergadering kan deze bevoegdheid één of meer malen verlengen met telkens een periode die niet langer mag zijn dan vijf jaar.

Indien het voorstel om de bevoegdheid toe te kennen of te verlengen uitgaat van de raad van bestuur, is deze ertoe gehouden een met redenen omkleed verslag op te stellen waarin wordt aangegeven in welke bijzondere omstandigheden hij gebruik zal kunnen maken van het toegestane kapitaal en welke doeleinden hij daarbij nastreeft ⁴⁷.

Dit bijzonder verslag zou enkel van toepassing zijn wanneer de raad van bestuur de toekenning of hernieuwing van het toegestaan kapitaal aan de algemene vergadering voorstelt. Het is echter niet duidelijk wat daarmee wordt bedoeld. Het lijkt geen twijfel dat een dergelijk verslag niet vereist is indien in de oprichtingsakte een toegestaan kapitaal wordt voorzien ⁴⁸. Het initiatief gaat dan immers uit van de oprichters en niet van de raad van bestuur. Tevens echter zou een dergelijk verslag niet nodig zijn indien de algemene vergadering wordt bijeengeroepen door de commissaris-revisor, op zijn eigen initiatief of indien hij hiertoe wordt aangezocht door een aandeelhouder of meerdere aandeelhouders die gezamenlijk ten minste een vijfde van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen ⁴⁹. Ook dan is het weer onduidelijk of een dergelijk verslag vereist is indien de raad van bestuur door een aantal aandeelhouders wordt verzocht een algemene vergadering bijeen te roepen met op de agenda het invoeren of verlengen van het toegestane kapitaal. Het komt mij voor dat het initiatief in een dergelijk geval niet uitgaat van de raad van bestuur ⁵⁰.

Het bijzonder verslag wordt in de agenda van de algemene vergadering vermeld, en een afschrift ervan wordt meegezonden samen met de oproepingsbrief aan de houders van aandelen op naam ⁵¹. Er wordt tevens een afschrift gezonden

van aandeelhouders in de raad van bestuur van een N.V.», T.B.H., 1991, 866.

⁴⁰ Of de zaakvoerder(s) in geval van een commanditaire vennootschap op aandelen. Zie over het gebruik van het toegestane kapitaal *Jaarverslag C.B.F.*, 1984-1985, 57 e.v.; 1985-1986, 62 e.v.

⁴¹ Voor de coöperatieve vennootschappen kan een soortgelijke regeling worden uitgewerkt door middel van de techniek van het veranderlijk kapitaal (zie hierover A. VAN HULLE, F. HOFKENS en K. VAN HULLE, *De coöperatieve vennootschap*, Antwerpen, Kluwer, 1989, 115 e.v.; J. 't KINT en M. GODIN, *Les sociétés coopératives*, Brussel, Larcier, 1968, 196).

⁴² In het geval van een inbreng in geld zal de raad van bestuur de regels inzake het voorkeurrecht van de bestaande aandeelhouders in acht moeten nemen (art. 34bis Venn.W.).

⁴³ Cass., 13 april 1978, *Pas.*, 1978, 899, concl. adv.-gen. KRINGS, J.D.F., 1982, 338, noot T. AFSCHRIFT.

⁴⁴ Art. 184, lid 3, W.I.B., als gewijzigd door de wet van 28 juli 1992 (B.S., 31 juli 1992); J. KIRKPATRICK, *Le régime fiscal des sociétés en Belgique*, Brussel, Bruylant, 1992, 150-151; zie weliswaar A. TIBERGHEN, *Handboek voor fiscaal recht 1993*, Antwerpen, Kluwer, 1993, 252.

⁴⁵ Art. 33bis, § 2, eerste lid, Venn.W. Dit is de eerste van een drietal wijzigingen die de wet van 18 juli 1991 in artikel 33 heeft aangebracht. In het tweede en derde lid van § 2 wordt aangegeven hoe deze 10%-regel moet worden berekend. Zie in het algemeen over deze in de praktijk moeilijk toepasbare bepaling F. BOUCKAERT, «Kapitaalverhoging – toegestane kapitaal – voorkeurrecht – recht van voorrang», in *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, Jan Ronse Instituut (red.), Kalmthout, Biblo, 1992, 15-16).

⁴⁶ De wijziging in het kapitaal betreft een van de gegevens die openbaar moeten worden gemaakt in een uittreksel van de oprichtingsakte of akte van statutenwijziging bekendgemaakt in de bijlagen tot het Belgisch Staatsblad (art. 9 en art. 12, § 1, 2°, Venn. W.).

⁴⁷ Art. 33bis, § 2, zevende lid, Venn.W. Dit is de tweede wijziging aangebracht in art. 33bis door de wet van 18 juli 1991.

⁴⁸ F. BOUCKAERT, l.c., 18. Zie echter J. LIEVENS, *De Nieuwe Vennootschapswet (wet van 18 juli 1991)*, Gent, Mys & Breesch, 1991, 17, die ten onrechte stelt dat geen toegestaan kapitaal meer kan worden voorzien in de oprichtingsakte daar er nog geen raad van bestuur bestaat en dus geen verslag kan worden opgesteld.

⁴⁹ Art. 73, tweede lid, Venn.W. Voor de berekening van de grens van een vijfde (20%) wordt uiteraard rekening gehouden met de aandelen zonder stemrecht. Zij ook vertegenwoordigen het maatschappelijk kapitaal. De statuten kunnen de grens van een vijfde verlagen (bv. een zesde of 16,5%), maar niet verhogen.

⁵⁰ Deze hypothese lijkt eerder uitzonderlijk. De minderheid heeft er immers geen baat bij een toegestaan kapitaal te voorzien. De meerderheid zal het voorstel doen bij monde van de raad van bestuur. Indien de meerderheid echter tracht op deze wijze de verplichting van een verslag te omzeilen, zal de rechter terecht beslissen dat het initiatief uitging van de raad van bestuur die een emanatie is van de meerderheid.

⁵¹ Dit betekent dat de raad van bestuur uiterlijk op het ogenblik dat hij de agenda voor de algemene vergadering goedkeurt, tevens het verslag goedkeurt, opdat het kan worden meegezonden met de bijeenroepingsbrief.

aan diegenen die hebben voldaan aan de formaliteiten om deel te nemen aan de algemene vergadering⁵². Tevens kan iedere houder van toonderaandelen gratis tegen de overlegging van zijn effect een kopie van het verslag krijgen op de zetel van de vennootschap vijftien dagen vóór de vergadering (art. 33bis, § 2, laatste lid, Venn. W.).

14. De wet van 18 juli 1991 heeft een bijkomende beperking aangebracht aan deze bevoegdheid inzake toegestaan kapitaal die enkel geldt voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan.

Het toegestane kapitaal, nl. het bedrag waarmee de raad van bestuur het maatschappelijk kapitaal kan verhogen in één of meer malen, mag niet hoger zijn dan het bedrag van het maatschappelijk kapitaal (art. 33bis, § 2, eerste lid Venn. W.). Met andere woorden het maximumbedrag van het toegestane kapitaal mag niet hoger zijn dan het bedrag van het maatschappelijk kapitaal op het ogenblik van de toekenning of hernieuwing van deze bevoegdheid van de raad van bestuur.

De beweegreden voor deze beperking is dat de bevoegdheid om over een kapitaalverhoging te beslissen in vennootschappen waarvan de aandelen verspreid zijn onder het publiek, zoveel mogelijk bij de aandeelhouders moet blijven⁵³. Dit is vaak een van de weinige middelen die de aandeelhouders in dergelijke vennootschappen nog hebben om controle uit te oefenen op het beleid van de raad van bestuur⁵⁴.

15. Die beperking geldt ook met betrekking tot de mogelijkheid van de raad van bestuur converteerbare obligaties of naakte warrants uit te schrijven (zie voor een omschrijving van dit type van effecten voetnoot 128 hierna).

De raad van bestuur kan bij het gebruiken van zijn bevoegdheid, binnen de grenzen van het toegestane kapitaal, kiezen tussen een onmiddellijke kapitaalverhoging door de uitgifte van aandelen, of een uitgestelde kapitaalverhoging door de uitgifte van converteerbare obligaties of warrants⁵⁵ die pas onder bepaalde voorwaarden en na een zekere periode recht geven op aandelen⁵⁶. In beide gevallen gaat het immers om een vorm van kapitaalverhoging⁵⁷. Het verschil bestaat hierin dat de uitgifte van converteerbare obligaties of

warrants een uitgestelde kapitaalverhoging vormt⁵⁸; de beslissing tot kapitaalverhoging is genomen maar ze wordt pas verwezenlijkt op het ogenblik van de conversie van de obligaties of de uitoefening van de warrants.

3° *Verbod de aandelen aan te bieden aan derden, indien het voorkeurrecht niet volledig is uitgeoefend*

16. De Vennootschappenwet kent aan alle aandeelhouders⁵⁹ van een N.V., een commanditaire vennootschap op aandelen en een B.V.B.A. een voorkeurrecht toe op alle nieuw uitgegeven aandelen waarop in geld moet worden ingeschreven, in evenredigheid met het deel van het kapitaal door hun aandelen vertegenwoordigd⁶⁰. Het voorkeurrecht kan in principe worden uitgebreid tot de uitgifte van aandelen tegen een inbreng in natura.

De houders van converteerbare obligaties of van warrants kunnen de conversie van hun effecten in aandelen vragen om te kunnen deelnemen aan de kapitaalverhoging (art. 101sexies Venn.W.). Hun wordt derhalve eveneens een voorkeurrecht toegekend teneinde de verwatering van de rechten verbonden aan de aandelen waarop ze recht hebben bij de omzetting van hun effecten, te voorkomen.

17. Indien niet alle aandeelhouders hun voorkeurrecht hebben uitgeoefend, kan de mogelijkheid worden geboden aan derden om in te schrijven op de nieuwe aandelen waarop geen voorkeurrecht is uitgeoefend (art. 34bis, § 2, Venn. W.). Het komt aan de raad van bestuur toe om de concrete modaliteiten hiervan, binnen grenzen opgelegd door de statuten, te bepalen⁶¹.

De raad van bestuur kan echter beslissen dat de aandelen waarop niet is ingeschreven opnieuw, in een tweede ronde, worden aangeboden aan de bestaande aandeelhouders die reeds hun voorkeurrecht hebben uitgeoefend, naar evenredigheid van het kapitaal door hun aandelen vertegenwoordigd. De raad van bestuur legt de modaliteiten van deze tweede ronde vast (art. 34bis, § 2, Venn.W.).

De statuten kunnen hiervan afwijken, en bijzondere regels stellen of het beroep op derden eenvoudigweg uitsluiten. Aldus kan worden bepaald dat in dat geval de overblijvende aandelen aan de houders van winstbewijzen moeten worden aangeboden⁶².

⁵² Het betreft hier in de eerste plaats de houders van aandelen aan toonder, die slechts kunnen worden geïdentificeerd op het ogenblik van de aanmelding dat ze zullen deelnemen aan de algemene vergadering (zie daarover nrs. 28 en 29).

⁵³ Memorie van toelichting, *Parl.St., Senaat*, 1990-91, nr. 1107/1, 38.

⁵⁴ Hoewel het verzet tegen een verhoging van het kapitaal weliswaar de raad van bestuur niet verhindert om zijn beleid met andere financiële middelen door te zetten, zal een weigering om het kapitaal te verhogen toch een belangrijke rem zijn op de manoeuvreerruimte van de raad van bestuur.

⁵⁵ De uitgifte van deze financiële instrumenten moet ook gebeuren overeenkomstig de formaliteiten van een kapitaalverhoging zoals opgelegd door artikel 33bis Venn.W. (art. 101ter, Venn. W.).

⁵⁶ In die zin: G. HORSMANS en G. KEUTGEN, «Augmentation et réduction du capital», in *Les sociétés commerciales*, Ed. Jeune barreau, Brussel, 1985, 179; *Jaarverslag C.B.F. 1986-1987*, 118-119; anders: M. MASSAGÉ, *L'adaptation du droit des sociétés anonymes*, Brussel, Swinnen, 1985, 193.

⁵⁷ In beide gevallen dienen de voorschriften van artikel 33bis Venn.W. te worden nageleefd (zie art. 101ter Venn.W.).

⁵⁸ Verslag voor de Senaat, *Parl.St., Senaat*, 1990-91, nr. 1107/3, 35.

⁵⁹ Ongeacht of ze aandelen met of zonder stemrecht houden. Zie echter de bijzondere regeling waarvan sprake in art. 34bis, § 1, tweede lid, Venn.W.

⁶⁰ Art. 34bis, § 1, en art. 122bis Venn.W. Zie voor een bespreking van het begrip «naar evenredigheid van het deel van het kapitaal door hun aandelen vertegenwoordigd», J. VAN RYN, «La réglementation du droit de vote attaché aux titres émis par les sociétés anonymes et la loi du 10 novembre 1953», *R.P.S.*, 1958, 70; M. WYCKAERT, «De bepaling van de fractiewaarde van aandelen zonder nominale waarde in de N.V., en van de aan deze aandelen verbonden rechten», *T.R.V.*, 1991, 381; P. DEMEURE, «La notion du capital exprimé en relation avec le droit de vote de l'actionnaire», *R.P.S.*, 1952, 243; *adde*: Cass., 9 juli 1917, *Pas.*, 1917, 273.

⁶¹ C. RESTEAU, *o.c.*, 1985, III, 63; F. BOUCKAERT, «Het voorkeurrecht bij kapitaalverhoging door storting in geld: de moeilijke bepaling van artikel 34bis Venn.W.», *Liber amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, 180-181.

⁶² C. RESTEAU, *o.c.*, 1985, III, 63.

18. In vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, kan echter van deze mogelijkheid om derden toe te laten, geen gebruik worden gemaakt (art. 34bis, § 2, Venn.W.). Zonder dat de Vennootschappenwet dit uitdrukkelijk schrijft, wordt ervan uitgegaan dat deze vennootschappen de richtlijnen van de C.B.F. zullen moeten volgen ⁶³.

De C.B.F. is steeds bezorgd geweest om het vermogensverlies dat de aandeelhouders lijden die vergeten in te schrijven op de kapitaalverhoging. In vennootschappen met een ruim aandeelhouderspubliek zal het nut van de inschrijving op nieuwe aandelen de kleine aandeelhouder vaak ontgaan. Op deze wijze ziet hij zijn proportioneel deel in de stem- en winstverdeling verminderen. De grote of nauwer bij het bestuur betrokken aandeelhouders kunnen op deze wijze een gemakkelijke winst opstrijken door de niet uitgeoefende voorkeurrechten uit te oefenen ⁶⁴. Dit is de reden waarom de C.B.F. het bestuur aanbeveelt maatregelen te nemen om deze kleine aandeelhouders te beschermen.

De rechtvaardigste techniek bestaat erin, nadat is vastgesteld dat niet alle voorkeurrechten zijn uitgeoefend, deze voorkeurrechten (ook wel intekenrechten genoemd vóór de wetwijziging van 5 december 1984) te materialiseren in *scripts* die worden verhandeld op de beurs of op een andere effectenmarkt. De winst van de verkoop van deze *scripts* gaat dan naar de aandeelhouders die hun voorkeurrechten niet hebben uitgeoefend ⁶⁵. Indien de *scripts* worden verhandeld op twee beurzen, en de prijs verschillend was op deze beurzen, dan is het raadzaam dat de vennootschap maatregelen neemt om de lagere beurskoers op de hoogte te brengen van de hogere beurskoers teneinde een gelijke behandeling te waarborgen en een zo groot mogelijke winst te bekomen voor de bestaande aandeelhouders ⁶⁶.

Het komt vaak voor dat de markt van *scripts* niet goed werkt, en dat de prijs van deze effecten een kleine fractie is van de waarde van het voorkeurrecht. In zulke omstandigheden heeft de C.B.F. reeds aanbevolen aan het bestuur van de betrokken vennootschap tussenbeide te komen op de markt om altoos erop toe te zien dat de aandeelhouders die hun voorkeurrechten niet hebben uitgeoefend, een bedrag wordt uitgekeerd dat gelijk is aan de waarde van het voorkeurrecht ⁶⁷.

In elk concreet geval zal dan ook worden onderzocht of een niet meer aangepaste techniek soelaas kan bieden.

4° Verhandelbaarheid van winstbewijzen

19. N.V. en commanditaire vennootschappen op aandelen kunnen winstbewijzen uitgeven ⁶⁸. Winstbewijzen ⁶⁹ zijn

effecten die soortgelijke rechten als aandelen verlenen op de vennootschap die ze uitgeeft, maar die het kapitaal niet vertegenwoordigen ⁷⁰. Daar de wet niet bepaalt welke rechten al dan niet kunnen worden toegekend aan winstbewijzen, is het ondoenbaar een sluitende definitie te geven van deze effecten. Vanuit de juridische praktijk kan men twee soorten van winstbewijzen onderscheiden: winstbewijzen met stemrecht, en winstbewijzen zonder stemrecht ⁷¹, die dan meestal recht geven op een deel in de winst en/of het liquidatiesaldo.

In B.V.B.A. en coöperatieve vennootschappen kunnen geen winstbewijzen worden uitgegeven (artt. 124 en 141 Venn.W.).

Winstbewijzen worden vaak uitgegeven bij de oprichting om bepaalde oprichters bijkomende rechten te geven bij wijze van vergoeding voor bewezen diensten, of nog voor een inbreng van een niet economisch waardeerbaar vermogensbestanddeel ⁷². In dat geval worden ze ook oprichtersbewijzen genoemd.

De uitgifte van winstbewijzen vergt een besluit van de algemene vergadering waarbij de statuten worden gewijzigd ⁷³.

20. De verhandelbaarheid van winstbewijzen is aan een aantal belangrijke beperkingen onderworpen. Tot de tiende dag na de neerlegging van de tweede jaarrekening na hun uitgifte kunnen winstbewijzen enkel geldig worden overgedragen door een authentieke akte (nl. een notariële akte), of door een onderhandse akte voor zover deze laatste is betrekend aan de vennootschap binnen een maand na de overdracht (art. 47 Venn.W.). De akte van overdracht moet de aard van de effecten vermelden, de datum van uitgifte en aan

de term «winstbewijzen» gebruikt als gemene noemer. De zogenaamde participatiecertificaten (CPC), uitgegeven in ruil voor een geldinbreng, en die recht geven op een cumulatief preferent dividend en een recht op een deel van het liquidatieoverschot, zijn ook winstbewijzen (J.P. BLUMBERG, «Over participatiecertificaten (CPC) of de uitgifte van winstbewijzen voor een geldinbreng», *T.R.V.*, 1991, 325; L. WEYTS, «Participatiebewijzen», in *De geld- en kapitaalmarkt. Nieuwe wetgeving en recente ontwikkelingen*, Brugge, Die Keure, 1993, 109).

⁶⁹ Het is raadzaam de naam «winst aandelen» niet te gebruiken voor deze effecten, om verwarring met (kapitaal)aandelen te vermijden.

⁷⁰ Zie over dergelijke effecten o.m. J.M. VAN HILLE, *Aandelen en obligaties in het Belgisch recht*, Brussel, Bruylant, 1977, nrs. 1020 e.v.; J. VAN RYN, o.c., 1954, I, 367; P. DEMEUR, «La part bénéficiaire confère-t-elle qualité d'associé?», *R.P.S.*, 1957, 57.

⁷¹ Ze verkrijgen wel stemrecht in de door art. 71 Venn.W. bepaalde gevallen.

⁷² Zoals bv. diensten die de oprichter belooft te verrichten of werk dat hij belooft uit te voeren in het kader van de vennootschap. Dit kan niet in aanmerking komen voor inbreng in natura omdat het niet economisch waardeerbaar is (Y. MERCHERS, «De oprichting en de kapitaalverhoging bij de naamloze vennootschap», *Het nieuwe vennootschapsrecht*; WYMEERSCH en BRAECKMANS, (red.), Kluwer, Antwerpen, 1985, 10; M. MASSAGÉ, o.c., 24 e.v.; C. DABIN, «L'évolution des conditions de constitution des sociétés anonymes et des sociétés privées à responsabilité limitée», in *Les sociétés commerciales*, Brussel, Jeune Barreau, 1985, 25.

⁷³ H. DU FAUX, «L'émission de parts bénéficiaires en cours d'existence de la société anonyme», *R.N.B.*, 1988, 189-190; J. TYTCA, «Aandelen zonder stemrecht en winstbewijzen-converteerbare obligaties en warrants», *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, Kalmthout, Biblo, 1992, 149.

⁶³ Parl. St., Kamer, 1981-82, nr. 210, nr. 9, 33; M. MASSAGÉ, o.c., 1985, 83-84.

⁶⁴ *Jaarverslag C.B.F.*, 1976-1977, 115-116; *Jaarverslag C.B.F.*, 1959-1960, 119; *Jaarverslag C.B.F.*, 1956-1957, 138-139.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ *Jaarverslag C.B.F.*, 1984-1985, 76: dit werd verwezenlijkt door dat de vaste overnemers voor alle niet uitgeoefende rechten de hogere beurskoers boden.

⁶⁷ *Jaarverslag C.B.F.*, 1976-1977, 117.

⁶⁸ Art. 47 Venn.W. spreekt van «winstbewijzen of soortgelijke effecten» om alle mogelijke effecten te dekken die het kapitaal niet vertegenwoordigen ongeacht hun benaming (zie ook art. 41, eerste lid, Venn.W.). Bij wijze van vereenvoudiging wordt in de rechtsleer

welke voorwaarden hun overdracht is onderworpen (art. 47, derde lid, Venn.W.).

Indien de overdracht niet gebeurt op een van die wijzen, is ze nietig. De nietigheid kan enkel worden gevorderd door de koper (art. 47, derde lid, Venn.W.). Door deze beperkingen wilde de wetgever windhandel, nl. de verkoop van waarde-loze effecten, voorkomen ⁷⁴.

Na de tiende dag na de neerlegging van de tweede jaarrekening sinds de uitgifte kan de overdracht geldig plaatsvinden zonder naleving van die vormvoorwaarden, overeenkomstig de bepalingen van het gemene recht.

Op deze beknopting van de vrije handelbaarheid van winstbewijzen is er een uitzondering voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. Voor deze vennootschappen bestaat er in de praktijk vaak een markt waarop de effecten die zij uitgeven, kunnen worden verhandeld. Winstbewijzen uitgegeven tegen een inbreng in geld zijn daarom ook vrij handelbaar vanaf hun uitgifte ⁷⁵. Door het bestaan van een markt is het risico van overwaardering haast volledig uitgesloten ⁷⁶. Daarenboven dient de inbreng in geld onmiddellijk te worden volgestort (zie hierna, nr. 21).

Bijgevolg mogen deze winstbewijzen zonder veel belemmeringen worden verhandeld ⁷⁷. Deze afwijking geldt enkel voor winstbewijzen waarop in geld is ingeschreven. De wetgever ging ervan uit dat winstbewijzen uitgegeven tegen een inbreng in natura of voor bewezen diensten, onderhevig zijn aan speculatie. Een dergelijke inbreng hoeft immers niet te worden gewaardeerd door een bedrijfsrevisor, en kan schromelijk overschat zijn, zodat het risico van een te hoge prijs blijft bestaan.

21. Winstbewijzen worden uitgegeven tegen een inbreng ⁷⁸. Er bestaat geen enkele beperking ten aanzien van de aard van de inbreng. Aldus kunnen zij worden onderschreven door een inbreng in geld ⁷⁹, of door een inbreng in natura. Een inbreng in natura hoeft niet economisch waardeerbaar te zijn. Oprichtersbewijzen worden vaak uitgegeven ter vergoeding van bewezen diensten (zie hiervoor).

De inbreng in ruil voor winstbewijzen is onderworpen aan het registratierecht van 0,5% ⁸⁰. Verder zou deze inbreng in principe niet mogen worden belast in de vennootschapsbelasting als winst. Hij is immers een ingebrachte waarde, en is niet het gevolg van een toename van de actiefbestanddelen

van de vennootschap ⁸¹. Daar het niet zeker is dat de rechtspraak dit standpunt zal innemen, gezien de houding van het Hof van Cassatie ten aanzien van uitgiftepremies (zie boven, nr. 12), is het aangewezen de waarden die worden ingebracht in ruil voor winstbewijzen, in een onbeschikbare reserverekening onder te brengen ⁸².

Winstbewijzen zijn in beginsel niet onderworpen aan de regels inzake inbreng die gelden voor aandelen. Er bestaat geen wettelijke verplichting de inbreng geheel of gedeeltelijk vol te storten bij de onderschrijving van de winstbewijzen.

De wet van 18 juli 1991 heeft op deze regel een uitzondering gemaakt voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. In deze vennootschappen moeten winstbewijzen die worden uitgegeven tegen een inbreng in geld, volledig worden volgestort op het ogenblik van de inschrijving (art. 47, eerste lid, Venn.W.). De reden voor deze verplichting is dat voor deze winstbewijzen in principe een markt bestaat waarop ze onmiddellijk zullen worden verhandeld. Een volstorting is dan ook vereist zodat de waarde van de winstbewijzen vaststaat (zie boven, nr. 20) ⁸³.

Voor de uitgifte van deze winstbewijzen zal de vennootschap een bijzondere bankrekening ⁸⁴ moeten openen waarop de inbreng wordt gestort door de inschrijvers ⁸⁵. De volstorting moet gebeuren vóór de uitgifte van de winstbewijzen. Een bewijs van deponering dient aan de akte van uitgifte te worden gehecht (art. 29bis, vijfde lid, Venn.W.). Na de vaststelling van de volstorting en van de uitgifte van de winstbewijzen zal de notaris een bewijs afgeven aan de vennoot-

⁸¹ S. VAN CROMBRUGGE, *Beginnelsen van de vennootschapsbelasting*, Kalmthout, Biblo, 1993, 28, J. KIRKPATRICK; «La prime d'émission et la notion de capital social en matière d'impôts sur les revenus», noot onder Cass., 3 juni 1969, *R.C.J.B.*, 1971, (370), 376; *Adde*: J. KIRKPATRICK, «Examen de jurisprudence (1968 à 1982). Les impôts sur les revenus et les sociétés», *R.C.J.B.*, 1987, 280 e.v.

⁸² In zijn arrest van 13 april 1978, aangehaald in voetnoot 43, kwalificeerde het Hof van Cassatie de uitgiftepremie als belastbare winst, indien ze niet op een onbeschikbare reserverekening werd geplaatst. De wet van 28 juli 1992, die het W.I.B. heeft gewijzigd, heeft in art. 184, derde lid, van dat wetboek duidelijk bepaald dat uitgiftepremies moeten worden gelijkgesteld met volgestort kapitaal. Dit artikel zegt echter niets over andere inbrengen die niet worden vergoed door kapitaalaandelen. In alle voorzichtigheid past men dan ook de regel van het cassatiearrest van 13 april 1978 toe, en plaatst men deze inbrengen op een onbeschikbare reserverekening totdat een duidelijk standpunt wordt ingenomen in de rechtspraak en door de belastingsadministratie.

⁸³ Dit verklaart niet waarom een volledige volstorting vereist is. De wetgever had naar analogie van aandelen een verplichte volstorting van een vierde van de inbreng kunnen voorschrijven. Door deze gedeeltelijke volstorting kon niet meer aan de waarde ervan worden getwijfeld. Een mogelijke verklaring is dat de winstbewijzen waarvoor een markt bestaat zodra ze zijn uitgegeven, aan toonder worden verspreid. Overeenkomstig artikel 46 Venn.W. zijn aandelen op naam totdat ze zijn volgestort. Ze kunnen eerst worden gematerialiseerd in titels aan toonder, wat een noodzakelijke voorwaarde is voor een gemakkelijke verhandeling, zodra ze zijn volgestort.

⁸⁴ Bij een financiële instelling zoals bedoeld in artikel 1 van het K.B. nr. 56 van 10 november 1967 tot bevordering van het gebruik van giraal geld.

⁸⁵ Art. 47, eerste lid, *in fine*, Venn.W. dat art. 29bis, vijfde tot en met zevende lid, van toepassing verklaart.

⁷⁴ J. VAN RYN, *Principes*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 362 en 369.

⁷⁵ Art. 47, eerste lid, Venn.W., als gewijzigd door de wet van 18 juli 1991.

⁷⁶ Memorie van toelichting, *Parl.St., Senaat*, 1990-91, nr. 1107/1, 57.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ *R.P.D.B.*, tw. «Sociétés anonymes», Brussel, Bruylant, 1951, XII, 344; T. TILQUIN en R. PRIoux, «Management buyouts et leveraged management buyouts: considérations de droit des sociétés et de droit fiscal», *Bank Fin.*, 1989, 253.

⁷⁹ H. DU FAUX, *l.c.*, *R.N.B.*, 1988, 182; J.P. BLUMBERG, *l.c.*, *T.R.V.*, 1991, 329-330; J. TYTECA, *l.c.*, *N.V. en B.K.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, 147-148.

⁸⁰ Art. 115 Wetb. Reg. dat geen onderscheid maakt tussen inbrengen in kapitaal of anderszins: F. WERDEFROY, *Registratierechten*, Kluwer, Antwerpen, 1991, II, 988-989; H. DU FAUX, *l.c.*, *R.N.B.*, 1988, 186; J.P. BLUMBERG, *l.c.*, *T.R.V.*, 1991, 336-337; M. DONNAY, «Le droit d'enregistrement sur les apports en société», *R.G.E.N.*, 1966, 262 e.v.

schap dat deze toestaat over de gelden te beschikken (art. 29bis, zesde lid, Venn.W.). Indien de winstbewijzen niet zijn uitgegeven binnen drie maanden na de opening van deze bijzondere rekening, kunnen de deposanten verzoeken dat het geld hun wordt teruggegeven (art. 29bis, zevende lid, Venn.W.).

5° Mogelijkheid van wederinkoop van aandelen zonder stemrecht

22. De wet van 18 juli 1991 heeft de mogelijkheid ingevoerd voor N.V., commanditaire vennootschappen op aandelen en B.V.B.A. om aandelen zonder stemrecht uit te geven⁸⁶. Deze mogen echter niet meer dan een derde van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, moeten in geval van uitkeerbare winst, in de zin van artikel 77bis Venn.W., recht geven op een preferent dividend, dat behoudens afwijkende bepaling in de statuten opvorderbaar is, alsmede een recht in de uitkering van het winstoverschot, waarvan het bedrag niet lager mag zijn dan dat van het winstoverschot toegekend aan de aandelen met stemrecht, en moeten een voorrecht verlenen op de terugbetaling van de kapitaalinbreng, in voorkomend geval vermeerderd met een uitgiftepremie, alsmede een recht bij de uitkering van het na vereffening overblijvende saldo, waarvan het bedrag niet lager mag zijn dan dat uitgekeerd aan de aandelen met stemrecht (art. 48, § 1, Venn.W.). Ze verkrijgen in bepaalde in de wet omschreven gevallen stemrecht (art. 48, § 2, Venn.W.).

Bij uitgifte van aandelen zonder stemrecht kan worden bepaald in de statuten dat de vennootschap alle uitgegeven aandelen zonder stemrecht of een bepaalde soort van deze aandelen (geïdentificeerd aan de hand van hun datum van uitgifte) kan wederinkopen tegen een prijs in gemeen overleg vastgelegd tussen de vennootschap en de bijeengeroepen houders van de betrokken aandelen zonder stemrecht. Indien over de prijs geen overeenstemming wordt bereikt, wordt de prijs vastgesteld door een deskundige aangesteld in onderling overleg tussen de partijen overeenkomstig artikel 1854 B.W. Kan geen akkoord worden bereikt over de deskundige, dan wordt hij aangesteld bij beslissing van de voorzitter van de rechtbank van koophandel recht doende als in kort geding. De wederinkoop moet worden beslist door de algemene vergadering overeenkomstig de voorwaarden vastgelegd in artikel 72 van de Vennootschappenwet⁸⁷.

23. In vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, wordt een bijkomende formaliteit opgelegd indien de statuten in de mogelijkheid voorzien van wederinkoop: in de formulering van de uitgifte van de aandelen zonder stemrecht moet worden vermeld dat de uitgegeven aandelen kunnen worden wederingekocht (art. 48, § 4, derde lid, Venn.W.). De mogelijkheid van wederinkoop dient dus te worden vermeld in de authentieke akte van uitgifte. In geval van een openbare uitgifte mag wor-

den aangenomen dat de mogelijkheid van wederinkoop uitdrukkelijk wordt vermeld in de emissieprospectus⁸⁸.

Deze bepaling geldt ook voor B.V.B.A. met een gespreid aandeelhouderschap (art. 124bis Venn.W.; zie boven, nr. 2).

6° Organisatie van de algemene vergadering

24. De wet van 18 juli 1991 heeft een aantal bijzondere regels ingevoerd om de «kleine» aandeelhouder beter in te lichten omtrent de beslissingen die worden genomen op de algemene vergaderingen en hem te beschermen tegen bepaalde misbruiken. De algemene vergadering in vennootschappen waarvan de aandelen onder een groot aantal aandeelhouders zijn verspreid, is veelal de zaak van de enkele grote aandeelhouders.

De minderheidsaandeelhouders en dan vooral diegenen die slechts enkele aandelen bezitten, hebben doorgaans geen enkele zeg op de algemene vergadering. Zij blijven vaak weg van de algemene vergadering. Soms is dit bewust wanneer de aandelen slechts een belegging vormen die ze met een meerwaarde te gelde wensen te maken. Maar in vele gevallen is het gebrek aan interesse het gevolg van een gebrekkige informatie van wat op de algemene vergadering zal worden beslist en wat hun rechten zijn. Het is hierin dat de wetgever heeft gepoogd een verbetering te brengen.

(i) De agenda van de algemene vergadering

25. De agenda van de algemene vergadering wordt vermeld in de oproepingsbrieven of in het oproepingsbericht dat openbaar wordt gemaakt (art. 73, derde lid, Venn.W.). Er kan in principe worden volstaan met de opsomming van de verschillende punten waarover zal worden vergaderd⁸⁹.

Voor de statutenwijzigingen echter dient de agenda de inhoud van de voorgestelde wijzigingen duidelijk aan te geven (art. 70, tweede lid, Venn.W.). Het is niet vereist dat de tekst van de wijzigingen wordt vermeld in de oproeping. Wel dient de agenda op een duidelijke wijze de inhoud van de wijzigingen te vermelden zodat de aandeelhouders weten wat de voorgestelde statutenwijzigingen precies inhouden⁹⁰.

In geval van urgentie kan de algemene vergadering echter beslissingen nemen die niet zijn aangekondigd in de agenda. Dit is het geval voor de herroeping van bestuurders waarvan eerst na de verzending of openbaarmaking van de oproeping of op de algemene vergadering zelf naar aanleiding van de bespreking van hun beleid duidelijk wordt dat hun beleid de vennootschap onherstelbare schade zou toebrengen⁹¹.

⁸⁸ J. TYTECA, *I.c.*, *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, 113, voetnoot 121.

⁸⁹ Zie hierover C. RESTEAU, *Traité des sociétés anonymes*, Brussel, Swinnen, 1982, II, 345-349; F. DE BAUW, «L'organisation et la tenue des assemblées générales de sociétés anonymes depuis la loi du 18 juillet 1991», *R.D.C.*, 1992, 223; P. WAUWERMANS, *Manuel pratique des sociétés anonymes*, Brussel, Bruylant, 1933, 353-354. Alle punten die een logisch gevolg zijn van een punt dat uitdrukkelijk vermeld staat op de agenda, mogen tevens worden behandeld: Luik, 12 januari 1961, *Pas.*, 1961, 234; *R.P.S.*, 1962, 146, noot P. COPPENS.

⁹⁰ F. GILSON, *Les modifications aux statuts des sociétés anonymes*, Brussel, Bruylant, 1919, 130-131; C. RESTEAU, *o.c.*, II, 471.

⁹¹ P. WAUWERMANS, *o.c.*, 1933, 374; C. RESTEAU, *o.c.*, II, 347; J. VAN RYN, *o.c.*, I, 438; anders: Kh. Gent, 3 januari 1957, *R.P.S.*, 1961, 238,

⁸⁶ Art. 48 en art. 124bis Venn.W. Zie hierover J. TYTECA, *I.c.*, *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, 96 e.v.

⁸⁷ Art. 48, § 4, Venn.W. Art. 72bis Venn.W. is mede van toepassing. De ingekochte aandelen worden vernietigd en het kapitaal wordt van rechtswege verminderd. Het preferent dividend over het lopend boekjaar en de vorige boekjaren moet volledig vóór de wederinkoop worden gestort (art. 48, § 4, *in fine*, Venn.W.).

De statuten kunnen strengere regels voorschrijven met betrekking tot wat precies moet worden vermeld in de oproeping.

26. In vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, moet de agenda van de oproeping in alle gevallen de te behandelen onderwerpen en de voorstellen tot besluit bevatten ⁹². Deze regel geldt zowel voor de gewone als voor de buitengewone algemene vergaderingen, en voor de voorstellen tot statutenwijzigingen. Hij geldt niet alleen voor N.V. en voor commanditaire vennootschappen maar ook voor B.V.B.A. met een gespreid aandeelhouderschap (art. 136 Venn.W.; zie boven, nr. 2).

Hij geldt niet voor de algemene vergadering van obligatiehouders. De oproeping voor deze algemene vergadering wordt geregeld door een bijzondere bepaling, waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen vennootschappen die al dan niet een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan (art. 92 Venn.W.).

De verplichting de te behandelen onderwerpen te vermelden, lijkt een nodeloze herhaling ⁹³ van de algemene regel dat de agenda de punten waarover zal worden beraadslaagd, voldoende duidelijk omschrijft zodat de aandeelhouders de aard en de belangrijkheid van de punten die ter beraadslaging voorliggen, kunnen beoordelen ⁹⁴. De wetgever heeft waarschijnlijk de belangrijkheid van een nauwkeurige agenda willen benadrukken voor vennootschappen met een grote groep van kleine aandeelhouders. Hieruit zou een zwaardere verplichting voor de bestuurders om de aandeelhouders voldoende in te lichten, kunnen worden afgeleid.

27. De agenda moet ook de voorstellen van de besluiten bevatten. Deze verplichting moet redelijk worden geïnterpreteerd. Het is niet de bedoeling dat de tekst van het voorgenomen besluit in zijn geheel wordt afgedrukt in de oproeping ⁹⁵. Volstaan kan worden met te omschrijven in voldoende duidelijke bewoordingen ⁹⁶ wat het besluit zal inhouden zodat de aandeelhouder weet in welke zin men de statuten wenst te wijzigen ⁹⁷.

Dat kan moeilijkheden opleveren wanneer de raad van bestuur of de commissaris-revisor door een aantal aandeelhouders die gezamenlijk ten minste een vijfde van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, wordt verzocht een algemene vergadering bijeen te roepen ⁹⁸. Het verzoek van de aandeelhouders tot bijeenroeping van een algemene vergadering zal de voorstellen van besluit moeten omschrijven

of eventueel de tekst ervan vermelden. Bij gebreke daarvan komt het de raad van bestuur of de commissaris-revisor toe, na de betrokken aandeelhouders te hebben verzocht een omschrijving te geven van de voorstellen van besluit, zelf op grond van de voorgestelde agenda, de voorgenomen besluiten te omschrijven.

(ii) Deelname aan de algemene vergadering

28. Elke houder van aandelen heeft het recht deel te nemen aan de algemene vergadering. Enkel houders van aandelen met stemrecht kunnen tevens stemmen over de punten die op de agenda staan. Houders van winstbewijzen met stemrecht kunnen in principe eveneens deelnemen aan de algemene vergadering. Houders van winstbewijzen die geen stemrecht verlenen, kunnen behoudens afwijkende bepaling in de statuten en in de gevallen bepaald bij de wet ⁹⁹, niet deelnemen aan de algemene vergadering ¹⁰⁰.

De deelname aan de algemene vergadering kan ondergeschikt worden gemaakt aan bepaalde formaliteiten (art. 74, § 1, Venn.W.). Nochtans mogen deze formaliteiten niet worden aangewend om op een onrechtmatige wijze een aandeelhouder te verhinderen deel te nemen aan de algemene vergadering. Ze zijn immers voorgeschreven om het bestuur van de vennootschap in staat te stellen de algemene vergadering voor te bereiden. De uitsluiting van een aandeelhouder die niet aan die formaliteiten heeft voldaan, moet met de nodige omzichtigheid gebeuren. Indien blijkt dat zijn aanwezigheid redelijkerwijze kon worden verwacht, zal een uitsluiting als onrechtmatig kunnen worden vernietigd ¹⁰¹.

29. De toelating tot de algemene vergaderingen van vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, is door de wet zelf onderworpen aan bijzondere formaliteiten (art. 74, § 1, tweede lid, Venn.W.). Het recht om deel te nemen aan de algemene vergaderingen van deze vennootschappen wordt enkel verleend voor de aandelen op naam die zijn ingeschreven in het aandelenregister van de vennootschap ten laatste drie dagen vóór de algemene vergadering, en voor de aandelen aan toonder die zijn neergelegd ¹⁰² op de plaatsen aangegeven in de oproeping, ook uiterlijk drie dagen vóór de datum van de algemene vergadering ¹⁰³. De termijn van drie dagen houdt in dat de inschrijving of de neerlegging moet gebeuren op het allerlaatste vóór het einde van de vierde dag vóór de dag van de al-

noot (dat weliswaar een zaakvoerder van een B.V.B.A. betrof); P. DEMEURE, «L'urgence d'une décision sociale fonde-t-elle une compétence exceptionnelle de l'assemblée ou des tribunaux», *R.P.S.*, 1955, 65; *idem*, «Du pouvoir de l'assemblée générale de révoquer les administrateurs à défaut d'indication précise dans l'ordre du jour», *R.P.S.*, 1925, 263; zie ook in het Franse recht P. REIGNE, «Révocabilité ad nutum des mandataires sociaux et faute de la société», *Rev.Soc.*, 1991, 502-503.

⁹² Art. 73, laatste lid, Venn.W., als ingevoerd door de wet van 18 juli 1991.

⁹³ Aldus F. DE BAUW, *l.c.*, *R.D.C.*, 1992, 224.

⁹⁴ Zie art. 73, derde lid, Venn.W.; P. WAUWERMANS, *o.c.*, 1933, 353.

⁹⁵ In die zin F. DE BAUW, *l.c.*, 225.

⁹⁶ Wat vaak moeilijker blijkt te zijn dan eenvoudig de vaak technisch-ingewikkelde tekst van het besluit zelf af te drukken.

⁹⁷ Zie ook F. DE BAUW, *l.c.*, 225, die deze bepaling interpreteert aan de hand van art. 74 Venn.W.

⁹⁸ Krachtens art. 73, tweede lid, Ven.W.

⁹⁹ Bijvoorbeeld in geval van wijziging van de rechten verbonden aan deze winstbewijzen: art. 71 Venn.W.

¹⁰⁰ J. VAN RYN, *o.c.*, I, 432; P. DEMEURE, «La part bénéficiaire confère-t-elle qualité d'associé?», *R.P.S.*, 1952, 57; H. CRÉTEN, *Le droit de vote dans les sociétés anonymes*, Brussel, L'Echo de la Bourse, 1935, 94.

¹⁰¹ Kort ged. Kh. Brussel, 6 november 1987, *T.R.V.*, 1988, noot J. RONSE; Kort ged. Kh. Brussel, 19 augustus 1992, RK nr. 340/92, nog niet gepubliceerd.

¹⁰² Zie over de wijzen van neerlegging F. DE BAUW, *l.c.*, *T.B.H.*, 1992, 228.

¹⁰³ Art. 74, § 1, tweede lid, Venn.W. F. DE BAUW, *l.c.*, *T.B.H.*, 1992, 226-227, merkt terecht op dat het de bedoeling van de wetgever was de termijn van drie dagen van toepassing te maken op beide formaliteiten, hoewel de redactie van de Nederlandse tekst eventueel anders kan worden geïnterpreteerd. Ook in die zin: T. TILQUIN, *l.c.*, *T.B.H.*, 1993, 778.

gemene vergadering ¹⁰⁴. Deze bepaling geldt niet voor algemene vergaderingen van obligatiehouders (art. 96 Venn.W.).

De wetgever heeft het nodig geacht dit zelf te regelen en niet volledig over te laten aan de statuten van de vennootschap. Wegens de anonimiteit en de moeilijke controleerbaarheid van het aandeelhouderschap in vennootschappen met een groot aantal aandeelhouders diende een aantal regels te worden gesteld voor het geval dat de statuten nalieten de deelname te regelen. Tegelijkertijd wordt op deze wijze de kleine aandeelhouder beschermd die, mits hij aan deze formaliteiten heeft voldaan, niet kan worden uitgesloten van deelname.

In de statuten kan een langere termijn worden bepaald ¹⁰⁵. Deze termijn mag echter niet zo lang zijn dat de aandeelhouders in de onmogelijkheid worden geplaatst om tijdig hun aandelen neer te leggen. Een kortere dan de wettelijke termijn is niet mogelijk.

Daarnaast kunnen in de statuten andere formaliteiten worden opgelegd voor de toelating tot de algemene vergadering ¹⁰⁶. Aldus kan ook voor de houders van aandelen op naam de verplichting worden opgelegd de raad van bestuur op de hoogte te stellen van hun aanwezigheid. Indien de statuten niets bepalen, is het voldoende dat hun aandeelhouderschap is ingeschreven in het aandelenregister uiterlijk de vierde dag vóór de algemene vergadering om te kunnen deelnemen. Dit wijst nogmaals op het belang van het bijhouden van een aandelenregister.

(iii) Stemmen bij volmacht

30. Aandeelhouders kunnen in persoon of bij volmacht stemmen (art. 74, § 2, eerste lid Venn.W.). Sinds de wet van 18 juli 1991 kunnen de statuten van een N.V. of een commanditaire vennootschap op aandelen ook de mogelijkheid verlenen per brief te stemmen ¹⁰⁷. De bepalingen inzake het stemmen bij volmacht of per brief zijn integraal van toepassing op de vergadering van obligatiehouders (art. 96 Venn.W.).

De inhoud van de volmacht wordt in principe beheerst door de bepalingen inzake lastgeving ¹⁰⁸. Sinds de wet van 18 juli 1991 lijkt een schriftelijke volmacht te zijn vereist om een aandeelhouder te vertegenwoordigen op de algemene ver-

gadering van een N.V. of een commanditaire vennootschap op aandelen ¹⁰⁹. In ieder geval was dit voorheen reeds nodig al was het maar om bewijsredenen. Daarenboven was de algemene vergadering of haar bureau gerechtigd het schriftelijk bewijs van de volmacht te vragen ¹¹⁰.

In de vennootschappen met een groot aantal aandeelhouders kan één belangrijke minderheidsaandeelhouder de stemming doen omslaan door volmachten in te zamelen bij andere aandeelhouders ¹¹¹. De inzameling van volmachten kan een belangrijk instrument zijn in de verwerving van de controle van een vennootschap ¹¹².

De wetgever van 1991 heeft het *openbaar* verzoek tot verlening van volmachten aan verschillende voorwaarden onderworpen teneinde de aandeelhouders beter te beschermen tegen misbruiken die gepaard gaan met de inzameling van volmachten ¹¹³. Een volmacht kan slechts worden gevraagd voor één algemene vergadering, en mag maar tweemaal worden gebruikt indien de algemene vergadering opnieuw wordt bijeengeroepen met dezelfde agenda. De lastgever kan de volmacht steeds herroepen en bijvoorbeeld zelf op de algemene vergadering verschijnen om met de aandelen te stemmen. Het verzoek tot verlening van volmachten moet ten minste de volgende gegevens vermelden: (1) de agenda, met opgave van de te behandelen onderwerpen en de voorstellen tot besluit; (2) de mededeling dat de bescheiden van de vennootschap ter beschikking staan van de aandeelhouder die erom verzoekt; (3) de mededeling in welke zin de lasthebber zijn stemrecht moet uitoefenen; en (4) een

¹⁰⁹ Terwijl art. 74 Venn.W. voorheen bepaalde dat de aandeelhouder kon stemmen bij gemachtigde, zonder een schriftelijke volmacht te vereisen, bepaalt het nieuwe art. 74, § 1, Venn.W. dat de stemgerechtigde aandeelhouder «bij volmacht» («par procuration») kan stemmen. De volmacht is het geschrift waarin de lastgeving is neergelegd (zie art. 2004 B.W.; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, Brussel, Bruylant, V, 1975, 377; R.P.D.B., tw. «Mandat», Brussel, Bruylant, VII, 1950, 716, nr. 3.).

¹¹⁰ Cass., 18 september 1964, *Pas.*, 1965, 62; G. KEUTGEN, «La représentation de l'actionnaire aux assemblées générales», *Rev. dr.int.comp.*, 1973-74, 86-87; C. PAULUS en R. BOES, *Lastgeving*, A.P.R., Gent-Leuven, Story-Scientia, 1978, 68-69.

¹¹¹ Behoudens indien de statuten uitdrukkelijk anders bepalen, kan een aandeelhouder met een onbepaald aantal volmachten stemmen. Zie echter art. 76 Venn.W., dat bepaalt dat de statuten de deelname aan de stemming kunnen beperken voor één persoon tot 20% van het totaal aantal stemmen. Voor de berekening van het aantal stemmen dat één persoon houdt, zal men zowel de stemmen verbonden aan de eigen aandelen als die verbonden aan de aandelen waarmee hij op de algemene vergadering verschijnt krachtens een volmacht, samenstellen (C. RESTEAU, *o.c.*, 1982, II, 376). Deze bepaling verhindert derhalve een verzameling van volmachten in één hand teneinde de meerderheid te halen op een algemene vergadering. Ze was voorheen van dwingend recht (zie voor het overgangsrecht P. HAINAUT-HAMENDE, «Application dans le temps de la loi du 18 juillet 1991», *Le nouveau droit des sociétés* (S.A. et S.P.R.L.), Luik, Ed Coll. Scient. Fac. Dr. Liège, 1992, 192).

¹¹² Het is een beproefde tactiek in de Verenigde Staten waar het bekend staat onder *proxy solicitation* (K. BYTTEBIER, *Het vijandig overnamebod*, Antwerpen, Maklu, 1993, 44; zie ook voor een bespreking van het vijandige overnamebod in het Amerikaanse recht Y. VAN GERVEN, «Regulering van de vijandige overnames. De Amerikaanse ervaring», *R.W.*, 1990-91, 833).

¹¹³ Art. 74, § 3, Venn.W. Zie over hoe ruim de volmacht mag zijn T. TILOUIN, *l.c.*, *T.B.H.*, 1993, 781.

¹⁰⁴ F. DE BAUW, *l.c.*, 227; C. RESTEAU, *o.c.*, 1982, II, 344; J. VAN RYN, *o.c.*, 1954, I, 436.

¹⁰⁵ F. DE BAUW, *l.c.*, *T.B.H.*, 1992, 228; L. WEYTS, «Beraadslaging en stemming», in *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, Kalmthout, Biblo, 1992, 201; H. BRAECKMANS, «Nieuwe regelen voor bestuurders en aandeelhouders: belangenconflict, minderheidsvordering, nieuwe regelen bij het houden van een algemene vergadering, deskundigenonderzoek», in *Het gewijzigde vennootschapsrecht, 1991*, Antwerpen, Maklu, 1992, 358.

¹⁰⁶ D. MEULEMANS, «Naar een specifiek statuut voor publieke vennootschappen», *Het vernieuwd juridisch kader van de ondernemingen: financieel, vennootschaps- en boekhoudrecht*, Brugge, Die Keure, 1993, 47.

¹⁰⁷ Art. 74, § 4, Venn.W. Deze mogelijkheid bestond reeds voor de B.V.B.A., met dit verschil dat er geen bijzondere bepaling in de statuten vereist is. Het recht om te stemmen per brief wordt door de wet verleend. De statuten kunnen het wel uitsluiten (art. 135, derde lid, Venn.W.).

¹⁰⁸ Artt. 1984 e.v. B.W. Een uitzondering hierop is de oprichtingsvolmacht: art. 30 Venn.W.

omstandige omschrijving en verantwoording van de doelstelling van de verzoeker (art. 74, § 3, Venn.W.).

De volmachtdrager kan van de instructies van zijn lastgever afwijken, hetzij wegens omstandigheden die op het tijdstip dat de volmacht werd gegeven, niet bekend waren, hetzij wanneer de uitvoering van de instructies de belangen van de lastgever zouden kunnen schaden. De lastgever moet worden ingelicht over deze afwijking van zijn instructies. Dit zal veelal gebeuren na de algemene vergadering daar de lasthebber pas op de vergadering zelf naar aanleiding van de beraadslaging reden zal hebben om af te wijken van de instructies. Indien hij vóór de algemene vergadering kennis krijgt van feiten die een afwijking van de instructies verantwoorden, dient hij de lastgever hierover vooraf in te lichten. Deze kan dan eventueel nog besluiten andere instructies te geven of de volmacht in te trekken. De lasthebber die bovengenoemde regels niet naleeft of de volmacht schendt, is aansprakelijk overeenkomstig het gemene recht inzake lastgeving ¹¹⁴.

Het verzoek moet worden bekendgemaakt door middel van een aankondiging die wordt geplaatst in één of meer bladen met een ruime verspreiding (art. 74, § 3, eerste lid, 3°, Venn.W.).

Het criterium om te bepalen of verzoeken tot verlening van volmachten een openbaar karakter hebben, zal nader worden bepaald door een koninklijk besluit ¹¹⁵. Dit is tot op heden (eind december 1993) nog niet gebeurd.

De hiervoor besproken regels gelden niet voor het verzoek tot het verlenen van een volmacht die niet openbaar is, die met andere woorden niet wordt gericht tot het publiek.

31. Voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, gelden enkele bijzondere regels met betrekking tot *niet-openbare* verzoeken tot het verlenen van volmachten. De volmacht als dusdanig is aan dezelfde bepalingen onderworpen als die die van toepassing zijn op de vennootschappen met een besloten aandeelhouderskring.

Het verzoek tot verlening van een volmacht dient echter op straffe van nietigheid ¹¹⁶ ten minste de volgende gegevens te vermelden: (1) de agenda met opgave van de te behandelen onderwerpen en de voorstellen tot besluit; (2) het verzoek om instructies voor de uitoefening van het stemrecht ten aanzien van de verschillende onderwerpen van de agenda; en (3) de mededeling hoe de lasthebber zijn stemrecht zal

uitoefenen indien de lastgever geen instructies geeft in de volmacht ¹¹⁷.

Deze regels gelden zowel voor een individueel verzoek, bijvoorbeeld bij brief, als voor een openbaar ¹¹⁸ verzoek tot verlening van volmachten. In het laatste geval dient het verzoek tevens de vermeldingen te bevatten die hiervoor zijn besproken (zie boven, nr. 30).

Dit geldt zowel voor verzoeken om volmachten voor algemene vergaderingen als voor vergaderingen van obligatiehouders van N.V. en commanditaire vennootschappen op aandelen die een openbaar beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan (art. 96 Venn.W.). Hoewel deze regels niet van toepassing zijn op algemene vergaderingen van vennoten van een B.V.B.A. (zie art. 136 Venn.W.), gelden ze wel voor vergaderingen van obligatiehouders van B.V.B.A. met een gespreid aandeelhouderschap (art. 131 *jo.* 96 Venn.W.; zie boven, nr. 2).

32. Het *openbaar* verzoek tot verlening van volmachten is daarenboven voor N.V. en commanditaire vennootschappen op aandelen die een openbaar beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, onderworpen aan een voorafgaande inlichting van de C.B.F. (art. 74, § 3, derde t.e.m. zesde lid, Venn.W.). Deze voorafgaande inlichting is ook vereist voor openbare verzoeken voor volmachten voor vergaderingen van obligatiehouders (art. 96 Venn.W.). Ze is niet van toepassing op algemene vergaderingen van vennoten van een B.V.B.A., maar wel op vergaderingen van obligatiehouders van B.V.B.A. met een gespreid aandeelhouderschap (art. 131 *jo.* 96 Venn.W.; zie boven, nr. 2).

Een afschrift van het verzoek moet worden bezorgd aan de C.B.F. uiterlijk drie dagen vóór de openbaarmaking van het verzoek (art. 74, § 3, derde lid, Venn.W.). De C.B.F. onderzoekt het afschrift en gaat na of het verzoek de aandeelhouders of obligatiehouders voldoende inlicht en of het hen niet in dwaling kan brengen. Indien aan deze voorwaarden niet is voldaan, licht zij de verzoeker hierover in (art. 74, vierde lid, Venn.W.). Indien deze laatste met de opmerkingen van de C.B.F. geen rekening houdt, kan zij haar advies bekendmaken (art. 74, § 3, vijfde lid, Venn.W.). Dit doet ze in de vorm van een mededeling.

Het openbaar verzoek mag geen gewag maken van de tussenkoms van de C.B.F. ¹¹⁹.

(iv) Geheimhouding van de deelname van de kleine aandeelhouder aan de algemene vergadering

33. Vooraleer de algemene vergadering wordt geopend, wordt een aanwezigheidslijst opgesteld (art. 74*bis*, § 3, tweede lid, Venn.W.). De wet bepaalt niet wat in de aanwezigheidslijst moet worden vermeld. De vrees voor bewijsmoeilijkheden heeft tot gevolg gehad dat aanwezigheidslijsten steeds een aantal minimumvermeldingen bevatten. Op de aanwezigheidslijst wordt naast de naam van de deelnemende

¹¹⁴ Artikelen 1991 e.v. B.W.; T. TILQUIN, *l.c.*, *T.B.H.*, 1993, 781; H. BRAECKMANS, *l.c.*, *Het gewijzigde vennootschapsrecht 1991*, 360; G. KEUTGEN, *l.c.*, *Rev.Dr.Int.Comp.*, 1973-74, 90 e.v.

¹¹⁵ Art. 74, § 3, zevende lid, Venn.W. Verwacht kan worden dat een K.B. zal verwijzen naar de criteria van het K.B. van 9 januari 1991 over het openbaar karakter van verrichtingen om spaargelden aan te trekken en de gelijkstelling van bepaalde verrichtingen met een openbaar bod (B.S., 12 januari 1991) (memorie van toelichting, *Parl.St.*, *Senaat*, 1990-91, nr. 1107/1, 87).

¹¹⁶ Daar deze formaliteiten zijn voorgeschreven in het uitsluiten van de belang van de aandeelhouders, mag ervan worden uitgegaan dat deze nietigheid van relatieve aard is. De ongeldigheid kan derhalve worden bevestigd (memorie van toelichting, *Parl.St.*, *Senaat*, 1990-91, nr. 1107/1, 85; H. BRAECKMANS, *l.c.*, *Het gewijzigde vennootschapsrecht 1991*, 359).

¹¹⁷ Art. 74, § 2, tweede lid, Venn.W. Zie over het lot van de kosten verbonden aan het openbaar verzoek van volmachten F. DE BAUW, *l.c.*, *T.B.H.*, 1992, 234-235.

¹¹⁸ Het onderscheid tussen een openbaar en een individueel verzoek moet worden bepaald door een koninklijk besluit.

¹¹⁹ Art. 74, § 3, zesde lid, Venn.W. Dit artikel verwijst naar art. 30 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935 op de Commissie voor het Bank- en Financiewezen.

aandeelhouders het aantal aandelen vermeld (eventueel met vermelding van het aantal stemmen waarop ze recht geven). Verder wordt aangeduid of de aandeelhouder in persoon of met volmacht stemt. In dit laatste geval wordt de naam van de volmachtdrager vermeld.

De aanwezigheidslijst wordt na ondertekening door de aandeelhouders, de volmachtdragers en het bureau ¹²⁰ van de algemene vergadering, aangehecht aan de notulen samen met de volmachten. Zo wordt betwisting nadien vermeden.

34. De wetgever van 1991 heeft vanuit een pragmatische bekommernis in vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, de mogelijkheid gelaten voor kleine aandeelhouders hun naam niet te vermelden op de aanwezigheidslijst. Deze regel die strekt om de kleine aandeelhouders (zie hierna voor een omschrijving) naar de algemene vergadering te lokken ¹²¹, is een bevestiging van een fiscale praktijk om niet te gaan stemmen met aandelen aan toonder waarvan de eigendom om fiscale redenen niet bekend mag zijn.

Deze mogelijkheid geldt enkel voor N.V. en commanditaire vennootschappen op aandelen. Ze geldt niet voor B.V.B.A. met een gespreid aandeelhouderschap. Daar de aandelen van een B.V.B.A. steeds op naam moeten zijn, is een dergelijke regeling vrij nutteloos.

Volgens deze nieuwe regeling kan een aandeelhouder die stemrechtverlenende effecten heeft neergelegd waaraan niet meer dan 0,1% van het totaal aantal stemmen is verbonden, verzoeken dat zijn naam niet in de aanwezigheidslijst wordt opgenomen. Voor de berekening van het totaal aantal stemmen wordt rekening gehouden met alle op het ogenblik van de verzending of bekendmaking van de oproeping bestaande effecten (art. 74bis, § 3, derde lid, Venn. W.).

In dat geval worden zijn aandelen in de aanwezigheidslijst aangeduid met het volgnummer van deze aandelen ¹²². Bij aandelen aan toonder is dit volgnummer vermeld op de titels die de aandelen vertegenwoordigen. Voor aandelen op naam vermeldt het aandelenregister voor elk aandeel een nummer. Indien de aandelen niet gedrukt zijn of het aandelenregister geen nummers vermeldt, gaat men ervan uit dat elk aandeel een volgnummer heeft volgens de dag van de uitgifte en de volgorde van onderschrijving.

Voor de berekening van het bovengenoemde criterium van 0,1% om na te gaan of een aandeelhouder anoniem kan blijven, dienen bij zijn stemrechtverlenende effecten te worden geteld: de effecten in bezit gehouden door (1) een derde die handelt in eigen naam maar voor rekening van de betrokkene; (2) een met de betrokkene en de hiervoor genoemde derde verbonden natuurlijke persoon of rechtspersoon ¹²³;

(3) een derde die handelt in eigen naam maar voor rekening van een verbonden persoon; en (4) personen die in onderling overleg handelen met de betrokkene (art. 74bis, § 3, zesde lid, Venn.W.). Met personen die in onderling overleg handelen worden bedoeld de personen die een overeenkomst hebben gesloten met als doel of als gevolg dat de betrokken partijen een parallelle houding aannemen voor het bezit, de verkrijging of de overdracht van effecten ¹²⁴. De wet creëert een weerlegbaar vermoeden van in onderling overleg optreden indien de betrokken personen (1) overeenkomsten hebben gesloten die een blokkering van de effecten, een goedkeuring of een soortgelijk mechanisme inhouden voor het bezit, de verkrijging of de overdracht van effecten, (2) overeenkomsten hebben gesloten waarin een recht van voorkoop dan wel opties of verplichtingen tot aankoop of verkoop zijn bedongen, of (3) gezamenlijk een vennootschap controleren die een quotum effecten bezit waarvoor kennisgeving verplicht is ¹²⁵.

De berekening van het 0,1% criterium vereist uiteraard dat de betrokken aandeelhouder zich kenbaar maakt aan het bureau van de algemene vergadering die de controle verricht dat aan de voorwaarden van anonimiteit is voldaan.

Ten slotte zij nog vermeld dat bij koninklijk besluit het bovengenoemde criterium van 0,1% kan worden verhoogd tot 0,5% (art. 74bis, § 3, vijfde lid, Venn.W.). Aldus kan de Regering rekening houden met de fiscale inflatie.

35. Men kan zich terecht afvragen of de wetgever met deze fiscaal geïnspireerde regeling niet zijn doel is voorbijgeschoten ¹²⁶. Ten eerste kan de identiteit van de houders van aandelen op naam zonder moeite worden nagegaan aan de hand van het aandelenregister.

somming letterlijk is overgenomen uit artikel 2 van de zogenaamde Transparantiewet van 2 maart 1989 op de openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurze genoteerde vennootschappen en tot reglementering van de openbare overnameaanbiedingen (B.S., 24 mei 1989). Art. 5 van het K.B. van 10 mei 1989 (B.S., 24 mei 1989), dat deze wet uitvoert, verwijst voor wat moet worden verstaan onder «verbonden persoon», naar het K.B. van 8 oktober 1976 met betrekking tot de jaarrekening van de ondernemingen. Er mag van uit worden gegaan dat, door het overnemen van opsommingen uit de Transparantiewetgeving, de wetgever tevens bedoelde dezelfde interpretatie te behouden.

¹²⁴ Deze omschrijving is overgenomen uit artikel 7 van het bovengenoemde K.B. van 10 mei 1989. Zie ook art. 2, § 1, 5°, en § 2, tweede lid, K.B. van 8 november 1989 op de openbare overnameaanbiedingen en de wijzigingen in de controle op vennootschappen (B.S., 11 november 1989); zie voor een bespreking van «personen die in onderling overleg optreden» in het laatstgenoemde K.B. J.M. GOLLIER en P. VANDEPITTE, «Les notions d'action de concert, de contrôle et de contrôle conjoint dans le cadre de la loi du 2 mars 1989 tendant à assurer la transparence de l'actionnariat», *R.P.S.*, 1990, 81.

¹²⁵ Art. 74bis, § 3, zevende lid, Venn.W. Deze opsomming is tevens overgenomen uit artikel 7 van het K.B. van 10 mei 1989. Bij de overname is het woordje «bezet» toegevoegd in de eerste categorie van personen, en is de definitie van «gezamenlijke controle» weggelaten. Het K.B. van 10 mei 1989 omschrijft «gezamenlijke controle» in artikel 6, tweede lid, als volgt: «de controle die een beperkt aantal vennoten samen uitoefenen wanneer zij zijn overeengekomen dat de beslissingen omtrent de oriëntatie van het vennootschapsbeleid slechts mits hun gemeenschappelijke instemming kunnen worden genomen».

¹²⁶ Zie ook de kritiek van F. DE BAUW, *I.c.*, *T.B.H.*, 1992, 239-240.

¹²⁰ Dat wordt samengesteld overeenkomstig de statuten van de vennootschap. Indien de statuten hieromtrent niets bepalen, wordt het bureau samengesteld door de algemene vergadering (zie hierover C. RESTEAU, *o.c.*, 1982, II, 394 e.v.).

¹²¹ Memorie van toelichting, *Parl.St.*, *Senaat*, 1990-91, nr. 1107/1, 84.

¹²² Art. 74bis, § 3, vierde lid, Venn.W. Overeenkomstig art. 41, § 1, derde lid, Venn.W., waarnaar art. 74bis, § 3, trouwens uitdrukkelijk verwijst, moet aan elk aandeel (en elk onderaandeel) een volgnummer worden toegekend. C. RESTEAU, *o.c.*, 1981, I, 383.

¹²³ Wat moet worden verstaan onder een met een aandeelhouder verbonden persoon, is niet omschreven in de Vennootschappenwet. Deze nalatigheid is zonder twijfel te wijten aan het feit dat deze op-

Maar ook de anonimiteit van de houders van toonderaandelen die deelnemen aan de algemene vergadering is niet gewaarborgd. Zoals hiervoor vermeld, worden de aandelen die zijn neergelegd enkel geïdentificeerd met een volgnummer. Het is echter geen zins zeker dat de belastingadministratie aan de hand van de volgnummers niet kan nagaan wie de aandelen heeft neergelegd bij de financiële instelling die is aangewezen in de oproeping¹²⁷.

Daarenboven zal in geval van betwisting of aan de voorwaarden van anonimiteit is voldaan, de aandeelhouder die onbekend wenst te blijven zijn identiteit kenbaar moeten maken aan de rechtbank. Hetzelfde geldt indien hij (samen met anderen) de minderheidsvordering wenst in te stellen. Een groep aandeelhouders kan de aansprakelijkheidsvordering voor rekening van de vennootschap instellen bij stilzitten van de algemene vergadering op voorwaarde dat ze ten minste 1% van de stemmen houden of ten minste 50 miljoen kapitaal vertegenwoordigen (art. 66bis, § 2, Venn. W.). Op dat ogenblik zal de aandeelhouder zijn identiteit kenbaar moeten maken.

7° Toezicht van de C.B.F. op de uitgifte van converteerbare obligaties en warrants

36. De uitgifte van converteerbare obligaties of warrants¹²⁸ door een naamloze vennootschap of een commanditaire vennootschap op aandelen moet gebeuren in de vormen die vereist zijn voor kapitaalverhogingen¹²⁹. De uitgifte van deze effecten kan gebeuren in het kader van het toegestane kapitaal (zie boven, nr. 12). Een B.V.B.A. kan geen converteerbare obligaties uitgeven (art. 131 Venn. W.).

De bespreking van het regime van de uitgifte van en de rechten verbonden aan converteerbare obligaties en warrants gaat het bestek van dit artikel te buiten¹³⁰.

¹²⁷ Zie over de bevoegdheid van onderzoek van de belastingsadministratie t.o.v. kredietinstellingen: art. 318 W.I.B. A. TIBERGHIEN, o.c., Antwerpen, Kluwer, 1993, 377.

¹²⁸ Dit zijn inschrijvingsrechten, nl. rechten om in te schrijven op nieuw uit te geven aandelen van een vennootschap. Ze moeten derhalve worden onderscheiden van aankoopopties, die een recht verlenen om reeds uitgegeven aandelen te kopen. Tevens moeten warrants worden onderscheiden van *covered warrants*, die de houder van de warrant het recht verlenen van de uitgever van de warrant aandelen van een derde vennootschap te kopen die de uitgever belooft op het ogenblik van de uitoefening van de warrant in portefeuille te hebben. De *covered warrant*, zoals door de praktijk ontwikkeld, benadert zeer sterk de warrants uitgegeven door een dochtervennootschap die recht geven om in te schrijven op aandelen uit te geven door haar moedervennootschap, en beheerst door artikel 101bis, vierde lid, Venn. W. als aangevuld door de wet van 18 juli 1991 (zie over deze nieuwe bepaling L. CORNELIS en J. PEETERS, «De verkrijging van eigen aandelen en winstbewijzen, het nemen van wederzijdse deelnemingen, de uitgifte van aandelen zonder stemrecht, van obligaties en warrants», in *Het gewijzigde vennootschapsrecht 1991*, BRAECKMANS en WYMEERSCH (red.), Maklu, Antwerpen, 1992, 243).

¹²⁹ Art. 101ter, § 1, Venn. W., dat artikel 33bis Venn. W. van toepassing maakt.

¹³⁰ Zie hierover, benevens de hiervoor in voetnoot 128 geciteerde bijdrage, J. TYTECA, «Aandelen zonder stemrecht en winstbewijzen – converteerbare obligaties en warrants», in o.c., 152; *adde*: J. RONSE, «In aandelen converteerbare obligaties en obligaties met inschrijvingsrecht», *T.V.K.S.*, 1962-63, 202.

37. De uitgifte van converteerbare obligaties of van warrants wordt omgeven met een aantal informatieverplichtingen ten behoeve van de aandeelhouders van de vennootschap.

Wanneer de algemene vergadering beslist tot de uitgifte, moet de raad van bestuur een verslag opstellen waarin hij de uitgifte voorstelt met een omstandige verantwoording van de uitgifte. Dit verslag wordt op de agenda aangekondigd, en een kopie van het verslag wordt aangehecht aan de oproepingsbrieven die worden gezonden aan houders van aandelen op naam. Tevens wordt een kopie van het verslag toegezonden aan de aandeelhouders die voldoen aan de formaliteiten om tot de algemene vergadering te worden toegelaten. In ieder geval kan elke aandeelhouder vijftien dagen vóór de vergadering kosteloos een afschrift van het verslag krijgen door voorlegging van zijn effect (art. 101ter, § 2, eerste lid, en § 3, eerste lid, Venn. W.).

Indien tot de uitgifte wordt besloten door de raad van bestuur in het kader van het toegestane kapitaal, dient de raad van bestuur tevens vooraf een dergelijk verslag op te stellen (art. 101ter, § 3, Venn. W.). De wet legt niet op dat dit verslag wordt megedeeld aan de aandeelhouders. Het lijkt echter aannemelijk, gezien het doel van dit verslag, het op de zetel van de vennootschap ter beschikking te stellen van de aandeelhouders.

Tevens wordt een verslag van de uitgifte opgenomen in het jaarverslag, met in voorkomend geval een toelichting aangaande de voorwaarden en de werkelijke gevolgen van de uitgifte (art. 77, vierde lid, Venn. W.).

38. In het geval van een vennootschap die een publiek beroep op het spaarweten doet of heeft gedaan, moet het verslag vooraf aan de C.B.F. worden voorgelegd. In het geval van een uitgifte besloten door de algemene vergadering, wordt een afschrift van het verslag uiterlijk vijftien dagen vóór de bijeenroeping van de algemene vergadering megedeeld aan de C.B.F. Indien tot de uitgifte wordt besloten door de raad van bestuur krachtens zijn bevoegdheid van toegestaan kapitaal, moet een afschrift van het verslag worden bezorgd aan de C.B.F. vijftien dagen vóór de bijeenroeping van de raad van bestuur. De bestuurders die nalaten dit verslag vooraf aan de C.B.F. toe te zenden, kunnen worden gestraft met een gevangenisstraf en met een geldboete (art. 204, 7°, Venn. W.). Samen met het afschrift dient een dossier te worden bezorgd aan de C.B.F. samengesteld overeenkomstig haar voorschriften¹³¹. Zij die in dit dossier gegevens meedelen waarvan zij weten dat ze onjuist of onvolledig zijn, kunnen strafrechtelijk worden vervolgd (art. 204, 8°, Venn. W.).

De C.B.F. onderzoekt of het verslag de aandeelhouders voldoende voorlicht en hen niet in dwaling kan brengen. Indien het verslag hierin tekortschiet, verwittigt zij onmiddellijk de vennootschap. Houdt de vennootschap geen rekening met de opmerkingen van de C.B.F., dan kan deze laatste de voorgenomen bijeenroeping opschorten. In het geval dat de bijeenroeping reeds heeft plaatsgehad, kan zij de beraadslaging en de stemming over dit agendapunt op de algemene

¹³¹ Art. 101ter, § 2, tweede lid, en § 3, tweede lid, Venn. W. De kosten voor het onderzoek van dit dossier door de C.B.F. worden vastgelegd bij K.B. (art. 101ter, § 2, derde lid, Venn. W.; K.B. van 17 mei 1979, *B.S.*, 30 mei 1979, 6423).

vergadering opschorten, of, indien de algemene vergadering reeds is gehouden op grond van dit onvolledig verslag, de uitgifte zelf opschorten (art. 101ter, § 2, vierde lid, Venn.W.).

De opschorting kan ten hoogste voor drie maanden gebeuren. Die maatregel moet worden genomen krachtens een met redenen omklede beslissing. Deze beslissing moet aan de vennootschap worden meegedeeld door middel van een aangetekend schrijven. De termijn van opschorting gaat in op de dag waarop de aangetekende brief wordt verzonden aan de vennootschap. De C.B.F. kan tevens besluiten haar beslissing openbaar te maken (art. 101ter, § 2, vierde lid, Venn.W.). De bestuurders die de beslissing tot opschorting naast zich neerleggen, zijn strafbaar met een gevangenisstraf en/of een geldboete (art. 204, 7°, Venn.W.).

De beslissing tot opschorting is aanvechtbaar voor de Raad van State door middel van een annulatieberoep ingesteld binnen zestig dagen¹³². In geval van uiterst dringende noodzakelijkheid kan de Raad van State, indien hij daartoe wordt verzocht, de beslissing van de C.B.F. opschorten in het kader van het administratieve kort geding; de burgerlijke rechter in kort geding is in principe niet bevoegd om van een verzoek tot opschorting kennis te nemen (art. 17 van de wetten op de Raad van State). In de mate echter waarin de beslissing van de C.B.F. ogenschijnlijk op een foutieve wijze een subjectief recht aantast, is de burgerlijke kort geding rechter wel bevoegd om kennis te nemen van de vordering in kort geding¹³³. Dit is bijvoorbeeld het geval indien de beslissing van de C.B.F. tot opschorting gegeven wordt wanneer de algemene vergadering reeds heeft besloten tot uitgifte van de obligaties of de warrants. In dat geval hebben diegenen die kunnen inschrijven, een subjectief recht op de uitgegeven obligaties of warrants.

Er mag geen melding worden gemaakt van het optreden van de C.B.F. in bekendmakingen of stukken betreffende de uitgifte (art. 101ter, § 2, laatste lid, Venn.W.). De overtreding van dit verbod is strafbaar (art. 204, 9°, Venn.W.).

8° Uitzondering op het verbod van wederzijdse deelnemingen

39. De wet van 18 juli 1991 heeft wederzijdse deelnemingen (ook wel kruisparticipaties genoemd) waarbij een naamloze vennootschap of een commanditaire vennootschap op aandelen is betrokken, in navolging van de jurisprudentie

¹³² De C.B.F. is een administratieve overheid, wier beslissingen in principe enkel aanvechtbaar zijn voor de Raad van State (J. LEBRUN, o.c., Bruylant, Brussel, 1979, 21-22; J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial*, Brussel, Bruylant, 1981, III, 173; W. Van Gerven, «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de administratieve praktijk van de Bankcommissie», *T.Best.*, 1985, 328; vgl. Rb. Brussel, 16 november 1960, *R.P.S.*, 1961, 221, noot P. COPPENS).

¹³³ Cass., 21 maart 1985, *J.T.*, 1985, 697, concl. adv.-gen. VELU; Brussel, 6 augustus 1992, *J.T.*, 1992, 710, *R.P.S.*, 1992, 248; P. LEWALLE, *Le référé administratif*, Luik, Coll. Scientifique Fac.Dr.Liège, 1993, 14 e.v.; P. MARCHAL, *Les référés*, Brussel, Larcier, 1992, 112; F. TULKENS, «L'introduction d'un référé administratif en droit belge: une délicate révolution», *J.T.*, 1992, 29; *adde*: J.F. NEURAY, «L'avenir du référé administratif. Considérations sur la loi du 19 juillet 1991 modifiant les lois coordonnées sur le Conseil d'Etat», in *Présence du droit public et des droits de l'homme, Mélanges offerts à Jacques Velu*, Brussel, Bruylant, 1992, II, 679.

van de C.B.F.¹³⁴ in belangrijke mate beperkt. Deze regeling geldt ongeacht of de betrokken vennootschappen al dan niet vennootschappen zijn die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan.

Het nieuwe artikel 52quinquies Venn.W. bepaalt dat dochtervennootschappen van een Belgische naamloze vennootschap of een commanditaire vennootschap op aandelen¹³⁵ samen niet meer dan 10% van de stemmen via aandelen of winstbewijzen mogen bezitten in hun moedervennootschap¹³⁶. Er is een bijzondere kennisgevingsprocedure, alsmede een verplichting van openbaarmaking van de meege-deelde deelnemingen van dochtervennootschappen in hun moedervennootschap in de toelichting tot de jaarrekening van deze laatste¹³⁷.

Het nieuwe artikel 52sexies Venn.W. verbiedt twee onafhankelijke vennootschappen, waarvan één een Belgische naamloze vennootschap of commanditaire vennootschap op aandelen is, elk meer dan 10% van de stemmen bij de ander via aandelen of winstbewijzen te bezitten¹³⁸. Een soortgelijke kennisgevingsprocedure en openbaarmakingsverplichting moeten ook hier worden nageleefd¹³⁹.

De wet van 18 juli 1991 trad in werking op de tiende dag na haar bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van 26 juli 1991, nl. op 5 augustus 1991. Om vennootschappen toe te staan met de nodige voorbereiding bestaande wederzijdse

¹³⁴ *Jaarverslag C.B.F.*, 1947-1948, 70; 1950-1951, 70; 1966, 138; 1986-1987, 93; K. GEENS en B. SERVAES, «Het nieuwe verbod op de kruisparticipaties: een bescheiden rem op de autocontrole», *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, 167; J. LEBRUN, *La protection de l'épargne publique et la Commission bancaire*, Brussel, Bruylant, 1979, 764.

¹³⁵ De nieuwe regeling inzake kruisparticipaties geldt ook voor commanditaire vennootschappen op aandelen ingevolge art. 107 Venn.W. Anders blijktbaar: K. GEENS en B. SERVAES, «Het nieuwe verbod op de kruisparticipaties: een bescheiden rem op de autocontrole», *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, 178, Kalmthout, 1992, 178.

¹³⁶ Behoudens een opschorting van het stemrecht van de effecten die ingevolge deze beperking moeten worden vervreemd, stelt de wet geen enkele sanctie. Wel zij opgemerkt dat het stemmen met effecten waarvan het stemrecht is geschorst, strafbaar is (art. 200, 3°, Venn.W.).

¹³⁷ Art. 52quinquies, § 2, Venn.W. De vermelding van de aandelen en winstbewijzen die de dochtervennootschappen bezitten, zal worden opgenomen in rubriek VIII, «Een staat m.b.t. het kapitaal» in de toelichting tot de jaarrekening: K. GEENS en B. SERVAES, *l.c.*, 182-185; L. CORNELIS en J. PEETERS, *l.c.*, *Het gewijzigde vennootschapsrecht 1991*, 181-182.

¹³⁸ De sanctie is van dezelfde aard als die van art. 52quinquies: art. 52sexies, §§ 4 en 5, Venn.W. Zie voor een bespreking hiervan K. GEENS en B. SERVAES, *l.c.*, 190-191; L. CORNELIS en J. PEETERS, *l.c.*, 191-192.

¹³⁹ Art. 52sexies, § 2, Venn.W. Er is echter geen kennisgeving aan de andere vennootschap vereist indien deze kennisgeving reeds is gebeurd overeenkomstig de wettelijke verplichting tot bekendmaking van belangrijke deelnemingen in het kader van de transparantietwetgeving (wet van 2 maart 1989). Dit veronderstelt dat de vennootschap waarin meer dan 10% van de stemmen wordt verworven, een Belgische vennootschap is waarvan de stemrechtverlenende effecten zijn toegelaten tot de officiële notering in een effectenbeurs gevestigd in de EG, of een Belgische vennootschap is die de transparantieregeling van toepassing heeft gemaakt in de statuten (art. 13 van de wet van 2 maart 1989).

deelnemingen uit elkaar te rafelen, werd in een overgangsregeling van één jaar voorzien ¹⁴⁰.

40. Bij wijze van overgangsregeling heeft de wetgever echter een verre gaande uitzondering gemaakt op het verbod van belangrijke wederzijdse deelnemingen voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan.

Wederzijdse deelnemingen tussen vennootschappen die *allebei* een beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, zijn niet onderworpen aan de bovenbesproken beperkingen, onder een dubbele voorwaarde. Ten eerste moeten de deelnemingen zijn ontstaan vóór de dag waarop het wetsontwerp van de wet van 18 juli 1991 werd ingediend bij het Parlement, nl. 8 november 1990 ¹⁴¹. Ten tweede moet de betrokken wederzijdse deelneming zijn meegedeeld aan de C.B.F. ¹⁴². De wet bepaalt geen datum waarvoor de wederzijdse deelneming moet worden meegedeeld aan de C.B.F. De enige datum die in aanmerking kan komen, is 5 augustus 1992, zijnde de laatste dag van de overgangsperiode die geldt voor bestaande wederzijdse deelnemingen ^{143, 144}.

Deze uitzondering geldt zowel voor wederzijdse deelnemingen tussen dochter- en moedervennootschappen ¹⁴⁵, als voor wederzijdse deelnemingen tussen onafhankelijke vennootschappen ¹⁴⁶.

Het percentage van de wederzijdse deelneming waarvoor de uitzondering geldt, wordt berekend overeenkomstig de Transparantiewet van 2 maart 1989 ¹⁴⁷. Aldus worden bij de deelneming in kwestie alle effecten gerekend die worden gehouden door (1) een derde in eigen naam maar voor rekening van de vennootschap die een publiek beroep op het spaarwezen doet of heeft gedaan, (2) een met deze vennootschap verbonden persoon, (3) een derde die optreedt in eigen naam voor rekening van deze laatste «verbonden persoon», en (4) de personen die gezamenlijk met de betrokken

vennootschap optreden voor de verwerving of de overdracht van deze effecten ¹⁴⁸.

9° Wijzigingen in controle

41. Reeds geruime tijd meende de C.B.F. bijzondere gedragsregels te moeten opleggen aan kopers van de controle van een vennootschap die een publiek beroep op het spaarwezen doet of heeft gedaan ¹⁴⁹.

De wet van 2 maart 1989 ¹⁵⁰ heeft de grondslag gelegd voor de tussenkomst van de C.B.F. in wijzigingen in de controle op de vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan (art. 15 van de wet van 2 maart 1989). De regels werden nader uitgewerkt in het K.B. van 8 november 1989 op de openbare overnameaanbiedingen en de wijzigingen in de controle op vennootschappen ¹⁵¹.

Het K.B. van 8 november 1989 maakt een onderscheid tussen twee verrichtingen: het openbaar overnamebod (O.O.B.) en de wijziging in de controle van een vennootschap. De bepalingen inzake het O.O.B. zijn van toepassing op alle overnamebiedingen zodra ze een openbaar karakter krijgen ¹⁵², ongeacht of de vennootschap een groot aantal

¹⁴⁰ Art. 219 Venn.W. Zie voor een kritische bespreking van deze overgangsregeling: K. GEENS en B. SERVAES, *l.c.*, 192-193.

¹⁴¹ Het wetsontwerp werd op 8 november 1990 door de Regering ingediend bij de Senaat (*Parl.St.*, Senaat, 1990-91, nr. 1107/1).

¹⁴² Art. 219, § 4, Venn.W. De oorsprong van deze bepaling is niet geheel duidelijk. Het zou het resultaat zijn van lobbywerk vanuit een bepaald milieu.

¹⁴³ Dit kan worden verklaard doordat deze uitzondering werd opgenomen in de overgangsregeling voor wederzijdse deelnemingen. Bestaande wederzijdse deelnemingen moeten worden geregulariseerd op zijn laatst vóór het einde van deze overgangsregeling.

¹⁴⁴ Dat er een einddatum is waarvoor wederzijdse deelnemingen moeten worden meegedeeld aan de C.B.F. om een beroep te kunnen doen op deze uitzondering, kan worden afgeleid uit het gebruik in het wetsartikel van de voltooide tijd «zijn meegedeeld». Anders: L. CORNELIS en J. PEETERS, *l.c.*, 193.

¹⁴⁵ Beide kunnen immers vennootschappen zijn die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. Voldoende is dat een aantal aandelen van de dochtervennootschap worden gehouden door het publiek (zie hiervoor, nr. 6).

¹⁴⁶ Art. 219, § 4, Venn.W. verwijst zowel naar art. 52quinquies als naar art. 52sexies Venn.W.

¹⁴⁷ Deze wet wordt uitgevoerd door het K.B. van 10 mei 1989 (*B.S.*, 24 mei 1989).

¹⁴⁸ Art. 2 van de wet van 2 maart 1989. Zie D. MEULEMANS, «De invoering van een wettelijke regeling inzake transparantie en openbare overnameaanbiedingen», *T.R.V.*, 1989, 261.

¹⁴⁹ Haar jurisprudentie inzake private overdrachten van controleparticipaties werd voor het eerst aangesneden in het jaarverslag van 1965 (blz. 107-108). Ze wordt samengevat in het *Jaarverslag* van 1978-1979 (blz. 103-115). Opmerkenswaardig is dat de C.B.F. vóór de wet van 2 maart 1989 strikt genomen geen bevoegdheid had om in te grijpen indien deze regels niet werden nageleefd. Zij beschouwde ze dan ook als aanbevelingen. Deze werden echter in de praktijk veelal nauwgezet nageleefd wegens het grote gezag dat de C.B.F. heeft in de financiële wereld.

¹⁵⁰ Deze wet op de openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurze genoteerde vennootschappen en tot reglementering van de openbare overnameaanbiedingen (*B.S.*, 24 mei 1989) bevat naast de transparantiereglementering tevens bepalingen inzake openbare overnameaanbiedingen en wijzigingen in controle van vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. Zie over deze wetgeving in het algemeen A. BRUYNEEL, «Les offres publiques d'acquisition», *J.T.*, 1990, 177; J.M. NELISSEN-GRADE, «Het openbaar bod en de beursoverval na het De Benedetti-K.B.», in *Openbaar bod en de beschermingsconstructies*, Kalmthout, Biblo, 1990, 11; K. GEENS, «De wijziging van controle in een vennootschap die een openbaar beroep op het spaarwezen heeft gedaan», *T.R.V.*, 1990, 102; D. MEULEMANS, «De invoering van een wettelijke regeling inzake transparantie en openbare overnameaanbiedingen», *T.R.V.*, 1989, 239 en 373; D. MEULEMANS, «De private overdracht van een controleparticipatie», *DAOR*, 1991, nr. 19, 9; K. BYTTEBIER, *Het vijandige overnamebod*, Antwerpen, 1992; D. VAN GERVEN, «Het openbaar bod op stemrechtverlenende en daarmee gelijkgestelde effecten: de nieuwe procedure doorgelicht», *T.R.V.*, 1990, 141. Zie tevens voor een beknopte rechtsvergelijkende studie: E. WYMEERSCH, «Verplicht overnamebod – Een kritische ontleding», *T. Bank*, 1992, 85.

¹⁵¹ *B.S.* van 11 november 1989; P. LAMBRECHT, «La protection des actionnaires minoritaires par le droit financier et les relations entre les actionnaires minoritaires et la Commission bancaire et financière», *T. Bank*, 1993, 157.

¹⁵² Het openbaar karakter van een O.O.B. wordt bepaald door het K.B. van 9 januari 1991 over het openbaar karakter van verrichtingen om spaargelden aan te trekken en de gelijkstelling van bepaalde verrichtingen met een openbaar bod (*B.S.*, 12 januari 1991).

aandeelhouders telt of niet ¹⁵³. De reglementering inzake wijzigingen in controle is daarentegen enkel van toepassing in geval van overname van de controle op vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. De controlewijziging heeft in principe geen openbaar karakter en is derhalve niet onderworpen aan de regels op het O.O.B. Daarom achtte de wetgever het noodzakelijk in een bijzondere bescherming van het publiek te voorzien tegen private controleoverdrachten tegen een hoge prijs die enkel is betaald aan de meerderheidsaandeelhouder.

42. Diegene die, alleen of gezamenlijk met anderen, de controle wenst te verwerven van een vennootschap die een publiek beroep op het spaarwezen doet of heeft gedaan, moet hiervan de C.B.F. ten minste vijf dagen vooraf inlichten ¹⁵⁴. De controle wordt verworven indien door de voorgenomen verrichting de doelvennootschap een verbonden vennootschap wordt in de zin van het K.B. van 8 oktober 1976 ¹⁵⁵⁻¹⁵⁶.

Bij de mededeling wordt een dossier gevoegd dat de C.B.F. in staat moet stellen na te gaan of de voorgenomen contro-

leverwerving gepaard gaat met een voldoende informatieverstrekking, de gelijke behandeling van de effectenhouders eerbiedigt en hun belangen veilig stelt en de transparantie en de goede werking van de markt niet in het gedrang brengt ¹⁵⁷.

Indien de C.B.F. vaststelt dat de voorgenomen verrichting in het licht van deze beginselen niet voldoet, zal zij haar opmerkingen meedelen. Houdt de betrokkene geen rekening met de opmerkingen van de C.B.F., dan kan zij haar opmerkingen openbaar maken ¹⁵⁸. De C.B.F. kan tevens, indien de verrichting strijdig is met de bepalingen van het K.B. van 8 oktober 1989, of een van de bovengenoemde beginselen schendt en de belangen van de effectenhouders schaadt, de voorzitter van de rechtbank van koophandel recht doende als in kort geding verzoeken de verrichting niet uit te voeren of voort te zetten ¹⁵⁹. In geval van urgentie kan de C.B.F. met een gemotiveerde beslissing de verrichting opschorten gedurende een periode van maximaal 72 uren. Daarna dient ze de zaak bij de voorzitter van de rechtbank van koophandel aanhangig te maken; zoniet, dan vervalt de uitwerking van haar maatregel ¹⁶⁰.

Nalaten deze mededeling te verrichten of bewust onjuiste of onvolledige gegevens verstrekken in het dossier dat de mededeling vergezelt, is strafbaar (art. 15, § 4, 1°, van de wet van 2 maart 1989).

Deze voorafgaande mededeling is niet verplicht in het geval dat de controle wordt verworven door middel van een kapitaalverhoging waartoe is besloten door de algemene vergadering van aandeelhouders, of krachtens de uitoefening van een conversierecht of een warrant ¹⁶¹. In het eerste geval beslissen de aandeelhouders wie de controle verwerft, en is derhalve hun bescherming niet vereist. Een controleverwerving via een kapitaalverhoging besloten door de raad van bestuur binnen het kader van het toegestane kapitaal valt daarentegen wel onder deze verplichting tot mededeling. In het tweede geval betreft het de uitoefening van een conversierecht of van een inschrijvingsrecht dat verbonden is aan een effect (converteerbare obligatie resp. naakte warrant) dat is uitgegeven in het kader van een kapitaalverhoging ¹⁶².

Een effectenverrichting krijgt een openbaar karakter zodra één van de volgende middelen wordt gehanteerd om ze aan te kondigen: een reclamemiddel (circulaires, standaardbrieven, publikaties, telefooncampagne en gebruik van marketingtechnieken), beroep op de tussenkomst van een bemiddelaar (tenzij deze bemiddelaar een beursbemiddelaar is in de zin van art. 3, eerste lid, 1°, 2° en 4°, van de wet van 4 december 1990), en het solliciteren van meer dan vijftig personen (art. 1 van dit K.B.). Zodra een effectenverrichting een openbaar karakter krijgt, is de tussenkomst van de C.B.F. in beginsel vereist (art. 26 van het K.B. nr. 185 op de Commissie voor het Bank- en Financiewezen van 9 juli 1935; J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial*, Brussel, Bruylant, 1981, III, 159 e.v.).

¹⁵³ In de praktijk zal een O.O.B. veronderstellen dat de vennootschap een groot aantal aandeelhouders heeft. Het nut van het O.O.B. bestaat er juist in de aandelen op te kopen die in het publiek zijn verspreid.

¹⁵⁴ Art. 38 K.B. van 8 november 1989. Met vijf dagen wordt bedoeld vijf werkdagen in de banksector (art. 2, § 1, 3°, K.B. van 8 november 1989).

¹⁵⁵ Art. 2, § 1, 7°, van het K.B. van 8 november 1989. Het begrip verbonden vennootschap werd gedefinieerd in de bijlage, hoofdstuk III, deel I, IV, A, van het K.B. van 8 oktober 1976 met betrekking tot de jaarrekening van de ondernemingen. De aldaar gehanteerde omschrijving van dochter- en moedervennootschap is overgenomen in het K.B. van 14 oktober 1991 (*B.S.*, 24 oktober 1991), dat deze termen omschreef voor gebruik in de Vennootschappenwet. Met gezamenlijke controle wordt bedoeld de controle die een beperkt aantal vennoten samen uitoefenen wanneer zij zijn overeengekomen dat slechts met hun gemeenschappelijke instemming beslissingen kunnen worden genomen omtrent de oriëntatie van het vennootschapsbeleid (art. 2, § 1, 8°, K.B. van 8 november 1989; zie over deze omschrijving Brussel 6 augustus 1992, *J.T.*, 1992, 710, *R.P.S.*, 1992, 248; J. WOUTERS, «Gezamenlijke controle, verplicht overnamebod en gelijke behandeling der aandeelhouders», *R.W.*, 1992-93, 625; D. VAN GERVEN, «The Wagons-Lits Case and its implications for Belgian legal practice», *International Commercial and Company Law Review*, 1993, 66).

¹⁵⁶ Voor de berekening van controle wordt door het K.B. van 8 november 1989 verwezen naar de wet van 2 maart 1989 op de openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurze genoteerde vennootschappen en tot reglementering van de openbare overnameaanbiedingen (artt. 1, §§ 3 en 4, en 2, §§ 1 en 2), en het K.B. van 14 mei 1989 dat deze wet uitvoert (art. 38, K.B. van 8 november 1989).

¹⁵⁷ Art. 39 van het K.B. van 8 november 1989, dat verwijst naar deze beginselen die zijn neergelegd in art. 15, § 1, van de wet van 2 maart 1989. De C.B.F. heeft richtlijnen opgemaakt waaraan het dossier moet beantwoorden. Deze richtlijnen kunnen bij de diensten van de C.B.F. worden gevraagd.

¹⁵⁸ Art. 40 van het K.B. van 8 november 1989; De C.B.F. bepaalt in welke vorm zij haar opmerkingen openbaar maakt.

¹⁵⁹ Art. 16 van de wet van 2 maart 1989, die tevens in de mogelijkheid van aanmaning voorziet. De voorzitter van de rechtbank van koophandel rechtdoende als in kort geding, doet uitspraak over de grond van de zaak. Alleen de vorm van de procedure wordt beheerst door de regels inzake kort geding (artt. 1035 t.e.m. 1041 Ger.W.; A. BRUYNEEL, *l.c.*, *J.T.*, 1990, 153).

¹⁶⁰ Art. 17 van de wet van 2 maart 1989; D. VAN GERVEN, *l.c.*, *T.R.V.*, 1990, 147-148.

¹⁶¹ Art. 38, derde lid, van het K.B. van 8 november 1989. Met «conversierecht» wordt verwezen naar converteerbare obligaties.

¹⁶² Ingevolge art. 101ter, § 1, Venn.W., dat verwijst naar art. 33bis Venn.W. De uitgifte van de converteerbare obligaties en van de warrants moet derhalve gebeuren in de vorm van een kapitaalverhoging (waarvan de gevolgen worden uitgesteld) die enkel indien ze is besloten door de algemene vergadering ontsnapt aan de verplichting tot mededeling aan de C.B.F.

Tevens is de voorafgaande mededeling niet verplicht in geval van een vrijwillig O.O.B. overeenkomstig hoofdstuk II van het K.B. van 8 oktober 1989. In een dergelijk geval zijn de bepalingen van dit hoofdstuk II integraal van toepassing, en heeft het geen zin de bepalingen van hoofdstuk III na te leven.

43. Indien de voor de controleverwerving betaalde prijs of tegenprestatie hoger ligt dan de marktprijs op het ogenblik van de verwerving, dan is de verwerver van de controleparticipatie ertoe gehouden het publiek onvoorwaardelijk de mogelijkheid te bieden om alle effecten die het in zijn bezit heeft, over te dragen tegen dezelfde prijs of tegenprestatie ¹⁶³.

Deze mogelijkheid kan de vorm aannemen van een koershandhaving, dit is een verbintenis om gedurende een bepaalde periode ¹⁶⁴ alle uitstaande effecten over te nemen tegen de prijs betaald voor de controleverwerving, of van een O.O.B. ¹⁶⁵. Dit zogenaamde verplicht O.O.B. dat wordt uitgevoerd in geval van controleverwerving tegen een hogere prijs dan de marktprijs, moet worden onderscheiden van het vrijwillig O.O.B. ¹⁶⁶ Het vrijwillig O.O.B. is het gevolg van de vrije keuze van eenieder die een vennootschap wenst te verwerven, terwijl een verplicht bod het gevolg is van een (private) controleverwerving met premie.

44. De wet van 18 juli 1991 heeft in hoofdstuk II van de wet van 2 maart 1989 inzake openbare overnameaanbiedingen en wijzigingen in de controle op vennootschappen die een openbaar beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, een artikel 17bis ingevoegd waarvan de draagwijdte alderminst duidelijk en zelfs verontrustend is.

Dit nieuwe artikel bepaalt dat elk recht dat een vennootschap aan derden toekent dat «een invloed heeft op haar vermogen of een verplichting te haren laste doet ontstaan en waarvan de uitoefening afhankelijk is van de uitbrenging van een openbaar overnamebod op de aandelen van de vennootschap of van een verandering van de controle die op haar wordt uitgeoefend» nietig is tenzij het is toegekend door een besluit van de algemene vergadering en dit besluit is neergelegd ter griffie van de rechtbank van koophandel binnen wier rechtsgebied de vennootschap haar maatschappelijke zetel

heeft (art. 17bis verwijst naar art. 10 Venn.W.). De bedoeling van de wetgever was te voorkomen dat «een vennootschap die over belangrijke activa beschikt, (poogt) zich minder aantrekkelijk voor te stellen door een gedeelte van die activa te verkopen of door aan een derde een optierecht toe te kennen voor de verkoop van activa; dat optierecht kan worden uitgeoefend na de overname van de bedoelde vennootschap door een derde» ¹⁶⁷.

Bij wijze van overgangsmaatregel bepaalt dit artikel verder dat deze nietigheidssanctie niet van toepassing is op rechten toegekend aan derden vóór de inwerkingtreding van de wet van 18 juli 1991, nl. vóór 5 augustus 1991. Deze rechten moeten wel op de eerstvolgende gewone algemene vergadering ¹⁶⁸ worden meegedeeld. Er wordt echter geen sanctie bepaald voor het geval dat dit niet is gebeurd.

Deze bepaling ziet in de eerste plaats op opties die de vennootschap toekent aan derden waarbij deze laatsten het recht krijgen activa («kroonjuwelen») van de vennootschap te kopen tegen een in de optieovereenkomst bepaalde prijs in geval van een O.O.B. op of een wijziging van de controle van de vennootschap. Door het toekennen van deze opties hoopt het zittende bestuur de vennootschap minder aantrekkelijk te maken voor een vijandige overname ¹⁶⁹.

Maar met dit artikel worden eveneens andere overeenkomsten gevisieerd, zoals concessieovereenkomsten waarin vaak wordt bepaald dat, in geval van wijziging van controle over de vennootschap die de concessie heeft, de concessiegever de overeenkomst kan opzeggen of de overeenkomst wordt ontbonden. Tevens ziet het op «joint venture»-overeenkomsten die bepalen dat, indien een van de partners wordt overgenomen, de andere partner de aandelen in de joint venture kan overnemen tegen een in de overeenkomst bepaalde prijs ¹⁷⁰. Ook een dergelijke clause zou derhalve

¹⁶³ Art. 41, § 1, van het K.B. van 8 november 1989, dat een precieze omschrijving geeft van de prijs of tegenprestatie wanneer de controle is verworven door middel van verschillende transacties die in de tijd zijn gespreid, alsmede criteria van waardering voorschrijft indien de prijs niet bestaat in geld.

¹⁶⁴ Deze periode moet minstens vijftien dagen bedragen (art. 42, § 2, tweede lid, K.B. van 8 november 1989). Ze wordt in gemeen overleg met de C.B.F. vastgelegd rekening houdend met de verspreiding van de nog door het publiek gehouden effecten.

¹⁶⁵ Art. 42 van het K.B. van 8 november 1989. Het overnamebod mag ook door een andere persoon dan de controleverwerver worden uitgebracht indien het voor het publiek tegen gelijkwaardige voorwaarden en waarborgen geschiedt (art. 43 K.B. van 8 november 1989).

¹⁶⁶ In het vakjargon spreekt men van een hoofdstuk II-verrichting wanneer men doelt op een vrijwillig O.O.B., en van een hoofdstuk III-verrichting wanneer men doelt op een verplicht O.O.B. ingevolge een controlewijziging met controlepremie. In de praktijk zijn ze aan ongeveer dezelfde regels onderworpen. Art. 44 van het K.B. van 8 november 1989 sluit een aantal bepalingen van hoofdstuk II uit maar dit is veeleer omdat ze geen zin hebben voor een verplicht bod.

¹⁶⁷ Memorie van toelichting, *Parl. St., Senaat*, 1990-91, nr. 1107/1, 35; *Parl. St., Senaat*, 1990-91, nr. 1107/3, 179. Deze wetsbepaling gaat onder meer terug op de jurisprudentie van de C.B.F. die voorschreef dat het toekennen van verkoopopties op belangrijke activa moet worden meegedeeld aan de aandeelhouders van de vennootschap (*Jaarverslag*, 1972-1973, 154).

¹⁶⁸ Hiermee wordt bedoeld de algemene vergadering waarop de jaarrekening wordt goedgekeurd. Er dient echter te worden opgemerkt dat de Venn.W. het begrip «gewone» algemene vergadering niet kent (zie artt. 73, 78, 79 en 80 Venn.W.). In de praktijk wordt met de gewone algemene vergadering de algemene vergadering bedoeld waarop jaarlijks de jaarrekening van de vennootschap wordt goedgekeurd en kwijting wordt verleend aan de bestuurders en eventueel de commissaris-revisor.

¹⁶⁹ K. GEENS en D. VAN GERVEN, «Beschermingsmaatregelen voor de doelwitvennootschap in het kader van de nieuwe O.O.B. reglementering», *T.R.V.*, 1990, 402. De term «kroonjuwelen» is afkomstig van het Amerikaans recht, waar de techniek van de verkoop van «crown jewels» een beproefde techniek is om de doelwitvennootschap onaantrekkelijk te maken voor een vijandigeieder: P. DEJONGHE en E. MACHIJS, «Over haaien en gifpillen. Beschermingsconstructies tegen openbaar bod in de Amerikaanse praktijk», in *Openbaar bod en beschermingsconstructies*, Kalmthout, Biblo, 1990, 330; R.C. CLARK, *Corporate Law*, Boston/Toronto, 1986, 572-573; K. BYTTEBIER, o.c., Antwerpen, Maklu, 1993, 119 e.v.; B. HUSSON, *La prise de contrôle d'entreprises*, Parijs, P.U.F., 1987, 210.

¹⁷⁰ *Parl. St., Senaat*, 1990-91, nr. 1107/3, 316. De joint venture neemt vaak de vorm aan van een vennootschap met rechtspersoonlijkheid waarin de gemeenschappelijke activiteit wordt onderge-

nietig zijn indien ze niet door de algemene vergadering is goedgekeurd of bekrachtigd.

Het is bij een eerste lezing onduidelijk of dit artikel enkel geldt voor controlewijzigingen van vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, dan wel ook moet worden toegepast in geval van wijzigingen in de controle op andere vennootschappen. Een letterlijke interpretatie pleit voor een algemene draagwijdte van dit verbod. Artikel 17bis bevat immers geen enkele beperking aangaande de wijziging van controle tot bepaalde vennootschappen. Dit zou betekenen dat elke contractuele bepaling die een verplichting doet ontstaan voor één der partijen die een vennootschap is en ongeacht de samenstelling van haar aandeelhouderschap, wanneer de controle over deze partij zou worden overgedragen, nietig is tenzij deze verplichting is goedgekeurd bij besluit van de algemene vergadering en dit besluit is neergelegd ter griffie. Aldus zou bijvoorbeeld de contractuele bepaling in vele concessieovereenkomsten dat, indien de controle van de concessiehouder zich wijzigt (de aandelen worden overgedragen), de andere partij (de concessiegever) de overeenkomst kan opzeggen of ontbinden, nietig zijn, zelfs indien de concessiehouder een vennootschap is waarvan de aandelen niet verspreid zijn onder het publiek. Het is echter duidelijk dat een toepassing van artikel 17bis op vennootschappen die geen publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, de bedoeling van de wetgever voorbijschiet. Deze letterlijke interpretatie moet worden afgewezen omdat ze het artikel volledig geïsoleerd van de andere bepalingen van de wet van 2 maart 1989, en meer in het bijzonder van hoofdstuk II dat enkel ziet op wijzigingen in controle van vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, benadert. Was dit de bedoeling geweest van de wetgever, dan had hij dit artikel ondergebracht in de Vennootschappenwet ¹⁷¹.

Artikel 17bis kan enkel worden toegepast in geval van een O.O.B. of in geval van een wijziging in de controle van vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. Deze beperkende interpretatie vindt haar steun in de algemene filosofie van de wetgever die bij de wet van 2 maart 1989 er duidelijk voor heeft gekozen enkel wijzigingen in controle van vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, te reglementeren. De wijziging in controle van vennootschappen met een besloten kring van aandeelhouders blijft onderworpen aan het gemene recht.

Artikel 17bis geeft ook geen omschrijving van wat moet worden verstaan onder «controle». Er mag worden aangenomen dat, rekening houdend met de bedoeling van de wetgever, controle moet worden begrepen in de zin van het K.B. van 8 november 1989 dat de wet van 2 maart 1989 uitvoert met betrekking tot de regeling inzake O.O.B. en wijzigingen in controle. Artikel 2, § 1, 7°, van dit K.B. verwijst voor de inhoud van de term «controle» naar het begrip verbonden ven-

nootschap in de zin van het K.B. van 8 oktober 1976 betreffende de jaarrekening van de ondernemingen.

10° Andere regels uitgewerkt door de Commissie voor het Bank- en Financiewezen (C.B.F.)

45. De C.B.F. heeft over de jaren heen een aantal regels uitgewerkt waarvan ze meent dat ze moeten worden nageleefd door vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. Deze regels vormen een geheel van gedragsregels met betrekking tot het beleid van vennootschappen. Daar de C.B.F. geen duidelijke bevoegdheid heeft om ze af te dwingen, nemen ze de vorm aan van aanbevelingen ¹⁷². Deze aanbevelingen werden in het verleden wegens het grote morele gezag van de C.B.F. meestal strikt nageleefd.

Haar jurisprudentie is voornamelijk ingegeven door de bezorgdheid van een voldoende en duidelijke informatie van het publiek, namelijk de grote groep van effectenhouders die niet betrokken zijn bij het bestuur van de vennootschap, en derhalve niet goed zijn ingelicht over de activiteit van de vennootschap. Zij beoogt verder een instandhouding van het evenwicht van de financiële markten ¹⁷³.

Haar jurisprudentie heeft zich ontwikkeld naar aanleiding van concrete gevallen. Haar aanbevelingen blijven derhalve beperkt tot de vraagpunten die werden opgeworpen in gevallen die aan de beoordeling van de C.B.F. werden voorgelegd of waarin zij op eigen initiatief is opgetreden. Ze zijn neergelegd in de jaarverslagen van de C.B.F. die zij verspreidt sinds haar oprichting in 1935 ¹⁷⁴.

Het laatste decennium zijn vele van die aanbevelingen omgezet in wetteksten. Aldus werd bijvoorbeeld de jurisprudentie van de C.B.F. inzake private overdrachten van controleparticipaties neergelegd in de wet van 2 maart 1989 op de openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurse genoteerde vennootschappen en tot reglementering van de openbare overnameaanbiedingen en het K.B. van 8 november 1989 op de openbare overnameaanbiedingen en de wijzigingen in de controle op vennootschappen (zie boven, nrs. 41 e.v.). Verder werd de jurisprudentie van de C.B.F. inzake kruisparticipaties nader uitgewerkt in de artikelen 52quinquies en 52sexies van de Vennootschappenwet, ingevoerd door de wet van 18 juli 1991 (zie boven, nr. 39). Andere

¹⁷² De bevoegdheid van de C.B.F. kan geen steun vinden in artikel 26 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935 betreffende de Commissie voor het Bank- en Financiewezen. Dit artikel onderwerpt de openbare transacties met betrekking tot effecten aan het toezicht van de C.B.F., maar verleent haar geen bevoegdheid nadat de openbare transactie is beëindigd, nog verder toezicht uit te oefenen op de betrokken vennootschap. Voor beursgenoteerde vennootschappen daarentegen heeft de wetgever de C.B.F. belast met een voortdurend toezicht (zie hierna, nrs. 48 e.v.).

¹⁷³ Vergelijk met artikel 28 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935 op de Commissie voor het Bank- en Financiewezen, dat de C.B.F. de bevoegdheid geeft in het geval van een openbare effectentransactie die de kapitaalmarkt kan ontwrichten, om de transactie op te schorten gedurende ten hoogste drie maanden.

¹⁷⁴ Een beknopte en overzichtelijke bespreking met verwijzingen naar de jaarverslagen van de C.B.F. vindt de lezer terug in J. LEBRUN, o.c., Brussel, Bruylant, 1979, 313 e.v. (dit werk is een uittreksel van *Complément V* van de *Répertoire pratique du droit belge*; het is bijgewerkt tot en met het Jaarverslag van 1976-1977).

bracht en waarvan de aandelen worden gehouden door de beide partners.

¹⁷¹ Dit artikel werd inderdaad ingevoerd door de wet van 18 juli 1991 dat de Vennootschappenwet heeft gewijzigd. De bepaling vervat in artikel 17bis van de wet van 2 maart 1989 is de enige wijziging van een andere wet door de wet van 18 juli 1991.

voorbeelden zijn artikel 17bis van de wet van 2 maart 1989 (zie boven, nr. 44), en artikel 52bis van de Vennootschappenwet ingevoerd door de wet van 5 december 1984¹⁷⁵.

46. Het regime uitgewerkt door de C.B.F. is in tegenstelling tot bepalingen in de Vennootschappenwet niet uitsluitend van toepassing op naamloze vennootschappen en commanditaire vennootschappen op aandelen. Hoewel de C.B.F. geen omschrijving heeft uitgewerkt van de vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, blijkt uit haar jaarverslagen dat ook andere vennootschapsvormen zoals de coöperatieve vennootschappen onder dit regime kunnen vallen indien hun aandelen verspreid zijn in het publiek.

47. De aanbevelingen van de C.B.F. zijn op zichzelf niet afdwingbaar. Zij vormen geen dwingende wetsbepalingen¹⁷⁶. Weliswaar in zoverre de aanbeveling een toepassing is van een bepaalde wetsbepaling, is ze uiteraard in die hoedanigheid afdwingbaar.

De meeste aanbevelingen steunen echter niet op een bepaalde wetsbepaling.

Niettemin wordt aanvaard dat deze aanbevelingen deel zijn van de financiële deontologie waarnaar een bedrijf zich hoort te schikken¹⁷⁷. Het betreft een geheel van gedragsregels die de aandeelhouders en het bestuur van de vennootschap die een publiek beroep op het spaarwezen doet of heeft gedaan, dienen na te leven in hun beslissingen.

Er kan worden gesteld dat deze gedragsregels van behoorlijk handelen de zorgvuldigheidsplicht van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek invullen. Een schending ervan zou aanleiding kunnen geven tot een quasi-delictuele aansprakelijkheid voor de schade die hieruit voortvloeit¹⁷⁸. Tussen aandeelhouders kunnen ze worden gelezen in de verbintenis de overeenkomst te goeder trouw uit te voeren (art. 1134, derde lid, B.W.)¹⁷⁹.

Ten slotte zal tussen partijen een dwingend karakter kunnen worden toegekend aan de aanbevelingen van de C.B.F. door ze uitdrukkelijk op te nemen in een overeenkomst tussen hen. De niet-naleving ervan vormt dan een contractuele wanprestatie¹⁸⁰.

Bijzondere categorie van vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan: de beursgenoteerde vennootschappen

1° Algemeen

48. Onder de vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan, dient sinds kort een bijzondere categorie te worden onderscheiden waarop bijzondere bepalingen van toepassing zijn: de beursgenoteerde vennootschappen. Deze laatste vennootschappen zijn onderworpen aan een aantal bijzondere wetsbepalingen die niet gelden voor de andere vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan.

Het toepassingsgebied van deze bijzondere voorschriften is echter niet altijd volledig gelijk. Er wordt ten minste vereist dat de effecten van de betrokken vennootschappen tot de officiële notering van een Belgische effectenbeurs¹⁸¹ zijn toegelaten. Een effectenbeurs heeft naast de officiële notering (ook wel eerste markt genoemd)¹⁸² nog andere deelmarkten zoals de tweede markt en de openbare veilingen¹⁸³. Bovendien de beursmarkten in het kader van de effectenbeurzen kan de Koning andere markten inrichten¹⁸⁴.

De meeste van deze bepalingen zijn in principe niet alleen van toepassing op naamloze vennootschappen en commanditaire vennootschappen op aandelen. Ze gelden ook voor andere vennootschapsvormen waarvan de aandelen of ande-

¹⁸¹ Zie voor de omschrijving van een effectenbeurs: art. 5 van de wet van 4 december 1990 op de financiële transacties en de financiële markten. Op dit ogenblik zijn er in België enkel effectenbeurzen in Brussel en Antwerpen ingericht. De effectenbeurs van Gent werd opgeheven met ingang van 31 december 1990 door het K.B. van 31 december 1990 (B.S., 12 januari 1991), terwijl de Effectenbeurs van Luik werd gesloten op 14 april 1994 (B.S., 14 april 1994).

¹⁸² Zie het K.B. van 28 februari 1993 betreffende de opnemings van effecten in de eerste markt van een effectenbeurs (hierna aangehaald in nr. 49), dat uitdrukkelijk spreekt van eerste markt. Waar de Belgische wetgeving de term «officiële notering» hanteert, wordt de eerste markt bedoeld, met uitsluiting van de tweede markt en de openbare veilingen (J.M. NELISSEN-GRADE en L. LAMBRECHT, «De bestaansreden van de tweede markt en de periodieke openbare veilingen», in *De geld- en kapitaalmarkt. Nieuwe wetgeving en recente ontwikkelingen*, FLAMÉE en MEULEMANS (red.), Brugge, Die Keure, 1993, voetnoot 26; E. WYMEERSCH, l.c., *Het gewijzigde vennootschapsrecht 1991*, 133; A. BRUYNEEL, «La réforme financière de 1990», J.T., 1991, 553). Vgl. met de tekst van art. 34bis, § 4bis, 2°, Venn.W., dat hierna onder nr. 57 wordt besproken, waar een onderscheid wordt gemaakt tussen enerzijds de «officiële notering» en anderzijds de andere markten van een effectenbeurs.

¹⁸³ Art. 5 van de wet van 4 december 1990 op de financiële transacties en de financiële markten. Zie voor een overzichtelijke bespreking van de structuur van de effectenbeurzen J.M. NELISSEN-GRADE en L. LAMBRECHT, l.c., *De geld- en kapitaalmarkt. Nieuwe wetgeving en recente ontwikkelingen*, 139; J. TYTECA, «De verhandeling van effecten, andere financiële instrumenten en deviezen», *De nieuwe beurswetgeving. Commentaar bij de wet van 4 december 1990 betreffende de financiële markten en de financiële verrichtingen*, Jan Ronse Instituut (red.), Kalmthout, Biblo, 1991, 215.

¹⁸⁴ Art. 67 van de wet van 4 december 1990; J. TYTECA, l.c., Kalmthout, Biblo, 1991, 261. Zo werd onder meer bij K.B. van 10 april 1991 (B.S., 12 april 1991; err. B.S., 17 april 1991, als gewijzigd door het K.B. van 8 december 1993, B.S., 31 december 1993) BELFOX (Belgische Futures en Optiebeurs) opgericht.

¹⁷⁵ *Jaarverslag C.B.F.*, 1966, 130 e.v.

¹⁷⁶ E. WYMEERSCH, «De bescherming van de minderheidsaandeelhouder in de administratieve praktijk van de Bankcommissie», bijz. nr. *T.R.V.*, 1988, IV-8.

¹⁷⁷ E. WYMEERSCH, l.c., *T.R.V.*, bijz. nr. 1988, IV-7; S. VAN CROMBRUGGE, *Juridische en fiscale eenheidsbehandeling van vennootschaps-groepen*, Antwerpen, Kluwer, 1984, 161.

¹⁷⁸ W. VAN GERVEN, «Beginselen van behoorlijk handelen», *R.W.*, 1982-83, 976. Zie bv. Kh. Brussel, 31 januari 1980, *T.B.H.*, 1980, 420, weliswaar gewijzigd door Brussel, 8 februari 1985, *R.P.S.*, 1985, 178, noot. Vgl. met de beginselen van openbaar-bodsgedrag die kunnen worden gelezen in het K.B. van 8 november 1989: D. VAN GERVEN, l.c., *T.R.V.*, 1990, 148.

¹⁷⁹ E. WYMEERSCH, l.c., *T.R.V.*, bijz. nr. 1988, IV-8.

¹⁸⁰ Zie voor een interessant geval Kort ged. Kh. Brussel, 29 februari 1988, *T.R.V.*, 1988, 224, noot S. VAN CROMBRUGGE

re effecten tot de officiële notering van een effectenbeurs zijn toegelaten.

Hierna worden deze bijzondere voorschriften kort besproken met vermelding op welke vennootschappen ze van toepassing zijn.

49. Vooraf zij opgemerkt dat de toelating van aandelen of andere effecten¹⁸⁵ tot de officiële notering of eerste markt van een effectenbeurs in België onderworpen is aan het K.B. van 28 februari 1993¹⁸⁶.

De vennootschappen waarvan de effecten toegelaten zijn tot de officiële notering van een Belgische effectenbeurs, moeten een geheel van regels in acht nemen die een gelijke behandeling en voldoende informatie van de effectenhouders waarborgen. Deze regels zijn neergelegd in het K.B. van 18 september 1990 over de verplichtingen bij toelating van effecten tot de officiële notering aan een openbare fondsen- en wisselbeurs van het Rijk¹⁸⁷.

2° Transparantiereglementering

50. De overdrachten van belangrijke deelnemingen in vennootschappen naar Belgisch recht waarvan alle of een deel van de stemrechtverlenende effecten¹⁸⁸ zijn toegelaten tot de officiële notering (de eerste markt) van een effectenbeurs in België of in een andere EG-lidstaat moeten openbaar gemaakt worden. Deze openbaarmakingsverplichting is ingevoerd door de wet van 2 maart 1989 op de openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurze genoteerde vennootschappen en tot reglementering van de openbare overnameaanbiedingen, om het publiek en de toezichtsautoriteiten in staat te stellen een beter inzicht te verwerven in het aandeelhouderschap van beursgenoteerde

vennootschappen¹⁸⁹. Ze is niet van toepassing op Belgische vennootschappen waarvan de stemrechtverlenende effecten worden verhandeld op de tweede markt of op een openbare veiling.

Een deelneming is belangrijk indien ze recht geeft op 5% van de stemmen¹⁹⁰ van de vennootschap. In de statuten kan een lagere drempel worden gesteld, zonder dat deze drempel lager mag zijn dan 3%¹⁹¹. Ieder die een belangrijke deelneming verwerft in een beursgenoteerde vennootschap, moet het bestuur van deze laatste vennootschap en de C.B.F. op de hoogte brengen van het aantal effecten dat hij in de vennootschap houdt¹⁹². Deze kennisgeving is tevens vereist op het ogenblik van de toelating van de effecten van een Belgische vennootschap tot de officiële notering van een effectenbeurs in de EG¹⁹³. Een nieuwe kennisgeving is vereist zodra de betrokken persoon zijn deelneming opdrijft waardoor

¹⁸⁹ Zie over deze reglementering G. BRESSELEERS en J. WOUTERS, «De openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurze genoteerde vennootschappen», *R.W.*, 1989-90, 689; G. KEUTGEN en G.A. DAL, «La transparence de l'actionnariat», *J.T.*, 1989, 449; D. MEULEMANS, «De invoering van een wettelijke regeling inzake transparantie en openbare overnameaanbiedingen», *T.R.V.*, 1989, 239 en 373; F. DE BAUW, «La déclaration des participations importantes dans les sociétés cotées en bourse (loi du 2 mars 1989 et arrêté royal du 10 mai 1989)», *T.B.H.*, 1990, 276.

¹⁹⁰ Converteerbare obligaties en andere rechten om op stemrechtverlenende effecten in te schrijven worden gelijkgesteld met stemrechtverlenende effecten (art. 1, § 3, Wet 2 maart 1989, en art. 1 K.B. 10 mei 1989). Hierbij worden tevens de aandelen zonder stemrecht gerekend. Voor de berekening van de drempel wordt rekening gehouden met de stemmen waarop ze recht geven indien ze stemrecht verwerven (in de omstandigheden omschreven in art. 48, § 2, Venn.W.) (art. 1, § 1, vierde lid, wet 2 maart 1989).

¹⁹¹ Art. 5, eerste lid, van de wet van 2 maart 1989. Aldus kan worden bepaald dat een kennisgeving is vereist zodra een deelneming die recht geeft op 4% (of een veelvoud daarvan) van de stemmen wordt verworven.

¹⁹² Art. 1, § 1, van de wet van 2 maart 1989. De formulieren voor het aanmelden van belangrijke deelnemingen, kunnen worden gevraagd bij de C.B.F. De informatie die moeten worden megedeeld in deze formulieren, is opgesomd in art. 8 van het K.B. van 10 mei 1989. Het met opzet nalaten een kennisgeving te verrichten of onjuiste of onvolledige informatie verschaffen is strafbaar (art. 11, 1°, wet 2 maart 1989). Voor de berekening van de belangrijke deelneming wordt niet alleen rekening gehouden met de effecten die iemand persoonlijk in handen houdt. De effecten die worden gehouden door personen die voor zijn rekening optreden of met hem zijn verbonden of die met hem gezamenlijk optreden, worden samengeteld. Zie hierover artt. 2 en 3 van de wet van 2 maart 1989. *Adde*: J.M. GOLLIER en P. VANDEPITTE, «Les notions d'actions de concert, de contrôle et de contrôle conjoint dans le cadre de la loi du 2 mars 1989 tendant à assurer la transparence de l'actionnariat», *R.P.S.*, 1990, 81; J. STANDAERT, «Les notions d'action de concert et de contrôle conjoint dans les accords de collaboration entre actionnaires», *De samenwerking tussen ondernemingen*, BENOÎT-MOURY en GEENS (red.), Brussel/Antwerpen, Kluwer/Bruylant, 1993, 341 e.v.

¹⁹³ Art. 1, § 5, van de wet van 2 maart 1989. Alle aandeelhouders of houders van andere daarmee gelijkgestelde effecten, ongeacht of hun effecten tevens zijn toegelaten tot de effectenbeurs, moeten, indien ze een belangrijke deelneming hebben, dit mededelen op het ogenblik van de beursnotering. Deze kennisgeving moet uiterlijk gebeuren op de dag waarop de effecten voor de eerste maal in de koers van de betrokken markt worden opgenomen (art. 4, § 1, derde lid, wet 2 maart 1989).

¹⁸⁵ Zie voor een omschrijving van effecten: art. 1, § 1, 1° tot en met 4°, van de wet van 4 december 1990, en art. 1 van het K.B. van 28 februari 1993 betreffende de opneming van effecten in de eerste markt van een effectenbeurs (*B.S.*, 8 april 1993). Dit laatste K.B. vervangt het K.B. van 18 september 1990 betreffende de noteringscomités bij de effectenbeurzen van het Rijk en betreffende de toelating van effecten tot de notering (art. 31 van het K.B. van 28 februari 1993).

¹⁸⁶ Dit K.B. werd aangehaald in de vorige voetnoot; J. TYTECA, *l.c.*, Kalmthout, Biblo, 1991, 217 e.v.; J.M. NELISSEN-GRADE en L. LAMBRECHT, *l.c.*, *De geld- en kapitaalmarkt. Nieuwe wetgeving en recente ontwikkelingen*, 148 e.v., die tevens de toelating tot de tweede markt bespreken. Buitenlandse vennootschappen die hun effecten wensen te laten opnemen in de officiële notering van een Belgische effectenbeurs moeten vooraf hun oprichtingsakte neerleggen ter griffie van de rechtbank van koophandel en o.m. ook hun jaarrekening jaarlijks ter beschikking houden bij de Nationale Bank van België (art. 199 Venn.W.).

¹⁸⁷ *B.S.*, 22 september 1990 (en erratum in *B.S.*, van 25 oktober 1990); *Jaarverslag C.B.F.*, 1992-1993, 105-109; *Jaarverslag C.B.F.*, 1990-1991, 91-92; D. MEULEMANS, «Informatieverplichting voor beursgenoteerde vennootschappen», in *De geld- en kapitaalmarkt. Nieuwe wetgeving en recente ontwikkelingen*, FLAMÉE en MEULEMANS (red.), Brugge, Die Keure, 1993, 184 e.v.; P. LAMBRECHT, *l.c.*, *T.Bank*, 1993, 152. Zie over de verplichting van voldoende informatie o.m.: T. TILQUIN, «Occasionele informatie die de beurskoers kan beïnvloeden», *T.R.V.*, 1992, 192.

¹⁸⁸ Zie voor met stemrechtverlenende effecten gelijkgestelde effecten voor de toepassing van de wet van 2 maart 1989: art. 1 van het K.B. van 10 mei 1989 op de openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurze genoteerde vennootschappen.

hij een drempel van een meervoud van 5% (10%, 15%, 20%, enz.) overschrijdt, of indien hij door verkopen onder een van deze drempels valt (art. 1, § 1, tweede en derde lid, Wet 2 maart 1989).

De kennisgeving moet uiterlijk de tweede werkdag na de verwerving van een belangrijke deelneming gebeuren. De desbetreffende vennootschap die is ingelicht over de verwerving van een belangrijke deelneming in haar effecten, zal dit openbaar moeten maken. Wanneer de effecten op een Belgische effectenbeurs worden verhandeld, zal de openbaarmaking gebeuren door aanplakking *ad valvas* van deze beurs. Indien de effecten (tevens) worden verhandeld op een effectenbeurs van een andere EG-lidstaat, zal de openbaarmaking gebeuren op de daar geregelde wijze¹⁹⁴. De vennootschap moet op grond van de kennisgevingen de haar op balansdatum bekende aandeelhouderstructuur vermelden in de toelichting tot haar jaarrekening¹⁹⁵. De C.B.F. mag de ingelichte vennootschap vrijstellen van openbaarmaking in uitzonderingsgevallen indien openbaarmaking voor de vennootschap een ernstig nadeel zou meebrengen. Deze vrijstelling mag echter niet tot gevolg hebben dat het publiek wordt misleid omtrent aspecten die essentieel zijn voor de beoordeling van de betrokken effecten¹⁹⁶.

Zodra een persoon een deelneming van 20% of meer verwerft, dient hij in zijn kennisgeving tevens aan te geven in welk beleid de verwerving of overdracht te situeren is en hoeveel effecten hij tijdens de twaalf maanden vóór de kennisgeving heeft verworven en op welke wijze¹⁹⁷.

¹⁹⁴ Art. 4 van de wet van 2 maart 1989; art. 9 van het K.B. van 10 mei 1989. Deze openbaarmaking moet uiterlijk de werkdag volgend op de kennisgeving gebeuren. Laat de vennootschap na tot openbaarmaking binnen deze termijn over te gaan, dan kan de C.B.F. overgaan tot openbaarmaking op kosten van de vennootschap (art. 4, § 2, eerste lid, Wet 2 maart 1989). Indien de belangrijke deelneming is verworven door erfopvolging, is de kennisgeving slechts verplicht dertig dagen na de aanvaarding van de nalatenschap, eventueel onder voorrecht van boedelbeschrijving (art. 4, § 1, tweede lid, wet 2 maart 1989).

¹⁹⁵ Deze vermelding gebeurt in de staat van het kapitaal (rubriek VIII van de toelichting tot de jaarrekening) (art. 4, § 2, tweede lid, wet 2 maart 1989). Zoals boven reeds vermeld, moeten ook de meegedeelde kruisparticipaties worden vermeld in deze post van de toelichting (zie boven, nr. 39). Artikel 52*sexies* Venn.W. bepaalt echter dat geen kennisgeving verplicht is met toepassing van de reglementering inzake wederzijdse deelnemingen tussen onafhankelijke vennootschappen indien de deelneming reeds openbaar is gemaakt krachtens de wet van 2 maart 1989.

¹⁹⁶ Art. 4, § 2, derde lid, van de wet van 2 maart 1989. Dit verzoek moet worden ingediend tijdens de termijn van kennisgeving (art. 4, § 2, vierde lid). Deze afwijkingsbevoegdheid van de C.B.F. is typisch voor de financiële wetgeving: de wetgever kon niet alle mogelijkheden voorzien in een van nature ingewikkelde materie, en verleent daarom «in uitzonderingsgevallen» aan de C.B.F. de mogelijkheid af te wijken van de wettelijke regeling. De C.B.F. moet zich echter wel laten leiden door het recht van het publiek niet misleid te worden (zie D. Van Gerven, *l.c.*, *T.R.V.*, 1990, 148).

¹⁹⁷ Art. 8, § 3, van het K.B. van 10 mei 1989; D. MEULEMANS, *l.c.*, *T.R.V.*, 1989, 387; G. KEUTGEN en G.A. DAL, *l.c.*, *J.T.*, 1989, 453-454). Indien hij van plan is een openbaar bod uit te brengen, zal hij dit op dat ogenblik moeten meedelen. In dit verband moet worden gewezen op art. 26 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935 op de Commissie voor het Bank- en Financieuzen (dit K.B. heette vroeger K.B. op de bankcontrole en het uitgifteregime voor titels en effecten, maar

51. Een vennootschap op aandelen (een N.V. of een Comm. V. op Aand.) naar Belgisch recht waarvan de effecten niet op de eerste markt van een Belgische effectenbeurs of op de officiële notering van de effectenbeurs in een EG-lidstaat worden verhandeld, kan de transparantieregeling van toepassing maken via een bepaling daartoe in haar statuten. De statuten mogen andere drempels en termijnen voorschrijven dan de door de wet bepaalde. De drempel mag echter nooit lager zijn dan 3% of een veelvoud daarvan¹⁹⁸. Deze statutaire mogelijkheid geldt zowel voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan (en waarvan de effecten niet zijn toegelaten tot officiële notering van een effectenbeurs in de EG) als voor andere vennootschappen met een besloten aandeelhouder-schap.

De toepassing van de transparantieregeling op deze vennootschappen veronderstelt een statutenwijziging met het quorum en de versterkte meerderheid hiervoor vereist (art. 70 Venn.W.).

52. Een aandeelhouder die nagelaten heeft de kennisgeving te doen overeenkomstig de hiervoor uiteengezette regels minstens 45 dagen vóór de algemene vergadering, kan niet met de aandelen stemmen waarvoor hij verplicht was een kennisgeving te doen¹⁹⁹. De raad van bestuur kan de algemene vergadering verdagen indien binnen vijftien dagen vóór de algemene vergadering de vennootschap een kennisgeving heeft ontvangen of weet dat een kennisgeving nog moet worden verricht (art. 7 van de wet van 2 maart 1989). Deze bepalingen kunnen in de praktijk een belangrijk middel worden in handen van een grote aandeelhouder om een nieuwe meerderheid voorlopig opzij te zetten.

In geval van niet-naleving van de transparantiewetgeving, kan een beroep worden gedaan op de voorzitter van de rechtbank van koophandel recht doende als in kort geding. Deze kan (1) een kennisgeving bevelen onder verbeurte van een dwangsom; (2) de rechten verbonden aan een deelneming opschorten; en (3) een bijeengeroepen algemene vergadering opschorten (artt. 8 en 9 van de wet van 2 maart 1989).

De C.B.F. kan tevens ieder die een onvolledige kennisgeving verricht of nalaat een kennisgeving te verrichten, aan-

de naam werd veranderd door de wet van 22 maart 1993, die een nieuw regime invoerde voor het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen) dat bepaalt dat ieder die een openbaar bod wil uitbrengen de C.B.F. hiervan ten minste een maand vooraf in kennis moet stellen (art. 156 van de wet van 22 maart 1993 heeft deze termijn van vijftien dagen op een maand gebracht; zie ook art. 4 van het K.B. van 8 november 1989 op de openbare overnameaanbiedingen en de wijzigingen in de controle op vennootschappen).

¹⁹⁸ Art. 5, tweede lid, van de wet van 2 maart 1989; zie voor een bespreking van deze mogelijkheid D. MEULEMANS, *l.c.*, *T.R.V.*, 1989, 373-380. Dat geen lagere drempel dan 3% (of een veelvoud daarvan) kan worden gesteld, lijkt niet te verhinderen dat buiten de wet van 2 maart 1989 om andere mededelingsverplichtingen zijn voorgeschreven zoals een kennisgeving van een deelneming van 1% aan het bestuur van de vennootschap. In zo'n geval is de wet van 2 maart 1989 niet van toepassing.

¹⁹⁹ Art. 6 van de wet van 2 maart 1989; P. LAMBRECHT, *l.c.*, *T.Bank*, 1993, 151. Indien hij 7% van de stemrechten houdt, kan hij enkel stemmen met 4,9999% van de stemmen indien hij niet 45 dagen vóór de algemene vergadering zijn deelneming van 5% heeft meegegeeld. Deze percentages moeten worden aangepast indien de statuten lagere drempels stellen.

manen de kennisgeving te vervolledigen of een kennisgeving te verrichten. Wordt haar aanmaning niet gevolgd, dan kan zij die openbaar maken ²⁰⁰. Deze laatste bevoegdheid heeft de C.B.F. enkel ten aanzien van beursgenoteerde vennootschappen. Zij kan niet optreden op grond van de wet van 2 maart 1989 ten aanzien van vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan maar waarvan de effecten niet zijn toegelaten tot een effectenbeurs in de EG, zelfs indien ze de transparantiereglementering van toepassing hebben gemaakt via een statutaire bepaling. Dit verhindert haar natuurlijk niet op te treden krachtens haar algemene adviesbevoegdheid ten aanzien van deze vennootschappen (zie boven, nr. 45).

3° Misbruik van voorwetenschap

53. Het Belgisch recht kende tot voor kort geen uitdrukkelijke wetsbepaling die misbruik van voorwetenschap bij de verhandeling van effecten strafbaar stelde. Derhalve konden diegenen die van de bijzondere kennis omtrent bepaalde effecten, die ze hadden verkregen dankzij hun functie, gebruik maakten bij de verhandeling van deze effecten, enkel vervolgen onder het gemene recht ²⁰¹.

54. Misbruik van voorwetenschap is recent strafbaar gesteld door de artikelen 181 tot en met 191 van de wet van 4 december 1990 op de financiële transacties en de financiële markten ²⁰².

Deze bepalingen zijn enkel van toepassing op misbruik van voorwetenschap bij de handel in effecten of andere financiële instrumenten (als omschreven in art. 1 van de wet van 4 december 1990) die in België zijn opgenomen in de notering aan een effectenbeurs of worden verhandeld op een andere bij K.B. aangewezen markt, of die zijn toegelaten om te worden verhandeld op een gereguleerde markt die onder toezicht staat van de door de overheid erkende autoriteiten, regelmatig functioneert, rechtstreeks of onrechtstreeks voor het publiek toegankelijk is en gelegen of werkzaam is in een andere EG-lidstaat ²⁰³. Uit voornoemde defi-

nitie volgt dat de strafbepalingen inzake misbruik van voorwetenschap niet alleen van toepassing zijn op de handel (ongeacht of hij op de markt of buiten de markt gebeurt) in effecten en andere financiële instrumenten die zijn toegelaten tot de officiële notering van een Belgische effectenbeurs, maar ook op de handel in dergelijke effecten op een andere deelmarkt van een effectenbeurs, zoals de tweede markt en de openbare veilingen ²⁰⁴. Tevens is het verbod van misbruik van voorwetenschap van toepassing op de markten aangewezen bij K.B. in het kader van art. 67 van de wet van 4 december 1990 (art. 185, 1°; zie boven, nr. 48). Verder zijn ze van toepassing op alle verrichtingen die plaatsvinden in België met betrekking tot effecten die worden verhandeld op een in de EG gereguleerde markt (art. 185, 2°).

Informatie is bevoorrecht indien het «bij het publiek niet bekende informatie (betreft) die voldoende duidelijk is en betrekking heeft op één of meer emittenten van effecten of van andere financiële instrumenten of op één of meer effecten of andere financiële instrumenten en die, indien zij openbaar zou worden gemaakt, een aanzienlijke invloed zou kunnen hebben op de koers van dit (deze) effect(en) of van andere financiële instrumenten» ²⁰⁵.

55. Ingewijden die over bevoorrechte informatie beschikken, mogen geen effecten kopen of verkopen, noch opdracht daartoe geven. Zij mogen deze informatie ook niet doorgeven aan derden buiten de normale uitoefening van het werk. Met ingewijden worden bedoeld zij die over bevoorrechte informatie beschikken krachtens hun beroep of mandaat of hun deelneming in het kapitaal waarvan ze weten of redelijkerwijze moeten weten dat ze bevoorrecht is ²⁰⁶.

Het verbod geldt ook voor ieder die niet ingewijde is maar bewust over informatie beschikt waarvan hij weet of redelijkerwijze moet weten dat ze bevoorrecht is ongeacht of hij deze informatie rechtstreeks van een ingewijde heeft vernomen (art. 184 van de wet van 4 december 1990). Met andere woorden, een ieder die, zelfs via een groot aantal tussenpersonen, over bevoorrechte informatie beschikt waarvan hij weet of diende te weten dat ze bevoorrecht is, kan geen effecten meer kopen of verkopen. Aldus ziet deze bepaling op

²⁰⁰ Art. 10 van de wet van 2 maart 1989. Zij die weigeren de C.B.F. de gegevens te verstrekken waartoe zij verplicht zijn of bewust onjuiste of onvolledige gegevens verstrekken, kunnen worden gestraft (art. 11, 2°, wet 2 maart 1989).

²⁰¹ Zie Kh. Brussel, 26 oktober 1988, *T.R.V.*, 1989, 58, noot K. GEENS.

²⁰² Deze bepalingen zijn ingevoerd ter uitvoering van de EG-Richtlijn van 13 november 1989 (*Publikatieblad E.G.*, L 334/30-32 van 18 november 1989). Zie over misbruik van voorwetenschap in het algemeen K. GEENS, «Voorkennis: strafbaar zonder gebruik?», in *De nieuwe beurswetgeving*, Jan Ronse Instituut (red.), Kalmthout, Biblo, 1991, 409; P. KREKELS, «Misbruik van voorkennis naar Belgisch recht: de repressieve keerzijde van de informatiemedaille?», *T.B.H.*, 1992, 3; D. DEVOS, «Les opérations d'initiés en droit positif belge (Livre V de la loi du 4 décembre 1990)», *T.Bank*, 1991, 455; P. LAMBRECHT, «La réforme financière de 1990: du délit d'initié», *J.T.*, 1991, 671; D. PHILIPPE, «Les opérations d'initiés», *R.P.S.*, 1991, 95; B. HENDRICKX en W. VANGLUCK, «Misbruik van voorwetenschap in vergelijkend perspectief», *Jura Falc.*, 1990-91, 361; N. DE TURCK, *Misbruik van voorwetenschap bij aandelentransacties op de beurs*, Antwerpen, Kluwer, 1990; P. LAMBRECHT, *I.c.*, *T.Bank*, 1993, 154.

²⁰³ Art. 185 van de wet van 4 december 1990. Het spreekt vanzelf dat de toepassing van deze strafbepalingen zich beperkt tot het Belgisch grondgebied.

²⁰⁴ Het woord «notering» dient in ruime zin te worden opgevat: het omvat niet alleen de eerste markt, maar tevens de andere deelmarkten van de effectenbeurs: P. LAMBRECHT, «La réforme financière de 1990. Livre 4. Du délit d'initié», *J.T.*, 1991, 674; G. HORSMANS en J.F. TOSSENS, «Réflexions sur la nature et le régime juridiques des valeurs mobilières et des autres instruments financiers», in *Le nouveau droit des marchés financiers*, Brussel, Larcier, 1992, 171; vgl. *Jaarverslag C.B.F.*, 1992-1993, 109-110, blijkbaar impliciet in dezelfde zin; anders: J.M. NELISSEN-GRADE en L. LAMBRECHT, *I.c.*, *De gelden kapitaalmarkt. Nieuwe wetgeving en recente ontwikkelingen*, 161-162.

²⁰⁵ Art. 181 van de wet van 4 december 1990. Hetzelfde artikel voorziet in een uitzondering voor holdingvennootschappen met betrekking tot informatie waarover zij beschikken ten gevolge van hun deelname in het beheer van vennootschappen waarin zij een deelneming hebben. Zie ook K. GEENS, «Hoe duidelijk moet informatie zijn om bevoorrecht te zijn», *T.R.V.*, 1991, 221; P. LAMBRECHT, *I.c.*, *J.T.*, 1991, 672.

²⁰⁶ Artt. 182 en 183 van de wet van 4 december 1990. Zie echter art. 191, dat overheidsinstellingen uitsluit. Indien de ingewijde een rechtspersoon is, is het verbod van toepassing op alle personen die binnen de rechtspersoon betrokken zijn bij de beslissing om de transactie te verrichten voor rekening van de rechtspersoon.

de taxibestuurder of de kapper die van de echtgenoten of kinderen van bestuurders van een beursgenoteerde vennootschap horen dat deze laatste een belangrijke herstructurering verricht.

De overtreding van dit verbod is strafbaar met een gevangenisstraf van drie maanden tot een jaar en met een geldboete. De C.B.F. is belast met de toepassing van deze bepalingen. Zij heeft de meest ruime bevoegdheden om misbruiken van voorwetenschap op te sporen. Zij zal daartoe samenwerken met de gerechtelijke autoriteiten en eventueel met de bevoegde autoriteiten van andere EG-lidstaten ²⁰⁷.

4° Vennootschappenwet

56. De Vennootschappenwet voorziet op bepaalde plaatsen in een bijzondere regeling voor beursgenoteerde vennootschappen. Deze voorschriften zijn veeleer het gevolg van de bijzondere kenmerken van beursgenoteerde effecten dan van het publieke karakter van de vennootschap die de effecten heeft uitgegeven. Deze enkele voorschriften worden hierna kort aangehaald.

57. Artikel 34bis van de Vennootschappenwet, als gewijzigd door de wet van 18 juli 1991, onderwerpt de opheffing of de beperking van het voorkeurrecht ten voordele van één of meer bepaalde personen die geen werknemers zijn van de vennootschap of van één van haar dochtervennootschappen ²⁰⁸, aan een drietal voorwaarden: (1) de identiteit van de begunstigde personen moet worden vermeld in het verslag van de raad van bestuur en in de oproeping; (2) de uitgifteprijs van de aandelen mag niet minder bedragen dan de intrinsieke waarde van de bestaande aandelen, zoals vastgesteld op grond van een verslag van de commissaris-revisor, of bij gebreke hiervan van een bedrijfsrevisor of externe accountant aangewezen door de raad van bestuur, behoudens eenparig akkoord tussen de aandeelhouders; en (3) het verslag van de raad van bestuur moet de weerslag vermelden van de voorgestelde uitgifte op de toestand van de vroegere aandeelhouders, in het bijzonder wat diens aandeel in de winst en in het eigen kapitaal betreft (art. 34bis, § 4bis, Venn.W.). Dit laatste verslag wordt aangevuld met het advies van de commissaris-revisor, of bij gebreke hiervan van een bedrijfsrevisor of externe accountant aangewezen door de raad van bestuur, omtrent de elementen op grond waarvan de uitgif-

teprijs is berekend en de verantwoording ervan (art. 34bis, § 4bis, Venn.W.).

In principe vereist deze verrichting een beslissing van de algemene vergadering overeenkomstig de vormen en meerderheden vereist voor statutenwijzigingen. De raad van bestuur kan enkel een dergelijke uitgifte uitvoeren in het kader van het toegestane kapitaal indien dit uitdrukkelijk is toegelaten in de statuten ²⁰⁹.

Deze regeling is ook van toepassing op de uitgifte van converteerbare obligaties of warrants ²¹⁰.

Voor de vennootschappen waarvan de effecten zijn opgenomen in de officiële notering (eerste markt) of worden verhandeld op een Belgische effectenbeurs (de tweede markt en de openbare veilingen) is in afwijking van de tweede voorwaarde hierboven, bepaald dat de uitgifteprijs niet lager mag zijn dan «het gemiddelde van de koersen gedurende de dertig dagen voorafgaand aan de dag waarop de uitgifte is aangevangen». Er is geen verslag van een bedrijfsrevisor of externe accountant nodig om dit na te gaan.

Deze laatste bepaling geldt tevens voor de uitgifte van converteerbare obligaties en warrants ²¹¹. De vergelijking met de beurskoers moet gebeuren op het ogenblik van de uitgifte van converteerbare obligaties of warrants, en niet op het ogenblik van de conversie of de uitoefening van de warrants. De uitgifte van een converteerbare obligatielening of van warrants is een uitgestelde kapitaalverhoging. Het kapitaal wordt in principe verhoogd op het ogenblik van de uitgifte van de converteerbare obligaties of van de warrants ²¹². De uitvoering van het besluit tot kapitaalverhoging wordt echter opgeschort tot op het ogenblik van de conversie of uitoefening van de warrants (art. 101octies Venn.W.). Derhalve dienen de voorwaarden bepaald in art. 34bis, § 4bis Venn.W. te worden vervuld op het ogenblik van de beslissing tot uitgifte van de converteerbare obligaties of van de warrants.

²⁰⁹ Art. 34bis, § 3, tweede lid, Venn.W. Daar deze mogelijkheid pas werd ingevoerd door de wet van 18 juli 1991, zullen nog niet veel vennootschappen met een toegestaan kapitaal deze mogelijkheid uitdrukkelijk hebben opgenomen in de statuten.

²¹⁰ Art. 101quater Venn.W.; J. SCALAIS, «Principales dispositions de la loi du 18 juillet 1991», *Le nouveau droit des sociétés anonymes et SPRL*, Skyroom, Brussel, 1991, 27; J. TYTECA, *l.c.*, *N.V. en B.V.B.A. na de wet van 18 juli 1991*, 154.

²¹¹ Zie echter de pertinente opmerking van J. TYTECA, *l.c.*, 154, die op grond van de *de ratio legis* van art. 34bis, § 4bis (namelijk vermijden van vermogensverlies van de bestaande aandeelhouders) pleit voor niet-toepassing van de bepaling van de minimum-uitgifteprijs aan de hand van de beurskoers. Volgens deze auteur zou bij toepassing van deze bepaling de obligatiehouder die obligaties met een normale marktrente opneemt steeds winst maken: «Daalt de koers van het aandeel, dan behoudt hij zijn (marktconforme) obligatie; stijgt de koers van het aandeel, dan kan hij zijn obligaties met winst omzetten.» Zijn stelling is weliswaar in strijd met de letter van de wet die zonder enige nuance art. 34bis integraal van toepassing verklaart op de uitgifte van converteerbare obligaties en warrants.

²¹² Verslag Senaat, *Parl.St.*, *Senaat*, 1990-91, nr. 1107/3, 35-36. Wat verklaart waarom art. 101ter Venn.W. bepaalt dat ze moet gebeuren op de wijze voorgeschreven voor een kapitaalverhoging met de uitgifte van aandelen. Dit verklaart ook waarom de aandeelhouders hun voorkeurrecht op dat ogenblik moeten uitoefenen. Zij hebben geen voorkeurrecht op het ogenblik van de conversie of de uitoefening van de warrant (art. 101quater, eerste lid, Venn.W.)

²⁰⁷ Artt. 186 t.e.m. 190 van de wet van 4 december 1990; art. 8 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935 op de Commissie voor het Bank- en Financiewezen (als gewijzigd door de wet van 22 maart 1993 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen) dat de internationale samenwerking met de bevoegde autoriteiten van andere EG-lidstaten en andere landen regelt.

²⁰⁸ Het begrip «bepaalde persoon» zou moeten worden omschreven bij K.B. (art. 53 van de wet van 18 juli 1991). Dit is tot op heden (december 1993) nog niet gebeurd. De wetgever ziet op «personen die met name kunnen worden aangewezen, of personen die de raad van bestuur of de vaste (over)nemer zelf kan kiezen» (memorie van toelichting, *Parl.St.*, *Senaat*, 1990-1991, nr. 1107/1, 46-47). Het begrip «dochtervennootschap» werd nader omschreven in het K.B. van 14 oktober 1991 (*B.S.*, 24 oktober 1991). De omschrijving hiervan is dezelfde als de omschrijving die eraan werd gegeven in het K.B. van 8 oktober 1975 betreffende de jaarrekening van ondernemingen (hoofdstuk III, afdeling I, IV, A).

58. Om de inkoop van aandelen voor beursgenoteerde vennootschappen te vergemakkelijken, heeft de wet van 18 juli 1991 in artikel 52bis uitdrukkelijk bepaald dat het opkopen van de aandelen die worden verhandeld op de officiële notering (de eerste markt in België) van een effectenbeurs in een EG-lidstaat kan gebeuren zonder dat een openbaar overnamebod vereist is (art. 52bis, § 1, achtste lid, Venn.W.)²¹³. Voorheen kon de gelijke behandeling in geval van een inkoop van aandelen die ter beurse zijn genoteerd enkel worden verwezenlijkt via een openbaar overnamebod. Het aanbod om de aandelen in te kopen gericht aan alle aandeelhouders, is een openbaar bod tot inkoop. Derhalve was het onderworpen aan alle formaliteiten (zoals de noodzaak van een prospectus) die in acht dienden te worden genomen in geval van een openbaar bod.

Daar de inkoop een interessant instrument is om de beurskoers te stabiliseren, diende het toegankelijker te worden gemaakt, en vrijgesteld van de zware procedure voorgeschreven voor openbare verrichtingen²¹⁴. De gelijke behandeling van alle aandeelhouders wordt gewaarborgd door de verplichting het voorstel tot inkoop aan alle aandeelhouders onder dezelfde voorwaarden te richten (art. 52bis, § 1, zesde lid, 4°, Venn.W.). Hierdoor wordt meteen afgeweken van artikel 26 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935 op de Commissie voor het Bank- en Financiewezen, dat openbare aanbestedingen regelt.

Deze afwijking van artikel 26 van het K.B. nr. 185 kan niet worden ingeroepen door de vennootschap waarvan de aandelen zijn verspreid onder het publiek (dit is een vennootschap die een publiek beroep op het spaarwezen doet of heeft gedaan) zonder dat ze op de eerste markt van een effectenbeurs genoteerd zijn. Een voorstel tot inkoop dat is gericht tot het publiek²¹⁵ zal derhalve een openbaar bod tot inkoop zijn en onderworpen zijn aan de bepalingen van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935²¹⁶. Dit is tevens het geval indien een beursgenoteerde vennootschap waarvan niet genoteerde aandelen in het publiek verspreid zijn, haar aandelen wenst in te kopen. Ook in dat geval zal het voorstel tot inkoop noodzakelijkerwijze moeten worden gericht tot de houders van de niet beursgenoteerde aandelen, wat een zekere openbaarmaking vereist.

59. Indien een vennootschap waarvan effecten met stemrecht geheel of gedeeltelijk zijn opgenomen in de officiële notering (de eerste markt in België) van een effectenbeurs gelegen in een EG-lidstaat, een inkoop van aandelen of winstbewijzen overweegt, moet zij de C.B.F. hierover vooraf inlichten (art. 52bis, § 7, Venn.W.).

²¹³ Het toepassingsgebied is voor de effecten die op een Belgische beurs worden verhandeld, blijkbaar beperkt tot de eerste markt (de officiële notering). De tweede markt en de openbare veilingen zijn uitgesloten (vergelijk met de bewoordingen van art. 34bis, § 4bis, 2°, Venn.W., hiervoor onder nr. 57 besproken).

²¹⁴ Memorie van toelichting, *Parl.St., Senaat*, 1990-91, nr. 1107/1, 23-24.

²¹⁵ Wat noodzakelijk is om de gelijke behandeling van de niet gekende aandeelhouders te waarborgen.

²¹⁶ Het openbaar karakter van een bod wordt bepaald door het K.B. van 9 januari 1991 over het openbaar karakter van verrichtingen om spaargelden aan te trekken en de gelijkstelling van bepaalde verrichtingen met een openbaar bod (*B.S.*, van 12 januari 1991).

De C.B.F. gaat na of de verrichting tot inkoop in overeenstemming is met het besluit van de algemene vergadering. Indien zij van oordeel is dat dit niet het geval is, maakt zij haar advies openbaar (art. 52bis, § 7, tweede lid, Venn. W.).

Men merke op dat het toepassingsgebied van deze bepaling ruimer, maar tevens ook enger is dan dat van art. 52bis, § 1, achtste lid, Venn.W., dat in nr. 58 werd besproken. Enerzijds ziet dit laatste artikel enkel op een inkoop die *uitsluitend* gericht is op ter beurse genoteerde aandelen terwijl art. 52bis, § 7, ook moet worden toegepast indien de inkoop zich niet alleen richt op ter beurse genoteerde effecten. Anderzijds moet art. 52bis, § 7, enkel worden nageleefd door de vennootschap die een inkoop overweegt van haar ter beurse genoteerde aandelen *met stemrecht*. Maar wanneer zij een inkoop overweegt van haar ter beurse genoteerde aandelen zonder stemrecht, die dus niet in de vorm van een openbaar bod moet gebeuren (art. 52bis, § 1, achtste lid), dient zij de C.B.F. hierover niet in te lichten (art. 52bis, § 7, ziet enkel op effecten met stemrecht). Deze laatste inkoop ontsnapt derhalve volledig aan het toezicht van de C.B.F.

Besluit

60. Het uitwerken van bijzondere regels voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan vindt zijn rechtvaardiging in het bestaan van een onmondig publiek dat een deel van de effecten van deze vennootschappen bezit. Deze effectenhouders verdienen een bijzondere bescherming.

De neerlegging van dit bijzonder regime in wetteksten is een belangrijke stap in de richting van de rechtszekerheid. Zowel het bestuur als de effectenhouders van deze vennootschappen weten precies van hun rechten en verplichtingen zijn. Dit is zonder twijfel een voordeel in vergelijking met de jurisprudentie van de C.B.F. die per casus werd ontwikkeld en steunde op de algemene adviesbevoegdheid van deze instelling. Hoe lovenswaardig de rol van de C.B.F. ook moge wezen, zij verschaftte niet altijd de rechtszekerheid waarnaar de bedrijfswereld verlangde. Telkens wanneer een vennootschap die een publiek beroep op het spaarwezen doet of heeft gedaan, een belangrijke beslissing overwoog, diende zij vooraf te rade te gaan bij de diensten van de C.B.F. om na te gaan of de C.B.F. meende dat de beslissing en haar gevolgen door de beugel konden.

De hier besproken regels zijn de aanzet tot een algemene code voor vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. Het mag worden verwacht dat, mede onder invloed van EG-initiatieven en buitenlandse voorbeelden, deze regels worden aangevuld in de toekomst.

Een voorafgaande voorwaarde is zonder twijfel een goed afgelijnd toepassingsgebied voor deze regels. Dit veronderstelt dat de wetgever een duidelijke omschrijving geeft van «vennootschap die een publiek beroep op het spaarwezen doet of heeft gedaan».

61. Het moet worden betreurd dat de wetgever een bijzonder regime invoert voor beursgenoteerde vennootschappen²¹⁷. Het feit dat de effecten van deze vennootschappen op de officiële notering zijn toegelaten, verantwoordt zon-

²¹⁷ A. BRUYNEEL, *l.c.*, *J.T.*, 1991, 553.

der twijfel een aantal bijzondere bepalingen met betrekking tot de toelating en de handel op de beurs, maar niet de uitwerking van een eigen regime dat verschillend is van het regime van de vennootschappen die een publiek beroep op het spaarwezen doen of hebben gedaan. In beide gevallen zijn de

effecten verspreid onder het publiek, wat de redenen zijn voor de toepassing van bijzondere regels. Het mag worden gehoopt dat de wetgever dit zal rechtzetten in de toekomst.

Dirk VAN GERVEN

RECHTSpraak

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 23 DECEMBER 1993

Voorzitter: de h. Rappe

Rapporteur: mevr. Charliers

Openbaar ministerie: de h. Piret

Advocaten: mrs. Baltus en De Bruyn

Inkomstenbelastingen – Overeenkomst – Economische realiteit

Geen enkele wetsbepaling geeft de rechter het recht om zich te beroepen op een economische realiteit die verschilt van wat tussen partijen zonder veinzing is overeengekomen en waarvan zij alle gevolgen hebben aanvaard.

C. en V. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 19 februari 1993 door het Hof van Beroep te Bergen gewezen (rol voor belastingzaken nr. 889);

Over het middel: schending van de artikelen 20, inzonderheid 2°, b en c, 27, 94 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, 2 van de bij het koninklijk besluit van 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, 1134 en 1165 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest, ofschoon het vaststelt dat er te dezen geen veinzing is, beslist dat de premies die door de B.V.B.A. Pharmacie C. zijn betaald ten einde zelf van een verzekeringsmaatschappij de uitkering te krijgen van een kapitaal, een voordeel oplevert voor Pierre C., op grond dat de economische realiteit die uit de juridische realiteit is ontstaan, moet worden onderzocht en dat, nu Pierre C. de belangrijkste aandeelhouder is in de vennootschap, het risico van niet-uitvoering van de overeenkomst door de vennootschap Pharmacie C. volledig lijkt te verwaarlozen en dat het in feite eiser is die de voordelen geniet van de door de vennootschap afgesloten gemengde verzekeringspolis,

...

Overwegende dat het arrest vaststelt dat, enerzijds, de B.V.B.A. «zich jegens Pierre C. ertoe verbonden heeft om aan hem op de dag waarop hij met pensioen zou gaan of, in geval van diens voortijdig overlijden, aan diens weduwe of kinderen een aanvullende tegemoetkoming te betalen», anderzijds, dat «de vennootschap Pharmacie C. haar jegens

Pierre C. aangegane verbintenis gedekt heeft» door een polis bij een verzekeringsmaatschappij;

Overwegende dat het arrest beslist dat «gelet op de algemeenheid van de bewoordingen van (de toepasselijke bepalingen), het hof, om te kunnen oordelen of een toestand al dan niet een 'voordeel' aan de zijde van de belastingplichtige doet ontstaan, de economische realiteit moet nagaan die uit de juridische realiteit is ontstaan; dat, wanneer de economische gevolgen van de niet geveinsde rechtsbetrekkingen tussen de partijen bij een overeenkomst voor de belastingplichtige een voordeel opleveren in de zin van het in casu toepasselijke artikel 27, § 2, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, dat voordeel moet worden gelijkgesteld met een bezoldiging als bedoeld in artikel 20, 2°, c, van dat wetboek; dat zulks in casu wel degelijk het geval is»;

Overwegende dat geen enkele wetsbepaling de rechter het recht geeft om zich te beroepen op een economische realiteit die verschilt van wat tussen partijen zonder veinzing is overeengekomen en waarvan zij alle gevolgen hebben aanvaard;

Dat het arrest, nu het de juridische gevolgtrekkingen niet maakt uit de overeenkomsten, doch enkel let op «de economische gevolgen van de niet geveinsde rechtsbetrekkingen tussen de partijen», de aangevoerde wetsbepalingen schendt;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 14 JANUARI 1994

Voorzitter: mevr. Baeté-Swinnen

Rapporteur: de h. Verougstraete

Openbaar ministerie: de h. D'Hoore

Advocaat: mr. Bützler

Hoven en rechtbanken – Bevoegdheid – Bestuurshandeling – Kort geding

De rechterlijke macht is bevoegd om door het bestuur bij de uitoefening van de discretionaire bevoegdheid begane onrechtmatig geachte aantastingen van een subjectief recht zowel te voorkomen als te vergoeden.

Door de enkele omstandigheid dat de rechter in kort geding voorlopig een administratieve overheidsdaad uit dit oogpunt beoordeelt, doet hij geen uitspraak over een zaak die aan de rechterlijke macht onttrokken is.

Stad Gent t/ De M.

Gelet op het bestreden arrest, op 11 maart 1993 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 92 van de Grondwet, 568, 584 en 1042 van het Gerechtelijk Wetboek, *doordat* het hof van beroep, na o.m. te hebben vastgesteld «dat (verweerder) op 1 juni 1968 in dienst getreden is als politieagent van de stad Gent; dat hij op 1 juni 1978 bevorderd werd tot politiebrigadier; dat (verweerder) bij arrest uitgesproken op 25 juni 1990 door het Hof van Beroep te Gent veroordeeld werd tot een gevangenisstraf van zes maanden met uitstel voor vijf jaar en tot een geldboete van 200 fr. gebracht op 12.000 fr. wegens diefstal met geweld of bedreiging van tien compact discs in een grootwarenhuis; dat dit arrest kracht van gewijsde heeft; dat hij daags na de feiten op 1 juni 1989 gehoord werd door de burgemeester van de stad Gent, die hem preventief schorste voor de duur van een maand met inhouding van wedde; dat de gemeenteraad van Gent op 19 maart 1991 met een zeer ruime meerderheid van stemmen besliste om de tuchtstraf der afzetting aan (verweerder) op te leggen met ingang van 20 maart 1991; dat deze stemming geheim gebeurde in een besloten vergadering; dat (verweerder) hiertegen op 18 april 1991 administratief beroep bij de gemeenschapsminister van binnenlandse aangelegenheden en openbaar ambt instelde; dat deze laatste bij besluit van 5 juni 1991 het beroep van (verweerder) niet inwilligde; dat (verweerder) op 5 augustus 1991 tegen dit besluit van de gemeenschapsminister een beroep tot nietigverklaring bij de Raad van State indiende», alsook dat het te dezen zou gaan om een «orgaan, dat met een rechtsprekende bevoegdheid belast is», zich bevoegd verklaart om kennis te nemen van verweerders vordering in kort geding strekkende o.m. tot schorsing van het besluit van de gemeenschapsminister van 5 juni 1991 alsook van het besluit van eiseres van 19 maart 1991 tot de uitspraak van de Raad van State over verweerders annulatieberoep tegen eerstgenoemd besluit op grond: «dat na de inwerkingtreding van de wet van 19 juli 1991 betreffende het administratief kort geding de hoven en rechtbanken bevoegd blijven om subjectieve rechten te beschermen en te herstellen in geval van foutieve aantasting door de overheid; dat de vordering van (verweerder) tot schorsing van administratieve beslissingen haar oorzaak vindt in een zogenaamde schending van zijn subjectieve rechten op arbeid en loon door de overheid; dat de rechterlijke macht bevoegd is om kennis te nemen van het geschil overeenkomstig art. 92 van de Grondwet»,

terwijl, de grondwetgever, door in artikel 92 de kennisneming van geschillen over burgerlijke rechten bij uitsluiting aan de hoven en rechtbanken toe te kennen, rekening heeft gehouden met de aard van het recht waarover het geschil loopt; te dezen het geschil geenszins loopt over verweerders «subjectieve rechten op arbeid en loon door de overheid», maar over de wettigheid en regelmatigheid «prima facie» van de resp. door eiseres en de toezichthoudende gemeenschapsminister genomen besluiten in een tegen verweerder gevoerde tuchtprocedure; dergelijke tuchtrechtelijke besluiten geen geschil als bedoeld in artikel 92 van de Grondwet opleveren, aangezien voormelde administratieve overheden, anders dan de burgerlijke rechter, niet te onderzoeken hadden welke subjectieve rechten of verplichtingen verweerder had ingevolge door hem verrichte handelingen,

maar wel de gedragingen van verweerder dienden te toetsen aan de regels van de eer en waardigheid van zijn ambt en van de deontologie, die strekken tot bescherming van dit ambt en van degenen die de medewerking van de bekleeders ervan behoeven of met hen, in de uitoefening van hun ambt, in contact komen, en op die gedragingen eventueel de bij de wet bepaalde sancties dienden toe te passen; het feit dat verweerder, door de hem opgelegde tuchtstraf van de afzetting, zijn arbeid moet staken en van de overheid geen loon meer ontvangt, aan het voorgaande niets afdoet; het hof van beroep, derhalve, door zich te dezen bevoegd te verklaren om uitspraak te doen over verweerders vordering, alle hierboven aangeduide grondwets- en wetbepalingen schendt:

Overwegende dat het arrest vaststelt dat «de vordering van (verweerder) tot schorsing van administratieve beslissingen haar oorzaak vindt in een zogenaamde schending van zijn subjectieve rechten op arbeid en loon door de overheid» en dat «prima facie» de gemeenschapsminister aan wiens goedkeuring de beslissing van de gemeenteraad was onderworpen, de hoorplicht heeft geschonden zodat de afzetting ogenschijnlijk onrechtmatig is; dat de appelrechters oordelen dat zij maatregelen kunnen nemen die de reeds geleden schade kunnen vergoeden en verdere schade kunnen voorkomen; dat zij beslissen, zonder deswege te worden bekritiseerd, dat een schorsing van de ogenschijnlijk onrechtmatige overheidsbeslissing dit kan bewerkstelligen;

Overwegende dat, volgens het middel, het geschil geenszins loopt over verweerders subjectief recht op arbeid en loon door de overheid, maar over de wettigheid en regelmatigheid «prima facie» van de door de administratieve overheid genomen besluiten; dat het geen kritiek uitoefent noch op de beslissing dat het recht op loon en arbeid ten aanzien van de overheid een subjectief recht is, noch op de beslissing dat de gevorderde maatregel van schorsing en de gevraagde wederindienstneming de rechtspositie van de stad Gent en van het Vlaamse Gewest niet definitief in hun nadeel wijzigt en van dien aard is dat hij, aan de zijde van verweerder, reeds geleden schade kan vergoeden en verdere schade voorkomen;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat te dezen het geschil tussen partijen betrekking heeft op de vrijwaring van verweerders subjectief recht op loon en arbeid en op het voorkomen van schade; dat het middel niet aanvoert dat de appelrechters aan het geschil een andere draagwijdte hebben gegeven dan die welke door de partijen eraan werd gegeven en hiervoor evenmin enige geschonden wetbepaling aanwijst;

Overwegende dat de rechterlijke macht bevoegd is om door het bestuur bij de uitoefening van de discretionaire bevoegdheid begane onrechtmatig geachte aantastingen van een subjectief recht zowel te voorkomen als te vergoeden; dat, krachtens artikel 584, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, in de gevallen die hij spoedeisend acht, bij voorraad uitspraak doet in alle zaken, behalve die welke de wet aan de rechterlijke macht onttrekt;

Dat de appelrechters, door de enkele omstandigheid dat zij voorlopig een administratieve overheidsdaad uit dit oogpunt beoordelen, geen uitspraak doen over een zaak die aan de rechterlijke macht is onttrokken;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 24 JANUARI 1994

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: mevr. Bourgeois

Openbaar ministerie: mevr. De Raeye

Advocaat: mrs. De Gryse en Bützler

Arbeidsovereenkomst – Einde – Opzegging door werkgever – Opzeggingsvergoeding – Bijkomende vergoeding bedongen in de arbeidsovereenkomst

Art. 39 van de Arbeidsovereenkomstenwet geeft aan de werknemer slechts recht op een forfaitaire vergoeding wegens de beëindiging van de arbeidsovereenkomst en belet niet dat de werkgever en de werknemer bij het sluiten van de arbeidsovereenkomst bedingen dat boven de door de wet bepaalde forfaitaire vergoeding een bijkomende vergoeding door de werkgever verschuldigd is als deze laatste de arbeidsovereenkomst beëindigt.

Zulk een bijkomende vergoeding, bedongen in de arbeidsovereenkomst, houdt geen verband met de opzeggingsvergoeding, berekend met inachtneming van de opzeggingstermijnen, als bedoeld in art. 82, § 3, van de Arbeidsovereenkomstenwet.

B.V.Z. en B.V.P. t/ B. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 15 februari 1993 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 37, 39, § 1, 59, 82, 83, 84 en 115 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, 1134, 1149, 1150, 1151 en 1152 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest eiseressen in solidum veroordeelt om aan verweerders als eenmalige en bijzondere vergoeding het bedrag te betalen van 1.935.000 frank, op grond van de volgende motieven: «Derhalve is (eerste eiseres) op grond van artikel 39, § 1, van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten aan (verweerder sub 1) een opzeggingsvergoeding verschuldigd en naast de opzeggingsvergoeding, op grond van het bepaalde in het addendum 3 bij de arbeidsovereenkomst, aan (verweerders sub 1 en 2) de zogenaamde eenmalige bijzondere vergoeding van 1.935.000 frank (...)».

terwijl, eerste onderdeel, (...) de verschuldigde opzeggingsvergoeding gelijk is aan het lopend loon, met inbegrip van de voordelen verworven krachtens de overeenkomst, verschuldigd tijdens een periode die overeenstemt met de duur van de in acht te nemen opzeggingstermijn, als vastgesteld overeenkomstig de artikelen 59, 82, 83, 84 en 115 van de Arbeidsovereenkomstenwet; de wettelijke regeling van de opzegging van de arbeidsovereenkomst op een onweerlegbaar vermoeden berust; het ontslag met een toereikende opzeggingstermijn geacht wordt de ontslagen partij voldoende gelegenheid te bieden zich aan het verlies van de overeenkomst aan te passen; het wettelijk opzeggingsbeding van artikel 39 van de Arbeidsovereenkomstenwet, dat de vergoeding wegens onrechtmatig ontslag beperkt tot het loon verschuldigd tijdens de opzeggingstermijn, op ditzelfde vermoeden berust; voor de berekening van de verschuldigde op-

zeggingsvergoeding bijgevolg, in afwijking van de gemeenrechtelijke vergoedingsregeling als vervat in de artikelen 1149, 1151, 1150 en 1152 van het Burgerlijk Wetboek, geen rekening wordt gehouden met de reëel geleden schade van de ontslagen partij; de verschuldigde opzeggingsvergoeding dan ook een forfaitair karakter heeft en hoger of lager kan zijn dan de reële schade ten gevolge van het ontslag; ingevolge het wettelijk forfait de rechter geen bijkomende vergoeding kan toestaan, tenzij in de gevallen in de Arbeidsovereenkomstenwet zelf bepaald; (...)

tweede onderdeel, overeenkomstig artikel 39, § 1, W.A.O., de schadevergoeding verschuldigd wegens eenzijdige onrechtmatige beëindiging van de arbeidsovereenkomst, met verwijzing naar de niet in acht genomen opzeggingstermijn bepaald wordt; krachtens art. 82, § 3, van de wet van 3 juli 1978 uitsluitend het ontslag van een hogere bediende de partijen de mogelijkheid hebben deze opzeggingstermijn zelf te bepalen; een dergelijke overeenkomst ten vroegste op het ogenblik van de opzegging gesloten kan worden; deze wettelijke regeling voor beide partijen dwingend is; noch de werkgever, noch de bediende zich vóór de beëindiging van de arbeidsovereenkomst eenzijdig of wederzijds tot inachtneming van een bepaalde termijn of tot betaling van de vervangende opzeggingsvergoeding kan verbinden; het litigieuze beding uit het addendum 3 van de arbeidsovereenkomst de vergoeding bepaalt die de werknemer verschuldigd is indien hij de arbeidsovereenkomst verbreekt of opzegt vóór 31 december 1991; dit beding een overeenkomst over de verschuldigde opzeggingsvergoeding inhoudt en derhalve strijdig is met het hiervoor vermelde principe dat een dergelijke overeenkomst pas na de beëindiging van de arbeidsovereenkomst geldig gesloten kan worden; (...)

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat, ook al geeft de toepassing van artikel 39 van de Arbeidsovereenkomstenwet aan de werknemer slechts recht op een forfaitaire vergoeding wegens de beëindiging van de overeenkomst, dit niet belet dat de werkgever en de werknemer bij het sluiten van de arbeidsovereenkomst bedingen dat boven op de door de wet bepaalde forfaitaire vergoeding een bijkomende vergoeding door de werkgever verschuldigd is als deze laatste de arbeidsovereenkomst beëindigt;

Dat het arrest, dat zulks beslist, de in het onderdeel aangewezen wetsbepalingen niet schendt;

Dat het onderdeel faalt naar recht;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat de eenmalige bijzondere vergoeding van 1.935.000 frank, bedongen in de arbeidsovereenkomst, geen verband houdt met de opzeggingsvergoeding berekend met inachtneming van de opzeggingstermijnen als bedoeld in artikel 82, § 3, van de Arbeidsovereenkomstenwet;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

...

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 25 JANUARI 1994

Voorzitter: de h. D'Haenens

Rapporteur: de h. Holsters

Openbaar ministerie: de h. De Swaef

Advocaat: mr. Vander Stichele

Wegverkeer – Richtingsverandering – Naar rechts afslaan – Zo dicht mogelijk bij de rechterrاند blijven

Het tweede en het derde lid van art. 19.2, 2°, Wegverkeersreglement zijn modaliteiten van de door het eerste lid opgelegde verplichting zo dicht mogelijk bij de rechterrاند van de rijbaan te blijven.

W. t/ N.V. D.

Gelet op het bestreden vonnis, op 30 oktober 1992 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Kortrijk;

Gelet op eisers memorie, waarvan een door de griffier van het Hof voor eensluidend verklaarde kopie aan dit arrest is gehecht en ervan deel uitmaakt;

...

Overwegende dat de appelrechters door vast te stellen dat, indien eiser de voorschriften van artikel 19.1 van het Wegverkeersreglement in acht had genomen, meer bepaald indien hij voldoende aandacht had gehad voor andere weggebruikers en niet had gehandeld «alsof hij alleen op de rijbaan was», er geen ongeval zou hebben plaatsgehad, de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek niet schenden;

Overwegende dat het tweede en het derde lid van artikel 19.2, 2°, van het Wegverkeersreglement modaliteiten zijn van de door het eerste lid van dit artikel opgelegde verplichting zo dicht mogelijk bij de rechterrاند van de rijbaan te blijven; dat de appelrechters door hun vaststelling dat eiser de hem door het derde lid voorziene verplichting niet heeft nageleefd waardoor de door het tweede lid toegelaten uitwijking in zijn hoofde onregelmatig werd, wettig hebben kunnen beslissen dat eiser artikel 19.2, 2°, eerste lid, van het Wegverkeersreglement heeft overtreden;

Overwegende dat de appelrechters in feite, dus onaantastbaar, vaststellen dat de door eiser aan de bestuurster M. verweten rijgedragingen en de plaats waar het door haar bestuurde voertuig zich op het ogenblik van de aanrijding bevond, geheel te wijten zijn aan het door hen vastgestelde foutieve rijgedrag van eiser en dat aan die bestuurster derhalve geen fouten ten laste kunnen worden gelegd;

Overwegende dat de appelrechters door hun motivering eisers verweer verwerpen, zodoende zijn conclusie beantwoorden, en hun beslissing regelmatig met redenen omkleeden en naar recht verantwoorden;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 25 FEBRUARI 1994

Voorzitter: de h. Verougstraete

Rapporteur: de h. Waüters

Openbaar ministerie: de h. Goeminne

Advocaten: mrs. Nelissen Grade en Van Ommeslaghe

Koopman en daden van koophandel – Medeschuldenaars – Hoofdelijkheid – Draagwijdte

De regel dat er van rechtswege hoofdelijkheid is tussen handelaars die medeschuldenaars zijn van een zelfde contractuele verbintenis, is noch van openbare orde noch van dwingend recht.

N.V. J. t/ B.V.B.A. Algemeen Verzekeringsagentschap K.

Gelet op het bestreden arrest, op 24 maart 1992 gewezen door het Hof van Beroep te Antwerpen;

Gelet op het verzoekschrift tot cassatie, dat aan dit arrest is gehecht en daarvan deel uitmaakt;

Over het middel:

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat uit de in het onderdeel weergegeven conclusie niet blijkt dat eiseres verweerster in rechte heeft aangesproken enerzijds voor eigen rekening en anderzijds tevens als vertegenwoordigster die voor rekening van de andere medeverzekeraars optrad;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat de regel dat er van rechtswege hoofdelijkheid is tussen handelaars die medeschuldenaars zijn van een zelfde contractuele verbintenis, noch van openbare orde noch van dwingend recht is;

Dat niet blijkt dat eiseres voor de feitenrechter heeft aangevoerd dat verweerster tot betaling van de gehele schuld gehouden was op grond van hoofdelijkheid van de verbintenissen van de medeverzekeraars; dat de appelrechters evenmin uit eigen initiatief op grond van hoofdelijkheid hebben beslist;

Dat het onderdeel nieuw en mitsdien niet ontvankelijk is:

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 4 MAART 1994

Voorzitter: mevr. Baeté-Swinen

Rapporteur: de h. Waüters

Openbaar ministerie: de h. De Swaef

Advocaten: mrs. Bützler en De Gryse

1. Verjaring – Stuiting – Dagvaarding – 2. Burgerlijke rechtspleging – Dagvaarding – Aanhangigmaking

1. Onder «dagvaarding voor het gerecht», in de zin van art. 2244 B.W., moet worden verstaan een dagvaarding die de zaak voor het gerecht aanhangig maakt.

2. Wanneer de rechtsingang bij dagvaarding geschiedt, wordt de zaak bij de rechter aanhangig gemaakt door de dagvaarding, voor zover de zaak op de algemene rol is ingeschreven voor de zitting die in de dagvaarding is aangegeven.

N.V. T. e.a. t/ Vennootschap M.

Gelet op het bestreden arrest, op 10 november 1992 gewezen door het Hof van Beroep te Antwerpen;

...

Overwegende dat artikel 2244 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat een dagvaarding voor het gerecht, betekend aan hem die men wil beletten de verjaring te verkrijgen, een burgerlijke stuiting van de verjaring vormt;

Dat artikel 2247 van dit wetboek bepaalt dat indien de eiser afstand doet van zijn eis, de stuiting voor niet bestaande wordt gehouden; dat een afstand van geding een afstand van de eis is in de zin van artikel 2247 van het Burgerlijk Wetboek;

Dat uit die wetsbepalingen, beschouwd in hun onderling verband, volgt dat onder «dagvaarding voor het gerecht», in de zin van artikel 2244 van het Burgerlijk Wetboek, moet worden verstaan, een dagvaarding die de zaak voor het gerecht aanhangig maakt;

Overwegende dat, krachtens artikel 12, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, de inleidende vordering het rechtsgeding opent; dat artikel 700 van dit wetboek bepaalt dat de hoofdvordering bij dagvaarding voor de rechter wordt gebracht; dat volgens artikel 716 van dit wetboek de zaken op de algemene rol worden ingeschreven uiterlijk de dag vóór de zitting waarvoor de dagvaarding is gedaan; dat artikel 717 van dit wetboek bepaalt dat de dagvaarding van generlei waarde is, indien de zaak niet is ingeschreven op de algemene rol van de zitting die aangegeven is in de dagvaarding;

Dat uit het onderling verband tussen die artikelen volgt dat, wanneer de rechtsingang bij dagvaarding geschiedt, de zaak bij de rechter aanhangig wordt gemaakt door de dagvaarding, voor zover de zaak op de algemene rol is ingeschreven voor de zitting die in de dagvaarding is aangegeven;

Overwegende dat wanneer, zoals te dezen door het arrest is vastgesteld, de dagvaarding niet is gevolgd door een inschrijving van de zaak op de algemene rol, de zaak niet aanhangig is gemaakt voor het gerecht zodat die dagvaarding de verjaring niet stuit;

Dat het middel faalt naar recht;

...

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER – 2 SEPTEMBER 1993

Voorzitter: de h. Vandeplas

Raadsheren: de h. Michielsens en mevr. Transaux (rapporteur)

Openbaar ministerie: mevr. Van Leuven

Advocaten: mrs. Jacobs en Borgers

Strafvordering – Kwalificatie der feiten – Vrijspraak

De strafrechter die een wegens zware slagen vervolgte beklagde veroordeelt wegens opzettelijke slagen en verwondingen, maar vrijsprekt van de verzwarende omstandigheid van arbeidsongeschiktheid, neemt een onwettige beslissing door hetzelfde feit aldus te omschrijven en bewezen te verklaren en terzelfder tijd de beklagde er gedeeltelijk van vrij te spreken.

R. t/ M.

Overwegende dat de strafvordering blijkens de stukken van het vooronderzoek betrekking heeft op het opzettelijk toebrengen van slagen of verwondingen aan de burgerlijke partij en het geheel of gedeeltelijk vernietigen of onbruikbaar maken van een lichte vrachtwagen Nissan, te Sint-Truiden op 20 december 1991 omstreeks 16.18 uur;

...

Overwegende dat de burgerlijke partij verklaarde dat hij, naar aanleiding van een verkeersincident, door het knippen met de lichten van een hem volgende wagen werd verzocht te stoppen; dat de bestuurder van deze wagen naar hem toe kwam en met een kruissleutel een paar keer op het dak van zijn wagen sloeg, en enkele keren op zijn linkerarm sloeg waardoor hij werd gewond;

Overwegende dat de burgerlijke partij een nauwkeurige beschrijving gaf van de wagen en zijn nummerplaat en vermeldde dat de bestuurder mogelijk gehandicapt was aan de linkerarm; dat het later onderzoek uitwees dat de identificatiegegevens volledig strookten met die van beklagde en zijn wagen; dat bovendien de burgerlijke partij de beklagde bij confrontatie herkende als de persoon die hem sloeg en zijn wagen beschadigde;

Overwegende dat de partijen elkaar voordien niet kenden, zodat het uitgesloten is dat de aangifte van de burgerlijke partij bedrieglijk is om beklagde een hak te zetten; dat de omstandigheid dat de burgerlijke partij belanghebbende partij is, dat hij stopt wanneer een voertuig met de lichten knippert, dat er geen getuigen zijn, dat de wagen beschadigd is op het dak, geen eigenaardigheden zijn die zouden laten twifelen aan de oprechtheid van de aangifte van de burgerlijke partij;

Overwegende dat de omstandigheid dat beklagde kleiner zou zijn dan de burgerlijke partij en gehandicapt aan de linkerarm, niet relevant is, nu beklagde gebruik maakte van een kruissleutel;

Overwegende dat beklagde kort tevoren op 18 november 1991 betrokken was in een verkeersongeval, doch niet meer in het ziekenhuis was op het ogenblik van de feiten; dat, blijkens het door beklagde neergelegde verslag van dr. O., dient te worden aangenomen dat hij nog lange tijd na dit verkeersongeval 100% arbeidsongeschikt was, doch de door deze geneesheer vastgestelde letsels, nl. schaafwonde rechts, pijn sleutelbeen rechts en knie rechts, gevoel van stijfheid, en pneumothorax, het gebruik van de rechterarm op datum van de feiten, niet verhinderen; dat het medisch attest van dr. G., opgesteld tien maanden na de feiten onvoldoende bewijskrachtig is;

Overwegende dat geen redelijke twijfel kan bestaan dat beklagde degene is die de slagen toebrengt aan de burgerlijke partij, en diens wagen gedeeltelijk vernielde;

Overwegende dat de burgerlijke partij ter zitting van 23 oktober 1992 zei niet arbeidsongeschikt te zijn geweest, zodat de eerste rechter terecht het vervolgte feit omschreef als

opzettelijke slagen of verwondingen aan Paul R., derhalve zonder de verzwarende omstandigheid van arbeidsongeschiktheid; dat nochtans de eerste rechter een onwettige beslissing nam door hetzelfde feit aldus te omschrijven en bewezen te verklaren, en terzelfder tijd beklagde er gedeeltelijk van vrij te spreken;

Overwegende dat de eerste rechter terecht oordeelde dat de feiten van de telastleggingen A en B voortkwamen uit hetzelfde opzet en de opgelegde straf wettig is; dat de hiernabepaalde geldboete en gevangenisstraf beklagde het verkeerde van zijn agressief gedrag zal doen inzien; dat de gevangenisstraf beter is aangepast aan de ernst van het gebruikte geweld; dat de gunst van het uitstel van de strafuitvoering van de gevangenisstraf wordt verleend in de hoop dat hij zich in de toekomst zal onthouden van dergelijk onwaardig gedrag;

...

NOOT - Vrijspraak of veroordeling? Omtrent de beslissing nopens de verzwarende omstandigheid in de rechterlijke uitspraak

1. In de onderhavige zaak werd beklagde onder meer vervolgd wegens het toebrengen van opzettelijke slagen of verwondingen aan de burgerlijke partij, die een ziekte of ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid zouden hebben veroorzaakt (cf. art. 399 Sw.). In eerste aanleg werd beklagde veroordeeld voor «enkelvoudige slagen» (cf. art. 398 Sw.). De rechter sprak hem vrij «voor het meerdere van feit A», aangezien de burgerlijke partij zelf had verklaard niet arbeidsongeschikt te zijn geweest.

Het hof van beroep corrigeert de bestreden beslissing: men kan niet enerzijds een feit bewezen verklaren en anderzijds – al was het gedeeltelijk – voor datzelfde feit vrijspreken. Het hof volgt hiermee de recente cassatierechtspraak (Cass., 3 december 1991, *A.C.*, 1991-92, 301; zie ook Cass., 17 november 1992, *A.C.*, 1991-92, 1314), die deze op het eerste gezicht flagrante contradictie – die aldus onder meer een schending uitmaakt van artikel 97 (thans artikel 149) van de Grondwet – resoluut aanpakt.

2. Wanneer (blijvende) arbeidsongeschiktheid een constitutief bestanddeel van een misdrijf uitmaakt, oordeelt het Hof van Cassatie dat de beslissing die een veroordeling inhoudt uit hoofde van het misdrijf zonder die verzwarende omstandigheid, door tegenstrijdigheid is aangetast wanneer op het burgerlijk vlak een deskundige wordt aangesteld die o.a. als opdracht heeft de eventuele (blijvende) ongeschiktheid bij het slachtoffer te onderzoeken (zie bv. art. 472^j art. 471 Sw. versus art. 473 Sw.: Cass., 20 september 1976, *Pas.*, 1977, I, 70; ook art. 398 Sw. versus art. 399 of art. 400 Sw.: Cass., 31 oktober 1989, *A.C.*, 1989-90, 294; in het arrest van 20 september 1976 werd, benevens de schending van de formele motiveringsverplichting – waarop vooral door het O.M. de nadruk werd gelegd (voetnoot 1, *Pas.*, 1977, I, 71) – ook de schending van de materieelrechtelijke bepalingen van het Strafwetboek (ambtshalve) aangevoerd.

3. Er is ook tegenstrijdigheid wanneer de beklagde wordt veroordeeld op basis van artikel 399 van het Strafwetboek (opzettelijke slagen en verwondingen met (niet-blijvende) arbeidsongeschiktheid tot gevolg), terwijl een deskundige wordt aangesteld die onder meer moet onderzoeken of er blijvende arbeidsongeschiktheid is: dit impliceert «de eventualiteit van een blijvende arbeidsongeschiktheid,

in de zin van artikel 400 van het Strafwetboek, die in de bewezen verklaarde feiten niet is begrepen» (Cass., 21 november 1989, *A.C.*, 1989-90, 401; ook Cass., 16 april 1986, *A.C.*, 1985-86, 1107; vgl. Antwerpen, 12 november 1987, *R.W.*, 1988-89, 20, met noot Verstraeten, R.).

De duidelijkste voorbeelden van tegenstrijdigheid zullen zich voordoen wanneer, ter gelegenheid van een veroordeling op basis van artikel 400 van het Strafwetboek (opzettelijke slagen en verwondingen met blijvende arbeidsongeschiktheid tot gevolg), een deskundige wordt aangesteld wiens opdracht zo is opgesteld dat de mogelijkheid openstaat dat wordt vastgesteld dat de verwondingen geen blijvende arbeidsongeschiktheid tot gevolg hebben gehad (Cass., 11 april 1984, *A.C.*, 1983-84, 1062; Cass., 6 september 1988, *A.C.*, 1988-89, 15; Cass., 30 oktober 1991, *R.D.P.*, 1992, 222).

4. In alle hierboven gegeven voorbeelden kan men een zekere inconsequentie in de rechterlijke beslissing maar moeilijk loochenen (zie hierover Declercq, R., «Feit en kwalificatie in de strafrechtspleging», in *Strafrecht voor rechtspractici IV*, 1991, (179), 214; Maes, B., *De motiveringsverplichting van de rechter*, 1990, 34 in fine – 35). Het probleem dat in het geannoteerde arrest aan de orde kwam, is enigszins op een ander niveau te situeren en houdt eerder verband met deze basisregel van de strafvordering die bepaalt dat de strafrechter geen kennis neemt van een *kwalificatie* maar wel van een strafbaar *feit*, waaraan hij verplicht is de juiste kwalificatie te geven: wat bewezen moet worden, zijn de *feitelijkheden* – de feiten in hun materialiteit (cf. Declercq, R., *La preuve en matière pénale*, 1988, 4 in fine; Rigaux, M. en Trousse, P.-E., «Les problèmes de la qualification: importance et justification de la qualification dans la procédure pénale», *R.D.P.*, 1948-49, (709), 725). Eenmaal *bewezen* moeten de feiten door de strafrechter worden *gekwalificeerd*; kwalificatie van feiten onderstelt dat de feiten zelf vaststaan (Traest, P., *Het bewijs in strafzaken*, 1992, 210, nr. 388; Trousse, P.-E., «L'interprétation des lois pénales», *R.D.P.*, 1952-53, (411), 414, bovenaan).

5. In dezen eist het Hof van Cassatie dat de rechter zich precies uitdrukt. De strafrechter mag niet een feit onder een bepaalde kwalificatie *bewezen* verklaren en de beklagde voor datzelfde feit onder een andere kwalificatie *vrijspreken* (Cass., 3 december 1991, *A.C.*, 1991-92, 301; zie evenwel Cass., 11 februari 1975, *A.C.*, 1975, 651, waar, ondanks de «onaangepaste woordkeuze van de rechter», de vrijspraak blijkbaar wel ondubbelzinnig vaststond; vgl. Cass., 11 november 1942, *Pas.*, 1942, I, 281) of nog datzelfde feit onder een andere kwalificatie niet-bewezen verklaren (Cass., 17 november 1992, *A.C.*, 1991-92, 1314, dat een vernietiging inhoudt van het arrest van het Hof van Beroep te Gent, 6 februari 1992, *R.W.*, 1992-93, 570, met noot Adams, M. en Van Hoecke, M., inz. 573, bovenaan en 574). Een dergelijke beslissing wordt door ons hoogste rechtscollege onverbiddelijk als tegenstrijdig van de hand gewezen.

6. Bij een wijziging van kwalificatie zal de rechter dus moeten vaststellen dat het *bewezen verklaarde* (gekwalificeerde) *feit* zich identificeert met het aanhangig gemaakte feit (als bedoeld in de verwijzingsbeschikking of de rechtstreekse dagvaarding), om vervolgens na te gaan welke *kwalificatie* precies van toepassing is. Dat in de literatuur m.b.t. de interpretatie van de (toepasselijkheid van een) wettekst ook soms sprake is van een te leveren «bewijs», komt de dui-

delijkheid van de terminologie niet ten goede (cf. Traest, P., o.c., 209-211, nrs. 286-289).

7. Zo ook mag de rechter een beklagde niet «vrijspreken» voor een verzwarende omstandigheid (en a fortiori niet voor «het meerdere van feit A», zoals de eerste rechter in de onderhavige zaak) en hem tegelijk veroordelen voor het misdrijf zonder die verzwarende omstandigheid. Vrijspreken doet men immers maar als de beklagde, om welke reden ook, niet strafbaar wordt geacht (cf. artt. 159, 191 en 212 Sv.), zodat het contradictorisch is om, m.b.t. één misdrijf, iemand «gedeeltelijk» vrij te spreken. Vrijspraak voor de verzwarende omstandigheid – die per definitie een accidenteel karakter heeft – is dus uit den boze, zeker wanneer die verzwarende omstandigheid op zich niet als een autonoom delict strafbaar kan worden gesteld (cf. Dupont, L. en Verstraeten, R., *Handboek Belgisch strafrecht*, 1990, nr. 793; vgl. nr. 794).

Het Hof van Beroep te Antwerpen heeft de gedeeltelijke «vrijspraak» van de eerste rechter te dezen geherdefinieerd als «het niet aanhouden van de verzwarende omstandigheid» (vgl. echter met de terminologie in Antwerpen, 10 december 1993, *R.W.*, 1993-94, 959, met noot A. Vandeplas, waar het hof verklaarde dat *het feit zoals aanvankelijk gekwalificeerd, met uitzondering van de voorbedachtheid, bewezen was*). Het hof van beroep heeft aldus het euvel tijdig opgemerkt en rechtgezet. Ein Stich zur rechten Zeit erhält das ganze Kleid.

Steven Van Overbeke

HOF VAN BEROEP TE GENT

7e KAMER – 9 DECEMBER 1992

Voorzitter: de h. Degraeve

Raadsheren: de hh. Staessens en Delbeke

Advocaten: mrs. Byvoet en Hooft

Aanneming van werk – Door aannemer geleverde en verwerkte grondstoffen – Eigendomsoverdracht

De aannemer handelt voor rekening van de opdrachtgever, die als eigenaar van de grond onmiddellijk het voordeel van de natrekking verwerft, op last de waarde van de materialen te betalen. Wanneer de materialen eenmaal in het bouwwerk geïncorporeerd zijn, heeft de aannemer niet het recht ze daaruit weer weg te nemen, althans niet om ze in eigendom te behouden. Bouwstoffen houden op roerend te zijn wanneer ze in een gebouw verwerkt zijn, hetgeen des te meer geldt ingeval het gebouw met behulp van die bouwstoffen opgericht wordt op het erf van de opdrachtgever. Dit alles staat de risicoregeling van art. 1788 B.W. niet in de weg.

Die natrekking geldt echter slechts indien niet anders overengekomen is.

N.V. Bouwonderneming L. t/ Faillissement P.V.B.A. A.

Ingevolge overeenkomst van 25 oktober 1983, die door Jan L. als «zaakvoerder» ondertekend werd, heeft appellante in opdracht van de P.V.B.A. A. en op grond van deze laatste, aan de Heidestraat te H. in 1984-85 het ruwbouwwerk verricht van zes woningen. Twee daarvan waren nog onafge-

werkt toen de opdrachtgeefster bij vonnis van 23 mei 1986 in staat van faillissement verklaard werd.

Uit strafrechtelijke informatie blijkt dat Jan L., bestuurder van appellante, na een strafrechtelijke klacht van de curator, bekend heeft dat hij met zijn zonen-werknemers deuren en ramen, garagepoorten en marmeren venstertabletten uit de twee onafgewerkte woningen verwijderd en terug naar zijn bedrijf overgebracht heeft (...) Tijdens een laatste verhoor heeft hij verklaard dat al het weggehaalde zijn eigendom was omdat het onbetaald gebleven was en omdat, wat de ramen en deuren betreft, nog geen factuur opgesteld was.

...

Wat de eigendomsoverdracht betreft is in de overeenkomst van 25 oktober 1983 geen enkele regeling naspeurbaar.

Luidens artikel 1788 B.W. komt het verlies, ingeval de werkmans de stof verstrekt en de zaak tenietgaat voordat zij geleverd is, voor rekening van de werkmans, tenzij de opdrachtgever in gebreke was om de zaak te ontvangen.

Terecht wijst appellante erop dat de termen van die wetbepaling algemeen zijn en dat die wettelijke risicoregeling ook geldt in het geval dat de aannemingsovereenkomst door de opdrachtgever eenzijdig verbroken is.

Die risicoregeling tussen opdrachtgever en aannemer behelst evenwel geen regeling van het vraagstuk wie eigenaar is van een bouwwerk in uitvoering op grond die aan de opdrachtgever in eigendom toebehoort. Die wettelijke regeling van het risico tot aan de oplevering van het bouwwerk in zijn geheel sluit op zichzelf niet in dat alle reeds geïncorporeerde materialen tot zolang eigendom blijven en door hem naar believen teruggenomen mogen worden. In de tekst van artikel 1788 B.W. zijn geen gegevens naspeurbaar die het mogelijk maken het risico van de aannemer zonder meer te verbinden met een rechtstoestand waarbij de aannemer eigenaar zou blijven van zijn bouwstoffen en materialen, zelfs wanneer deze in het onafgewerkt bouwwerk geïncorporeerd zijn. Het risico is niet uiteraard en noodzakelijk verbonden met eigendom aangezien het ook ten laste kan zijn van een houder, van een lener, van een bewaarnemer. De oplossing van het probleem van de eigendomsoverdracht en van dat van de risico-overdracht is niet noodzakelijk identiek.

Ten aanzien van een opdrachtgever kan ook tijdens de bouwwerkzaamheden wettelijk toepassing gemaakt worden van artikel 1386 B.W. (Cass., 3 februari 1955, *Pas.*, 1955, I, 578), waaruit volgt dat de opdrachtgever wel degelijk als «eigenaar» van het gebouw in oprichting wordt gezien en dat hij geacht wordt het eigendomsrecht te verwerven door natrekking en naarmate de bouwstoffen in het gebouw geplaatst en verwerkt worden.

De aannemer handelt voor rekening van de opdrachtgever, die als eigenaar van de grond onmiddellijk het voordeel van de natrekking verwerft, op last de waarde van de materialen te betalen. Wanneer de materialen eenmaal in het bouwwerk geïncorporeerd zijn, heeft de aannemer niet het recht ze daaruit weer weg te nemen (artikel 554 B.W.), althans niet om ze in eigendom te behouden. Bouwstoffen houden op roerend te zijn wanneer ze in een gebouw verwerkt zijn (artikel 532 B.W.), hetgeen des te meer geldt ingeval het gebouw, zoals te dezen, met behulp van die bouwstoffen opgericht wordt op het erf van de opdrachtgever. Dit al-

les staat de risicoregeling van artikel 1788 B.W. niet in de weg.

Anders dan wanneer de bouwmaterialen alleen maar op de bouwplaats aangebracht zijn, heeft de aannemer daarop geen retentierecht wanneer ze reeds geïncorporeerd zijn.

Vruchteloos blijft appellante stellen dat de weggehaalde materialen door haar slechts voorlopig ingeplant werden om gegadigde kopers aan te lokken en op die wijze zelf betaald te geraken. Dat zulks «in samenspraak met A.» gebeurde, bewijst zij niet. Dat bij weghaling, blijkens vaststelling van de door de hypothecaire schuldeiser aangestelde deskundige, «het metselwerk rond deuren en vensteropeningen nergens beschadigd» werd, is niet van dien aard dat het beweerde «voorlopige inplanting» bewijst. De ontstentenis van schade is ongetwijfeld het gevolg van de door de deskundige eveneens bevestigde bevinding dat de «ontmanteling gebeurde» op een wijze die hij «vakkundig» noemt. Dat een van de vijf ooggetuigen bevestigt dat de materialen op een vrachtwagen «gegooid» werden, bewijst geenszins dat ze niet geïncorporeerd en «niet vastgehecht waren aan het gebouw», zoals appellante beweert. De daadwerkelijke incorporatie staat, getuige op de door de deskundige bevestigde ontmanteling, genoegzaam vast.

Weliswaar geldt natrekking slechts bij ontstentenis van andersluidende overeenkomst, doch zulk een overeenkomst wordt door appellante niet overgelegd en zulk een beding komt in de overeenkomst van 25 oktober 1983 niet voor.

Vruchteloos blijft zij stellen dat zij «deze werken van levering en plaatsing nooit heeft gefactureerd». De door haar overgelegde facturen maken het niet mogelijk die loutere bewering te beamen, nu ze alleen maar ronde bedragen betreffen die telkens «vlg. vordering der werken» in rekening gebracht worden, zonder enige specificatie van wat in werkelijkheid uitgevoerd en geleverd werd. Een factuur betreft overigens alleen maar aanspraak op betaling en kan geen uitsluitel geven wat de eigendom betreft.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

9e KAMER – 17 JANUARI 1994

Voorzitter: de h. Van Bossuyt

Rechters: de hh. Thabert en Temmerman

Advocaat: mr. Van Maele

Burgerlijke rechtspleging – Behandeling en berechting – Art. 751 Ger.W. – Kennisgeving aan de andere partij

Art. 751 Ger.W. kan niet worden toegepast ten aanzien van een partij die niet persoonlijk is verwittigd van de rechtsdag, zelfs indien haar advocaat hiervan in kennis werd gesteld.

B.V.B.A. T. t/ K.

Toepassing van art. 751 Ger.W.

1. De geïntimeerde vordert met toepassing van art. 751 Ger.W. ten aanzien van de niet verschijnende appellante een vonnis dat geacht wordt op tegenspraak te zijn gewezen.

2. Art. 751, § 1, Ger.W. bepaalt dat de meest gerede partij ten aanzien van de partij die op een zitting niet is verschenen een vonnis kan vorderen dat geacht wordt op tegenspraak te

zijn gewezen, indien zij die partij heeft laten verwittigen van de plaats, de dag en het uur waarop het vonnis zal worden gevorderd, met de mededeling dat dit vonnis zelfs bij haar afwezigheid, een vonnis op tegenspraak zal zijn.

3. In art. 751, § 4, Ger.W. wordt bepaald dat, indien deze voorgeschreven formaliteiten niet vervuld zijn, art. 751 Ger.W. niet kan worden toegepast.

4. Sedert de wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek dienen de partijen, zelfs indien zij door een advocaat worden bijgestaan, steeds geïnformeerd te worden betreffende de behandeldatum (zie in die zin bv. de artikelen 730, 747, § 2, 748, § 2, 750, 751, 553 en 804 Ger.W.; De Leval G., «Het vernieuwd gerechtelijk recht», *Behandeling en berechting*, 121), wat algemeen wijst op het belang dat de wetgever hieraan hecht. De oproepingsmodaliteiten in het gewijzigde art. 751 Ger.W. zijn trouwens uitdrukkelijk voorgeschreven. De onwillige procespartij moet worden verwittigd (zie Laenens J. en Broeckx K., «Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling», *R.W.*, 1992-93, 923, 165).

5. Uit het gerechtsdossier blijkt dat op verzoek van de appellante per gerechtsbrief van 6 september 1993 door de rechtbank kennisgeving van de rechtsdag art. 751 Ger.W. op 13 december 1993 werd gedaan aan de geïntimeerde, die het ontvangstformulier voor ontvangst ondertekende, en per gewone brief aan de advocaten van de beide partijen.

6. Nu de appellante niet persoonlijk is verwittigd van de rechtsdag, eventueel zoals bepaald door art. 751, § 1, Ger.W. op verzoek van de geïntimeerde en daardoor deze uitdrukkelijk voorgeschreven formaliteit niet vervuld is, kan de vordering van de geïntimeerde van een vonnis dat geacht wordt op tegenspraak te zijn gewezen ten aanzien van de appellante niet worden ingewilligd.

VREDEGERECHT TE NINOVE

9 JULI 1991

Rechter: de h. Guns

Advocaten: mrs. Baert loco Van Oudenhove en De Lat loco Bogaert

Huur – Woninghuur – Overgangsbepalingen van de huurwet van 20 februari 1991 – 1. Huur zonder vaste datum, in 1983 toegestaan van jaar tot jaar – 2. Opzegging van schriftelijke huur van onbepaalde duur – 3. Indexering van de huurprijs

1. Een huurovereenkomst zonder vaste dagtekening, die in 1983 is vastgelegd in een onderhands geschrift en is aangegaan «voor een termijn lopende van jaar tot jaar» is een huurovereenkomst gesloten voor onbepaalde duur, met een opzeggingsmogelijkheid ieder jaar, maar zonder een clause nopens de na te leven opzeggingstermijn.

Krachtens art. 16 van de huurwet van 20 februari 1991 zijn de bepalingen van deze wet onmiddellijk van toepassing op deze huurovereenkomst, die geacht wordt te zijn gesloten voor een termijn van negen jaar, ingaande op 1 januari 1987.

2. Een door de verhuurder gedane opzegging van een schriftelijke huurovereenkomst van onbepaalde duur betreffende de hoofdverblijfplaats van de huurder, op een ogenblik dat de wet

van 22 december 1989 op de bescherming van de gezinswoning van kracht was, blijft krachtens art. 15 van de huurwet van 20 februari 1991 zonder uitwerking.

3. Bij de indexering van de huurprijs van een schriftelijke huurovereenkomst van onbepaalde duur, die krachtens art. 16 van de huurwet van 20 februari 1991 geacht wordt te zijn begonnen op 1 januari 1987, dient als aanvangsindexcijfer het indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand december 1986 te worden genomen.

M. t/ Van W.

Van W. gaf in huur aan M. het appartement A4 - derde verdieping, (...) vanaf 1 januari 1983 tegen 9.000 fr. per maand indexgebonden; met 1.200 fr. per maand als provisie voor gemeenschapslasten. De onderhandse huurovereenkomst werd niet geregistreerd, tenzij pas op 5 maart 1991.

Op 25 november 1990 stuurt Van W. aan M. een aangetekende opzegging van zes maanden: van 1 december 1990 tot 30 mei 1991.

M. schrijft terug op 5 maart 1991, betwist de geldigheid van de opzegging en vraagt subsidiair vanaf 1 juni 1991 een verlenging met drie jaar volgens art. 11 van de wet van 20 februari 1991. Tevens meldt M. aan Van W. dat op 5 maart 1991 registratie gebeurde.

Van W. vraagt: 1. betaling van de indexaanpassing voor de laatste vijf jaar; 2. van waardeverklaring van de opzegging.

M. vraagt: 1. de van onwaardeverklaring van de opzegging; 2. subsidiair: huurverlenging.

1. Aard van de overeenkomst

Overwegende dat de huur, vastgelegd bij onderhands geschrift en zonder vaste datum, te dezen de looptijd enkel bepaalt: «Deze (de huur) wordt toegestaan voor een termijn lopende van jaar tot jaar»;

Overwegende dat art. 14 van de overgangsbepalingen van de wet van 20 februari 1991 deze wet van toepassing maakt op de huurovereenkomsten gesloten vóór datum van die wet; dat art. 16 bepaalt dat de schriftelijke huurovereenkomsten zonder vaste datum, die voor onbepaalde duur werden gesloten, op zijn vroegste geacht worden te zijn ingegaan op 1 januari 1987;

Overwegende dat het onderhavige contract voor onbepaalde duur is gesloten, met opzegmogelijkheid ieder jaar, doch zonder een clause nopens de na te leven termijn van opzegging;

Overwegende dat derhalve, onder de gelding van de wet van 20 februari 1991, de huur dient geacht te zijn gesloten voor negen jaar met ingang 1 januari 1987;

Overwegende dat de registratie van het contract op 5 maart 1991 plaatshad op een ogenblik dat het contract reeds was gevormd zoals boven omschreven;

2. Opzegging

Overwegende dat Van W. opzegging deed op 25 november 1990 met een opzegtermijn van volle zes maanden;

Overwegende dat, op het ogenblik van het doen van de opzegging, de wet van 22 december 1989 op de bescherming van de gezinswoning, van kracht was; dat art. 2 bepaalt dat de gevolgen van de opzegging die gedaan werd vóór 1 januari 1991, worden geschorst gedurende de verlenging met één jaar vanaf 1 januari 1991;

Overwegende dat de overgangsbepalingen van de nieuwe wet van 20 februari 1991 onder art. 15 voorschrijven dat de

opzegging door de verhuurder, welke opzegging geschorst werd door toepassing van art. 2 van de wet van 22 december 1989, geen uitwerking heeft: tenzij de huurder afstand deed van het voordeel van de verlenging, of tenzij de opzegging voldeed aan de voorwaarden van art. 4 van die wet wat te dezen niet het geval is;

Overwegende dat dit art. 15 terugwerkende kracht heeft, waar het «uitwerking ontzegt aan een opzegging die voor haar inwerkingtreding (geldig) ware gebeurd» (Van Oevelen A., «Het nieuwe huurrecht anno 1991», *R.W.*, 1990-91, 1477);

Overwegende dat de op 25 november 1990 gedane opzegging zonder uitwerking blijft;

3. Indexering

Overwegende dat het huurcontract in indexatie van rechtswege voorziet, doch deze duidelijk nooit eerder is gevraagd door Van W.;

Overwegende dat het nieuwe art. 6 van afdeling II (zijnde titel I - art. 2 wet van 20 februari 1991) een aanpassing afhankelijk stelt van een schriftelijk verzoek daartoe door de verhuurder, en met terugwerking in de tijd van maximaal drie maanden;

Overwegende dat deze regel ook van toepassing is op het contract tussen partijen;

Overwegende dat Van W. in haar opzegbrief van 25 november 1990 geen aanspraken op indexatie maakte;

Dat zij voor het eerst er gewag van maakte in haar exploit van dagvaarding van 25 maart 1991 zodat enkel voor de maand december 1990 indexatie kan worden toegestaan, met uiteraard die voor de maanden vanaf januari 1991 doch welke niet gevorderd zijn;

Dat echter het contract dient gezien als begonnen op 1 januari 1987 zodat de indexatie daarmee rekening dient te houden en de huur voor december 1990 beliep:

$$\frac{9.000 \text{ fr.} \times 141,28 \text{ (index december 1989)}}{131,88 \text{ (index december 1986)}} = 9.642 \text{ fr.}$$

4. Huurverlenging

Overwegende dat M. een huurverlenging wegens ernstige redenen vraagt;

Overwegende dat, daar de gedane huuropzegging geen effect heeft, de huur er de momenteel ook geen einde door neemt, zodat de voorwaarden om verlenging te vragen niet vervuld zijn.

...

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 22 november 1993

Rechtsmiddelen – Hoger beroep – Devolutieve kracht – Reikwijdte – Het hele geschil met alle feitelijke en juridische vragen die ermee samenhangen

Het bestreden arrest (Arbh. Antwerpen, 7 september 1992) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat, krachtens artikel 1068 van het Gerechtelijk Wetboek, het hoger beroep tegen een eindvonnis

of tegen een vonnis alvorens recht te doen, het geschil zelf aanhangig maakt bij de rechter in hoger beroep; dat door het hoger beroep het geschil op de appelrechters overgaat met al de feitelijke en juridische vragen die daarmee samenhangen;

«Overwegende dat eiseres voor de eerste rechter aanvoerde dat verweerder drie tekortkomingen of nalatigheden had begaan die zijn ontslag wegens dringende reden rechtvaardigden; dat de eerste rechter twee van die drie redenen aanvaardde en op grond hiervan de vordering van verweerder tegen eiseres tot het verkrijgen van een verbrekingsvergoeding ongegrond verklaarde;

«Overwegende dat voor het arbeidshof eiseres bij conclusie aanvoerde dat de eerste rechter onterecht de derde reden voor het ontslag wegens dringende reden, namelijk het verzuim om de facturen te deponeren, heeft verworpen en dat dit 'in voorkomend geval rechtgezet (moet) worden in hoger beroep';

«Overwegende dat de appelrechters oordelen dat de twee door de eerste rechter aanvaarde redenen geen dringende redenen opleveren; dat zij voorts beslissen: 'dat 'het verzuim om de facturen te deponeren' in het tussenvonnis van 9 juni 1987 door de eerste rechter niet als tekortkoming ten laste van (verweerder) in aanmerking werd genomen en deze beschikking noch door het hoofdberoep noch door het incidenteel beroep werd bestreden, zodat zulks niet langer als dringende reden onderzocht dient te worden';

«Dat zij aldus de artikelen 1042 en 1068 van het Gerechtelijk Wetboek schenden.»

(Voorzitter: de h. Marchal – Rapporteur: de h. Forrier – Openbaar ministerie: mevr. De Raeye – Advocaat: mr. Dassesse – In de zaak: N.V. M. t/ B.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 2 december 1993

Merk – Eenvormige Beneluxwet, artt. 3, 13, A, en 14, B, – Overeenstemming – Begrip

Het bestreden arrest (Hof Brussel, 5 november 1992), dat eiseres, een autofabrikant, elk gebruik van het teken «Touring-Garantie» ontzegt in verband met diensten die identiek of soortgelijk zijn met de door verweersters merken «Touring Secours» en «Touring Assistance» gedekte diensten, wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat het Benelux-Gerechtshof beslist dat de rechter, om de overeenstemming, in de zin van de artikelen 3, 13, A, en 14, B, van de Eenvormige Beneluxwet op de merken, te beoordelen, de regel hoort na te leven volgens welke 'van overeenstemming tussen een merk en een teken sprake is, wanneer – mede gezien de bijzonderheden van het gegeven geval, en met name de onderscheidende kracht van het merk – merk en teken, elk in zijn geheel en in onderling verband beschouwd, auditief, visueel of begripsmatig zodanige gelijkenis vertonen dat associaties tussen merk en teken worden gewekt';

«Overwegende dat de uitdrukking 'merk en teken elk in zijn geheel', in het Frans 'la marque et le signe considérés en soi', betekent dat de rechter, bij de beoordeling van de overeenstemming tussen merk en teken, deze globaal moet onderzoeken, dat wil zeggen in hun geheel;

«Overwegende dat uit de in het middel weergegeven overwegingen van het arrest blijkt dat het hof van beroep alleen rekening heeft gehouden met het gebruik van het woord 'Touring' en bij zijn vergelijkend onderzoek niet alleen de toevoeging van de woorden 'Secours' en 'Assistance' buiten beschouwing heeft gelaten, maar ook de kleuren waarvan het nochtans vaststelt dat die 'in de akten van depot op precieze wijze zijn verlangd';

«Dat het arrest bovendien helemaal geen melding maakt van de bijzondere afbeeldingen waarvan eiser het belang in zijn conclusie benadrukte;

«Dat het arrest aldus de artikelen 3, 13, A en 39 van de voormelde Eenvormige Beneluxwet schendt en zijn beslissing niet regelmatig met redenen omkleedt.»

(Voorzitter: de h. Sace – Rapporteur: mevr. Charlier – Openbaar ministerie: de h. Velu, procureur-generaal – Advocaten: mrs. Dassesse en De Gryse – In de zaak: N.V. M. t/ V.Z.W. Koninklijke Touring Club van België)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 2 december 1993

Geneeskunde – Code van geneeskundige plichtenleer – Geen verbindende kracht

De bestreden beslissing (Raad van Beroep, met het Frans als voertaal, van de Orde der Geneesheren, 1 juni 1993) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat artikel 6, 2°, van het koninklijk besluit nr. 79 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Geneesheren de provinciale raden van de Orde der Geneesheren onder meer bevoegd maakt om tuchtmataregelen te treffen wegens fouten die de op hun lijst ingeschreven leden in de uitoefening van hun beroep of naar aanleiding ervan begaan, wanneer die fouten de eer of de waardigheid van het beroep kunnen aantasten; dat artikel 16 van genoemd besluit de sancties opsomt die de provinciale raad kan opleggen;

«Overwegende dat de bestreden beslissing erop wijst 'dat (eiser) wordt verweten dat hij herhaaldelijk artikel 36 van de code van geneeskundige plichtenleer heeft overtreden naar luid waarvan de geneesheer zal vermijden onnodig dure onderzoeken en behandelingen voor te schrijven of overbodige verstrekkingen te verrichten';

«Dat de raad van beroep beslist dat eiser 'in dezelfde mate als zijn confraters-geneesheren onderworpen was aan de code van geneeskundige plichtenleer en meer in het bijzonder aan artikel 36 van die code naar luid waarvan de geneesheer zal vermijden onnodig dure onderzoeken en behandelingen voor te schrijven of overbodige verstrekkingen te verrichten';

«Dat de bestreden beslissing eraan toevoegt 'dat het bepaalde in artikel 36 van de code van geneeskundige plichtenleer duidelijk is in weerwil van de algemene strekking ervan';

«Overwegende dat artikel 15, § 1, tweede lid, van voornoemd koninklijk besluit van 10 november 1967 bepaalt dat de Koning, bij een in de ministerraad overgelegd besluit, verbindende kracht kan verlenen aan de code van medische plichtenleer en aan de aanpassingen die door de nationale raad zouden gedaan worden;

«Dat artikel 36 van genoemde code niet is goedgekeurd bij koninklijk besluit; dat het derhalve verbindende kracht mist;

«Overwegende dat de bestreden beslissing, door eiser op grond van het bovenaangehaalde artikel 36 voor een duur van zes maanden te schorsen in het recht de geneeskunde uit te oefenen, zonder daarbij vast te stellen dat de hem verweten feiten de eer of de waardigheid van het beroep kunnen aantasten, en door verbindende kracht te verlenen aan de niet door de Koning goedgekeurde code van geneeskundige plichtenleer, de door eiser aangevoerde artikelen schendt.»

(Voorzitter: de h. Sace – Rapporteur: mevr. Charlier – Openbaar ministerie: de h. Velu, procureur-generaal – Advocaten: mrs. Draps en De Bruyn – In de zaak: B. t/ Orde der Geneesheren)

NOOT–De bestreden beslissing werd gewezen op verwijzing door Cass., 19 november 1992, *R.W.*, 1992-93, 1036.

Hof Gent (13e Kamer), 1 december 1993

Onrechtmatige daad – Schade en schadeloosstelling – Nutsbedrijf – Herstellingskosten – Verhoging met 15% wegens algemene kosten

Bij een werk aan riolering heeft het personeel van geïntimeerde een elektrische kabel van appellante, een elektriciteitsmaatschappij, beschadigd. Na vaststelling van de herstellingskosten beslist het hof over de «verhoging kosten»:

«De eerste rechter wees de post 'verhoging kosten' af op grond dat appellante 'niet bewijst op welke grond zij zich steunt om deze verhoging te vorderen'. Deze verhoging van algemene kosten wordt nochtans terecht gevorderd.

«Een bedrijf zoals appellante moet er rekening mee houden dat zich door de fout van derden op regelmatige tijdstippen schadegevallen zullen voordoen zodat het, wegens de dringendheid der herstellingen daarvan, meer personeel in dienst moet nemen dan normalerwijze nodig zou zijn voor de uitoefening van haar taak, in casu de elektriciteitsvoorziening en het gewoon onderhoud van haar net. Deze door derden veroorzaakte extrakosten kunnen door appellante teruggeworven worden als vergoeding voor de aangerichte schade.

«In casu vordert appellante, refererend aan de overeenkomst BVVO-CET, een vergoeding gelijk aan 15% van de herstellingskosten. Weliswaar is geïntimeerde niet gebonden door deze overeenkomst maar niettemin mag een vergoeding van 15% welke in de bedoelde overeenkomst werd opgenomen, vanzelfsprekend na grondige studie daaromtrent door ter zake bevoegde personen, als een betrouwbare basis worden gezien.

«Appellante maakt derhalve terecht aanspraak op een bijkomend bedrag van 31.994 fr.»

(Voorzitter: de h. Van Avermaet – Advocaten: mrs. Labens en De Clerck – In de zaak: C.V. W. t/ N.V. D.)

NOOT–Zie Hof Antwerpen, 20 december 1991 (motivering), *R.W.*, 1992-93, 159; vgl. Hof Antwerpen, 24 oktober 1991, *R.W.*, 1991-92, 780.

REACTIE

Kanttekening bij «Hulpbehoevend slachtoffer word je niet zomaar. Commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden»

1. Om een accuraat beeld te krijgen van de «commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden» (verder: de Commissie) is het wellicht aangewezen de volgende glossen op de hierboven vermelde bijdrage van M. Cromheecke (*R.W.*, 1993-94, 969-984) te maken.

Zoals bekend creëerde de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen (*B.S.*, 6 augustus 1985) (verder: de Wet) drie soorten tegemoetkomingen, namelijk een «hulp» (art. 31 Wet), een «voorschot» (art. 36 Wet) (en niet: «voorschot van hulp» in: Cromheecke, M., *l.c.*, 973 en 983) en een «aanvullende hulp» (art. 37 Wet).

Uit onderzoek (Cromheecke, M. en Sabbe, H., «Hooggespannen, maar niet ingeloste verwachtingen. Over de Commissie voor hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden», *Panopticon*, 1993, (295), 302) is gebleken dat de gemiddelde duur van de termijn die verloopt tussen het indienen van het verzoekschrift en de eindbeslissing, in geval van *toekenning van een tegemoetkoming*, veertien en een halve maand bedraagt bij de beoordeling van een verzoekschrift tot het verkrijgen van een «voorschot», en zeventien en een halve maand als om een «hulp» verzocht werd. (Het onderzoek van Cromheecke en Sabbe (*l.c.*, 302) vermeldt zeventien en een halve maand in geval van een verzoek tot het verkrijgen van een «hulp», de bijdrage van Cromheecke (*l.c.*, 970) echter slechts zeventien maanden zonder meer.)

Het opgeven van een gemiddelde procesduur kan echter een vertekend beeld geven, zeker in de wetenschap dat enkele dossiers binnen een termijn van *drie maanden* werden afgehandeld, terwijl andere dossiers dan weer bijna *vier jaar* aansleepten (Cromheecke, M. en Sabbe, H., *l.c.*, 302). «Tevens is er een zeker aantal dossiers, talrijker dan men op het eerste zicht zou denken, waar de vertraging te verklaren valt door de inertie van de verzoeker zelf, die nalaat gevolg te geven aan de onderzoeksinstructies van de verslaggever, niettegenstaande de herinneringen die het secretariaat hem toezendt. In dergelijke gevallen, wanneer een redelijke termijn is verstreken, maakt de verslaggever ex officio een bevelschrift op dat ertoe strekt de partijen te laten concluderen, hetgeen meestal als gevolg heeft dat het dossier 'nieuw leven wordt ingeblazen'» (Commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden, *Werkingsverslag* (1987-1991), Brussel, Ministerie van Justitie, 1992, 25).

2. De totaal toegekende bedragen als tegemoetkoming door de Commissie belopen:

- in 1988: 1.058.980 fr.
- in 1989: 5.607.715 fr.
- in 1990: 12.066.854 fr.
- in 1991: 12.781.059 fr.

(Commissie, *Werkingsverslag*, *l.c.*, 30).

Het totale bedrag voor deze jaren bedroeg derhalve 31.514.608 fr. (Cromheecke stelt: «de totaal uitgekeerde hulp bedroeg eind 1992 28.923.967 frank» (Cromheecke, M., *l.c.*, 970). Mogelijkerwijze heeft dit bedrag *enkel* betrekking op het kalenderjaar 1992 en wordt met «uitgekeerde hulp» (sic), zowel het «voorschot», de «hulp» als de «aanvullende hulp» bedoeld.

3. Artikel 31, § 1, Wet bepaalt dat een tegemoetkoming aangevraagd kan worden indien o.m. «het nadeel *lijkt* niet voldoende en op daadwerkelijke wijze door andere middelen te kunnen worden hersteld, (...)». Het is geenszins zo dat de wettelijke bepaling vereist dat «de hulp *wordt slechts* toegekend wanneer het slachtoffer *op geen enkele andere wijze* voldoende schadeloos gesteld kan worden (eigen *crusivering*)» (Cromheecke, M., *l.c.*, 970). Een dergelijke *absolute* bewijslast is door de wetgever niet in de schoot van de slachtoffers en hun rechthebbenden geworpen (*Gedr.St.*, *Senaat*, 1984-85, 873, 2/1^e, p. 9). Het is niet vereist dat het slachtoffer aantoonde dat het *effectief* zo is dat door andere middelen geen voldoende of daadwerkelijk herstel kan worden gerealiseerd. Enkel moet dit zo voorkomen, of anders gesteld, waarschijnlijk zijn. *Lijken* (zie tekst Wet) is immers slechts «schijnen», en niet «blijken» of «kunnen» (Sterkens, M., *Het slachtofferfonds. Het Fonds tot hulp aan de slachtoffers van op-*

zettelijke gewelddaden, Deurne, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1993, 40-42; Sterkens, M., «Het fonds tot hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden», noot onder Commissie, 16 november 1989, *R.W.*, 1992-93, 442-444).

4. Doordat de Commissie aan een slachtoffer of diens rechthebbenden een tegemoetkoming toekent, treedt de Staat van rechtswege voor het bedrag van het voorschot, de hulp of de aanvullende hulp dat uitbetaald wordt, in de rechten van het slachtoffer tegen de dader van het misdrijf (art. 38, § 1, Wet). De Belgische Staat kan zich dan tot de dader wenden, waartoe de Staat zich ook burgerlijke partij kan stellen voor het strafrecht, en zulks zelfs voor de eerste keer in hoger beroep (art. 38, § 1, 2 Wet).

Vanzelfsprekend kan de dader, ingeval hij aangesproken wordt door de Staat, tegen deze laatste alle middelen en excepties opwerpen die de dader kan doen gelden ten opzichte van het slachtoffer zelf. Dit is een normaal gevolg van het effect van het gezag van gewijsde (Sterkens, M., *l.c.*, 96-98) en niet (zozeer) van de grondslag waarop de tegemoetkoming door de Commissie wordt toegekend (contra m.i. ten onrechte: Cromheecke, M., *l.c.*, 976, noten 110 en 111). Immers, de dader is geen partij voor de procedure voor de Commissie, tenzij deze hierin vrijwillig zou tussenkomen (K.B. 18 december 1986 betreffende de commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden, art. 24; Sterkens, M., *l.c.*, 82 en 108).

In realiteit zal de Staat dan ook slechts van de dader het *laagste* van het door de rechtbanken en de Commissie toegekende bedrag als, respectievelijk, schadevergoeding (voor de geleden «schade») en tegemoetkoming (voor het ondergane «nadeel») (voor het belang van het onderscheid, zie Sterkens, M., *l.c.*, 42-43) daadwerkelijk kunnen vorderen.

5. Ook van het slachtoffer (of diens rechthebbende enkel bij toepassing van art. 38, § 3, Wet) kan de Staat de gedeeltelijke of gehele terugbetaling van het bedrag uitbetaald als voorschot, hulp of aanvullende hulp vorderen, en wel in twee onderscheiden situaties (art. 38, §§ 2 en 3, Wet). Enerzijds wanneer het slachtoffer na de uitbetaling van de tegemoetkoming in enigerlei hoedanigheid een schadeloosstelling voor het nadeel verkrijgt (art. 38, § 2, Wet), en anderzijds, wanneer de tegemoetkoming in enigerlei mate werd toegekend op grond van valse of onvolledige verklaringen vanwege het slachtoffer of zijn rechthebbende (art. 38, § 3, Wet).

Het moge duidelijk zijn dat het de Staat is, en niet de Commissie, die in rechte optreedt om de gelden terug te vorderen, hetzij van de dader (art. 38, § 1, Wet), hetzij van het slachtoffer (art. 38, §§ 2 en 3, Wet) of zijn rechthebbende (art. 38, § 3, Wet) (contra, ten onrechte: Cromheecke, M., *l.c.*, 976 (1e kolom) en 983 (2e kolom)). Als de Staat zich voor gehele of gedeeltelijke terugbetaling wil wenden tot het slachtoffer in toepassing van art. 38, § 2, Wet (cf. supra), dan dient eerst door de Commissie een met redenen omkleed advies aan de minister van Financiën verstrekt te worden (art. 39 Wet).

6. Als er door het slachtoffer of zijn rechthebbende fraude gepleegd werd om de toekenning van de tegemoetkoming door de Commissie te realiseren, dan is de frauderende partij strafbaar ingevolge de bepalingen van het K.B. van 31 mei 1933 betreffende de verklaring te doen in verband met de subsidies, vergoedingen en toelagen van elke aard, die geheel of gedeeltelijk ten laste zijn van de Staat (*B.S.*, 1 juni 1933; art. 38, § 3, 2 Wet).

Cromheecke citeert een licentiaatsthesis criminologie van het academiejaar 1987-88 waarin gewaagd wordt over «de weinige bekende gevallen van fraude» (Cromheecke, M., *l.c.*, 983, meer bepaald: Henry, R., *Hulp van de Staat aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden*, thesis R.U.G., 1987-88, 105). Dit is des te merkwaardiger daar de Commissie haar *allereerste* beslissing wees op 18 april 1988 (Sohier, J., «Les premiers pas d'une juridiction administrative: la commission pour l'aide aux victimes d'actes intentionnels de violence», *R.G.A.R.*, 1989, 11.431, p. 1) en er in het jaar 1988 slechts vijf (!) tegemoetkomingen (drie als hulp en twee als voorschot) werden toegekend (Commissie, *Werkingsverslag*, *l.c.*, 28).

Het is bezwaarlijk denkbaar dat bij *meerdere* van deze vijf aanvragers die een tegemoetkoming kregen, *na betaling* reeds spoedig (want in het academiejaar 1987-88) gebleken is dat er gefraudeerd werd zodat de Belgische Staat overging tot terugvordering van de bedragen der toegekende tegemoetkomingen...

Marc Sterkens

Nawoord op bovenstaande reactie

1. Terecht merkt Sterkens op dat het opgeven van een gemiddelde procesduur een vertekend beeld kan geven. Precies daarom werd ook in de inleiding van het artikel en bij de vermelding van de desbetreffende cijfergegevens uitdrukkelijk verwezen naar het artikel van Sabbe, H. en mezelf dat een globaal en genuanceerd beeld geeft van de werking van de Commissie in de praktijk. De kritiek op de te lange procesduur blijft echter onverkort gelden zelfs wanneer de inertie van de verzoeker mede aan de basis ervan ligt. Immers dienen de termijnen nageleefd en veralgemeend te worden zoals in het besluit van het artikel gesuggereerd wordt. Of de procedure nu 17 maanden of 17 en halve maand duurt, is in deze context weinig relevant. De wet spreekt inderdaad over het begrip «voorschot», maar ter verduidelijking werd in het artikel geopteerd voor het begrip «voorschot van hulp».

2. De totaal toegekende bedragen als tegemoetkoming belopen tot eind 1991 inderdaad 31.541.608 fr. (zie hiervoor Parlementaire Vraag nr. 14 van 17 februari 1992 van senator Arts aan de minister van Justitie, *R.W.*, 1991-92, 1304).

3. Het subsidiariteitsbeginsel wordt in het artikel in extenso behandeld op pp. 975-976. Het onderscheid dat Sterkens maakt tussen «lijken» of «schijnen» enerzijds en «blijken» of «kunnen» anderzijds wordt in de jurisprudentie van de Commissie op zijn minst niet «begrripsmatig» toegepast (cf. voetnoten 101 t/m 104 van het artikel). Bovendien duidt het feit dat de Commissie de verzoeker actief aanspoort om de voor het slachtoffer mogelijk onbekende vergoedingsstelsels aan te schrijven eerder in de richting van «blijken» of «kunnen», zeker wanneer zij de Commissie op de hoogte dient te houden van de beslissing daaromtrent en de passende stavingsstukken dient voor te leggen (cf. voetnoot 98 van het artikel). Zijn stellige visie acht ik dus niet correct.

4. Het subrogatierecht wordt in het artikel geenszins behandeld op pagina 976 zoals Sterkens laat uitschijnen, maar op pagina's 982-983. De voetnoten 110 en 111 slaan op het essentieel verschil van grondslag tussen de toekenning van een hulp door de Commissie en de toekenning van een schadevergoeding door de gewone hoven en rechtbanken. De verwijzing naar het gezag van gewijsde is in deze context dus niet relevant.

5. Enkel de Staat kan inderdaad de volledige of gedeeltelijke terugbetaling van de hulp terugvorderen (zie hiervoor ten andere pagina 983 linker kolom van het artikel).

6. Het citaat uit de licentiaatsthesis refereert (waarschijnlijk onduidelijk) naar de fraudegevallen in toepassing van het K.B. van 31 mei 1933.

Informatief dient opgemerkt te worden dat tussen het indienen van het artikel en de publicatie ervan artikel 3 van de Programmawet van 24 december 1993 (*B.S.*, 31 december 1993, tweede uitgave) het bedrag dat de rechter dient uit te spreken bij elke veroordeling tot een criminele of correctionele hoofdstraf heeft verhoogd van 5 naar 10 frank. Wat de opmerkingen van Marc Sterkens betreft heb ik de indruk dat het artikel niet in globo wordt gelezen en één onderdeel wordt beoordeeld zonder zich te vergewissen van nuances of verduidelijkingen die verder volgen.

Mark Cromheecke

BOEKEN

J.E. GOLDSCHMIDT en R. HOLTMAAT, **Vrouw en Recht**, 's-Gravenhage, DCE/STO, 1993, 556 pp., fl. 35

Dit «trendrapport», geschreven in opdracht van de Nederlandse staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, wil een overzicht bieden van het onderzoek dat in Nederland is gedaan op het gebied van de vrouwenstudies.

De leiding van het project was in handen van prof. mr. J.E. Goldschmidt. Het onderzoeksmateriaal werd door haar en mr. R. Holtmaat (met medewerking van enkele minder bekende wetenschappers) in kaart gebracht en geanalyseerd. Het feit dat beide academici

voor dit boek tekenen, verleent er een kwaliteitsmerk aan. Zij zijn immers door de wol geveerde vorsers op het gebied van de feministische rechtsbeoefening.

Deze joekel van meer dan 500 pagina's is opgebouwd uit drie delen. Deel A vormt een algemene inleiding. Het omvat bijdragen m.b.t. de institutionele ontwikkeling van juridische vrouwenstudies in Nederland, m.b.t. het feministische rechtstheoretische debat en een overzicht van de thema's die in het volgende hoofdstuk aan bod komen.

In deel B worden achtereenvolgens de thema's «zorg ouder-kind», «zelfbeschikking», «arbeid & inkomen» en «gelijke behandeling & non-discriminatie» onder de loep genomen. Per thema wordt eerst de algemene maatschappelijke context besproken. Daarna worden de tendensen gesignaleerd in wetgeving, rechtspraak, rechtsleer en beleid. Tevens wordt aangetoond hoe het onderzoek zich verhoudt tot het algemeen juridisch onderzoek.

In het deel C wordt nader ingegaan op de relatie tussen macht en recht en de invloed van het internationaal recht.

In een nabeschuiving komen de samenhangen, de dilemma's en de leemtes in het onderzoek dat tot nu toe is verricht, aan de orde.

Persoonlijk appreciëren wij dat de auteurs hun boek hebben afgesloten met een aantal suggesties. Dit overzicht kan als inspiratiebron dienen voor beginnende onderzoekers die nu nog al te vaak platgetreden paden bewandelen.

Het opheffen van de ongelijkheden tussen de geslachten veronderstelt een culturele (r)evolutie. De desbetreffende informatie moet dan ook goedkoop worden aangeboden opdat zo veel mogelijk geïnteresseerden hiervan kennis kunnen nemen. Het feit dat deze kwalitatief hoogstaande turf tegen 35 gulden wordt verkocht, voldoet vast en zeker aan dat vereiste.

Patrick Humblet

L. WICHERS HOETH, **Kort begrip van het intellectuele eigendomsrecht**, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1993, 372 pp.

Dit handboek is de zevende druk van een werk dat voor het eerst het licht zag in 1929 onder auteurschap van prof. W.H. Drucker, later door prof. Bodenhausen herwerkt werd, en sedert de vierde druk door de huidige auteur telkens geactualiseerd is.

Na een kort inleidend hoofdstuk waarin het begrip intellectuele eigendom gedefinieerd wordt en een overzicht van de internationale verdragen inzake intellectuele eigendom gegeven wordt, volgt een samenvatting van de belangrijkste principes en rechtsproblemen in de verschillende takken van het intellectueel eigendomsrecht *sensu lato* in Nederland. De verschillende hoofdstukken behandelen achtereenvolgens het octrooierecht, het topografierecht, het kwekersrecht, tekeningen en modellen, het merkenrecht, het handelsnaamrecht, het auteursrecht en de ongeoorloofde mededinging.

Het boek is opgevat als een algemeen overzicht of een eerste kennismaking zonder daarom oppervlakkig te worden. Veel eigen accenten van de auteur moeten hierin niet verwacht worden. Wellicht kan het werk nog de meeste diensten bewijzen als studieboek voor Nederlandse studenten, ook al zal de Belgische jurist die met een probleem van Nederlands intellectueel eigendomsrecht geconfronteerd wordt, in dit handboek zeker een eerste oriëntatie vinden. De talrijke verwijzingen naar rechtspraak zijn ook zeer nuttig, maar het aantal verwijzingen naar rechtsleer is wel heel beperkt gehouden.

Gepoogd werd om het boekje zo actueel mogelijk te houden. Hiertoe werden niet alleen de meest recente ontwikkelingen op het gebied van intellectuele eigendom in Nederland en in de EEG in deze zevende druk verwerkt, maar werd voor zover mogelijk ook reeds vooruitgelopen op wetwijzigingen of richtlijnen «in de maak» op het ogenblik van verschijnen van dit boek. We denken hier aan het ontwerp van nieuwe octrooiwet, het Protocol tot wijziging van de Benelux-merkenwet en verschillende harmonisatierichtlijnen inzake auteursrecht.

Een trefwoordenindex aan het einde van het boek en het gebruik aan het begin van elke alinea van in het vet gedrukte trefwoorden die in de gedetailleerde inhoudstafel opgenomen worden, maken opzoeken in dit overzichtelijke werkje tot een lust.

Michiel Elst

A. BERTOUILLE en L. SPAUTE, **De nieuwe tuchtregeling van het gemeentepersoneel**, U.G.A., 1993, 193 pp.

In dit boek wordt, na een korte algemene situering van de tuchtregeling en een historisch overzicht van het tuchtrecht voor het gemeentepersoneel, in negen hoofdstukken de draagwijdte belicht van de wet van 24 mei 1991 tot wijziging van de nieuwe gemeentewet wat de tuchtregeling betreft (*B.S.*, 6 juni 1991). Het behandelen van de regels van administratief toezicht en de verwijzing naar de procedures voor de Raad van State en zelfs voor de Europese Commissie voor de rechten van de mens (waar kansen op slagen «illusoir» worden genoemd – p. 157) stond de auteurs toe het werkje zijn algemene titel mee te geven. Het werk bevat ook, in vier bijlagen (pp. 158 tot 186), de tekst van de wet van 24 mei 1991, uittreksels uit het E.V.R.M. en het daarbij horend eerste en vierde aanvullend protocol, een schematisch overzicht van de administratieve beroepsmogelijkheden tegen tuchtstraffen in de gemeenten van het Vlaamse, respectievelijk het Waalse Gewest en de tekst van de wet van 19 juli 1991 waarbij het administratieve kort geding bij de Raad van State wordt georganiseerd.

Is het werk geschreven vanuit de bedoeling om brede lagen van ambtenaren, ook niet-juristen, te bereiken («ten geleide», p. 7), dan had dit opzet er zeker niet aan in de weg mogen staan dat geïnteresseerden in het boek een aanzet tot uitdieping van bepaalde problemen konden vinden, hetzij in een literatuurlijst, hetzij in verduidelijkende voetnoten.

Een eerste aanblik van het boekje wekt verwachtingen: de inhoudsopgave doet een goede structurele opbouw van de uiteenzetting vermoeden, en uit het voorwoord van de minister van Binnenlandse Zaken, waarin gewezen wordt op de belangrijke inbreng die co-auteur Bertouille, als verslaggever over het wetsontwerp in de Commissie van Binnenlandse Zaken van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, bij de totstandkoming van de wet van 24 mei 1991 heeft geleverd, blijkt de deskundigheid van de auteurs.

Enige teleurstelling volgt evenwel bij dieper grasduinen in het werkje. Een voorbeeld: Hoofdstuk 1, het toepassingsgebied van de wet. Van specialisten in de materie mag verwacht worden dat zij, ook wanneer – zelfs precies omdat – zij zich tot «leken» richten, een poging ondernemen om het toepassingsgebied van de wet die zij bespreken, duidelijk te omschrijven. Schrijven over de wet van 24 mei 1991 betekent dan dat het onderscheid tussen contractueel en statutair dienstverband wordt uitgediept en dat wordt omschreven welk gemeentepersoneel in het onderwijs is tewerkgesteld. In casu evenwel niets daarvan: na het overschrijven van de tekst van de wet (artikel 281 Nieuwe Gemeentewet) verliezen de auteurs de draad van hun verhaal in een niet ter zake doende opsomming (een burgemeester of schepen is geen personeelslid van de gemeente; een personeelslid benoemd door de ambtenaar van de burgerlijke stand valt alleen niet onder de wet van 24 mei 1991 wanneer het contractueel in dienst is genomen, en dit is dan niet omdat het personeelslid tot een bijzondere categorie behoort, maar gewoon omdat het, als contractueel, buiten het bestek van de wet valt). En als de auteurs dan toch op deze plaats een overzicht wilden bieden van het tuchtstatuut van alle gemeentelijke personeelsleden, blijft de lezer op zijn honger wanneer hij, bijvoorbeeld, de tuchtrechtelijke bevoegdheid van de gemeente ten opzichte van de vrijwillige brandweerblieden wil onderzoeken. Erger nog, de aandachtige lezer zal vaststellen dat de auteurs een verkeerd criterium gebruiken om de toepasselijkheid van de wet ten aanzien van het onderwijzend personeel in gemeenten die onder de Vlaamse Gemeenschap ressorteren af te lijnen. Zij bevinden immers de bestaande artikelen 150 tot 152 van de Nieuwe Gemeentewet nog toepasselijk op personeel van «niet-gesubsidieerde scholen», terwijl het decreet van 27 maart 1991 (rechtspositie personeel gesubsidieerd onderwijs) zich richt naar houders van gesubsidieerde *betrekkingen*, los van de subsidieregeling waaronder de school valt (ter ontlasting voor de auteurs: die vergissing wordt in een later hoofdstuk wel rechtgezet – p. 95).

De indruk van onnauwkeurigheid die opwelt uit een dergelijke vaststelling, wordt nog versterkt door storende vergissingen bij vermelding van wetsartikelen (zie pp. 23, 24), door storende fouten die waarschijnlijk het gevolg zijn van de vertaling (p. 29 e.v.: «kracht van gewijsde» waar het duidelijk gaat om «gezag van gewijsde»), en door onvolkomenheden bij het verwijzen naar rechtspraak (geen aanduiding van vindplaats; voor de uitspraken van de Raad van State wordt nu eens een arrestnummer aangegeven, dan weer alleen maar het

nummer van de kamer, hetgeen een ongebruikelijke wijze van wijziging is – zie p. 28). Ook door de vaststelling dat de auteurs blijkbaar geen rekening gehouden hebben met een paar mogelijks na de opmaak van het manuscript gepubliceerde wetten die een impact hebben op de behandelde materies: zo de wet van 5 augustus 1992 tot wijziging van de organieke O.C.M.W.-wet en het voor de behandelde problematiek belangrijke Vlaams decreet van 28 april 1993 betreffende het toezicht op gemeentelijke handelingen. Aan het K.B. van 5 december 1991 over de procedure van kort geding bij de Raad van State is gelukkig nog door een voetnoot van de uitgever (p. 154) aandacht besteed.

In het kader van een algemene kennismaking met de problematiek van het tuchtrecht van de ambtenaren in lokale besturen kan het werk verdienste hebben. Erop terugvallen voor de oplossing van specifieke problemen lijkt ons onmogelijk.

Wij onthouden uit dit boek vooral het pleidooi van volksvertegenwoordiger Bertouille (inleiding, pp. 12, 34 e.v., 48) om, door een nieuwe wijziging van de gemeentewet en in parallel met het strafrecht, ter bevordering van de rechtszekerheid van de ambtenaar, een precieze opsomming te geven van inbreuken die voor tuchtrechtelijke bestraffing in aanmerking komen. Tevens de aandacht die hij vestigt (pp. 71-72) op de vraag of de ernstige gevolgen die bepaalde tuchtstraffen voor de betrokkenen met zich brengen, niet moeten leiden tot de toepassing van artikel 6.1 E.V.R.M. (onpartijdige en onafhankelijke rechter), niet omdat een burgerlijk recht in het geding is, maar omdat de betrokkene de waarborgen moet genieten van iemand tegen wie «een strafvervolg» is ingesteld.

A. Vandendriessche

A. VAN PUT, Ondernemingsparticipatie. De weg naar Democratie in de Onderneming, Gent, Mys en Breesch, 1994, 154 pp.

Het gerecenseerde boek is de eerste uitgebreide juridische studie m.b.t. ondernemingsparticipatie op de Vlaamse markt.

Wie de auteur kent, zal niet verwonderd zijn dat hij dit werk heeft geschreven. Deze voorzitter van het directiecomité van de H.B.K.-spaarbank voert reeds jaren een kruistocht voor een (meer) ethische economie. Hij is ook gefascineerd door bepaalde vormen van werknemersparticipatie. In het verleden heeft hij reeds menig artikel hierover gepubliceerd. Daarnaast heeft hij binnen zijn bedrijf een eigen participatiestructuur – los van de bestaande P.B.O.-organen (O.R./C.V.G.V.) – uitgebouwd (zie o.a. Van Put, A., «Het participatiemodel van H.B.K.-Spaarbank», in *Financiële participatie*, Stallaeys, R. (red.), Leuven, Garant, 1992, 93-102; Van Put, A., «Fusie met personeel: beschouwingen bij het H.B.K.-participatiemodel», *E.S.T.*, 1983, 499-513).

In zijn verantwoording (p. VI) zegt de auteur dat hij een handboek heeft geschreven, maar hij voegt er wijselijk aan toe dat her en der kritische beschouwingen zijn verwerkt. Tussen de beschrijvende stukken in, geeft A. Van Put immers een zeer persoonlijke commentaar waarmee sommige lezers het zeker niet eens zullen zijn. Dit is dan ook meer een uitgebreid essay dan een objectieve compilatie.

Na een inleiding waarin de terminologie wordt toegelicht, wordt een korte samenvatting gegeven van de wijze waarop de participatie in de economische wetenschap wordt benaderd. Hierbij komen de belangrijkste theorieën dienaangaande aan bod, de voor- en nadelen worden besproken en enkele conclusies van recente econometrische onderzoeken worden weergegeven.

In het besluit van het tweede hoofdstuk (p. 27) wordt geconcludeerd dat noch de economische theorie, noch het econometrisch onderzoek doorslaggevend argumenten geven voor of tegen participatie. Desalniettemin is dit – volgens de auteur – een *must*. A. Van Put is iemand die «gelooft» in participatie om de democratie (of althans datgene wat hij als dusdanig beschouwt) binnen de onderneming te stimuleren. Men krijgt dan ook de indruk dat een – weliswaar zeer goed gestoffeerde en boeiende – *oratio pro domo* wordt gehouden. Hierbij wordt vooral aandacht besteed aan de financiële participatie. Structurele participatie wordt vermeld, maar krijgt (o.i. te) weinig aandacht.

In het derde hoofdstuk wordt de participatie in het recht besproken. In dit verband toont de auteur zich zeer kritisch t.o.v. het (z.i.) verouderde burgerrechtelijke eigendomsbegrip.

In het vierde hoofdstuk worden de belangrijkste buitenlandse participatiestelsels beschreven. Een apart hoofdstuk wordt gewijd aan (het ontbreken van) de Belgische participatiewetgeving. Het siert de auteur dat hij het debat inzake de sociale-zekerheidsbijdragen i.v.m. vormen van financiële participatie (waarin ook H.B.K. partij is) niet in extenso behandelt. Hoewel in de pers o.a. over de al of niet R.S.Z.-onderworpenheid van de winstbewijzen van Agfa-Gevaert zeer veel is geschreven, betreft het slechts een marginaal aspect van de problematiek. In een laatste hoofdstuk wordt de kritiek op de werknemersparticipatie besproken.

In tegenstelling tot de meeste juridische werken, heeft het weinig zin om dit boek te consulteren. Je moet het lezen van het begin tot het einde. Dit is geen zware opgave. De auteur is zo bezield door zijn onderwerp dat hij er op een meeslepende wijze over kan vertellen. Dit heeft echter ook een schaduwzijde. Zoals we hierboven reeds hebben gesteld, «geloof» de schrijver in participatie. De afstand tussen geloof en sectarisme is echter zeer klein. Dit komt o.a. tot uiting in de onverzoenlijke houding die wordt aangenomen tegenover al degenen die van mening verschillen met de schrijver. (Neo-)liberalen, socialisten, werknemersorganisaties en de overheid zijn het voorwerp van (soms te) scherpe kritiek. Zo wordt bv. op grond van één enkele zin in een artikel van een lid van een werknemersorganisatie geconcludeerd dat de negatieve houding van de vakbonden tegenover financiële participatie het gevolg is van «een onvoldoende studie en kennis van buitenlandse publikaties» (p. 105). Deze veralgemening is onterecht. De houding van de vakbonden spruit niet voort uit onwetendheid, maar is ingegeven door een ideologie. Zo verwerpt bv. het A.B.V.V. de financiële participatie omwille van het vasthouden aan het conflictmodel (zie bv. Debunne, G., *Vakbonden en Europa, verleden en toekomst*, Leuven, Kritak, 1987, 199).

Ook het standpunt van de auteur is o.i. beïnvloed door een ideologie: het christelijk personalisme. Deze stroming is gebaseerd op een aantal pauselijke encyclieken met een sociale boodschap (zie o.a. *Metafysiek en engagement*, Bouckaert, L. en Bouckaert, G. (red.), Leuven, Acco, 1992, 236 pp.; *Naar een samenleving met een menselijk gelaat*, Van Liedekerke, L. en Verstraeten, J. (red.), Leuven, Acco, 1992, 160 pp.). Zij heeft (gesimplificeerd) twee belangrijke krachtlijnen: de opheffing van de tegenstelling tussen Arbeid en Kapitaal en een meer ethische benadering van de economie. Deze gedachtenstroming zet zich af tegen het socialisme (verwerping van de klassenstrijd) en het liberalisme (verwerping van het egoïsme) (zie o.a. *Christenen en samenleving. Bijdragen tot een christelijk sociale ethiek*, Kok, Kampen, 1991, 246 pp.; *Terugkeer van de ethiek*, Bouckaert, L. (red.), Leuven, Acco, 1989, 192 pp.; Thys, W., Vandeveld, T. en Opdebeeck, H., *Economie, macht en gerechtigheid*, Kapellen, DNB/Pelckmans, 1989, 198 pp.).

Het werk van A. Van Put is van deze christelijke ethiek doordrongen. Dit leidt op sommige plaatsen tot filosofische passages die te metafysisch zijn voor een juridische studie (zie bv. p. 115 onderaan).

De auteur vraagt zich aan het einde van zijn boek af (p. 122) of zijn geloof in de overbrugging tussen arbeid en kapitaal geen utopie is en of participatie geen verleidingsmaneuver is om de werknemers te misleiden. Een (o.i. bevestigend) antwoord hierop geven kan echter jammer genoeg niet binnen het (korte) bestek van een boekbespreking.

Patrick Humblet

AANGEKONDIGD

N.E. ALGRA en H.R.W. GOKKEL, *Verwijzend en verklarend juridisch woordenboek* (zevende druk), Alphen aan den Rijn, Samsom H.D. Tjeenk Willink, 500 p., 89,50 fl.

J.R. VAN STEGEREN, *Lagere overheden in en buiten rechte*, Zwolle, Tjeenk Willink, 274 p., 67,50 fl.

H. TROOSTWIJK, *Ruimtelijke ordeningsrecht* (vierde druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 198 p., 55 fl.

O.A.M. FLORIS, M.C. BURKENS en H.R.B.M. KUMMELING, *Grondrechtenbescherming door algemene wetten*, Zwolle, Tjeenk Willink, 128 p., 37,50 fl.

J.P. REHWINKEL, P.P.T. BOVEND'EERT en R.J. HOEKSTRA, *De positie van de minister-president*, Zwolle, Tjeenk Willink, 29,50 fl.

Bestuursrecht aan de horizon (Opstellen over materieel bestuursrecht bij gelegenheid van de tachtigste verjaardag van prof. mr. S.F.L. baron van Wijnbergen), Zwolle, Tjeenk Willink, 150 p., 42,50 fl.

P.H.M. GERVER, *Het recht van hypotheek*, Zwolle, Tjeenk Willink, 138 p., 37,50 fl.

D. VAN DER MEIJDEN, *Praktisch milieurecht voor het Hoger Beroeps Onderwijs*, Zwolle, Tjeenk Willink, 280 p., 55 fl.

J.F. NIJBOER, *Strafrechtelijk bewijsrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 368 p., 35 fl.

G.C.J.J. VAN DEN BERGH (red.), *De taal zegt meer dan zij verantwoordt kan* (Een keuze uit de verspreide rechtskundig-signifische geschriften van mr. Jacob Israël de Haan), Nijmegen, Ars Aequi Libri, 172 p., 32,50 fl.

L. BOMHOF, *Het handhavingsperspectief voor milieubeleid en regelgeving in de jaren negentig*, Zwolle, Tjeenk Willink, 84 p., 29,50 fl.

H. CLAASSENS e.a., *Tussen solidariteit en eigenheid...*, Gent, Mys & Breesch, 278 p., 1.950 fr.

E. VERHELLEN en F. SPIESSCHAERT, *Children's rights: monitoring issues*, Gent, Mys & Breesch, 164 p., 590 fr.

M. STORME (red.), *Personen- en Familierecht. Gezin en recht in een postmoderne samenleving. Twintig jaar Post-universitaire cyclus Willy Delva (1973-1993)*, Gent, Mys & Breesch, 548 p., 4.950 fr.

H.D. STOUT, *De betekenissen van de wet*, Zwolle, Tjeenk Willink, 290 p., 67,50 fl.

De volgende onderwerpen zullen worden behandeld:

- De algemene beginselen van de artikelen 30 tot 36 E.G. – Verdrag;
- Het arrest Keck en Mithouard: een revolutie of een terugkeer naar een orthodoxe lezing van het verdrag;
- Mededingingsbeperking van overheidswege: de artikelen 5, 85, 86 en 90 van het E.G.-Verdrag bekeken door een Keck-bril;
- Harmonisatie van de wetgevingen: een alternatief voor de rechtspraak.

Inlichtingen: mevr. E. Snoeck, Kunstlaan 41/1, 1040 Brussel – tel. 02/505.09.20 en fax. 02/505.09.97.

Studienamiddag echtscheidingsprocesrecht

Op vrijdag 7 oktober 1994 wordt door het Instituut voor Familie-recht en Jeugdrecht te Leuven een studienamiddag georganiseerd over de nieuwe wet op de echtscheidingsprocedure.

Volgende uiteenzettingen worden gehouden:

- Achtergrond en toekomstperspectief van de hervorming van het echtscheidingsrecht in België (prof. P. Senaeve);
- Het hoorrecht van minderjarigen (B. Poelemans);
- De echtscheiding op grond van bepaalde feiten (prof. P. Senaeve);
- De echtscheiding door onderlinge toestemming (prof. W. Pintens).

Inlichtingen: prof. P. Senaeve, Tiensestraat 41, 3000 Leuven – Tel. 016/28.52.05.

ERATUM

Burgerlijke vordering

In de noot onder Antwerpen, 8 januari 1993 werd een regel niet afgedrukt (*R.W.*, 1993-94, 1398), namelijk in de 9e regel van randnummer 4 (*R.W.*, 1993-94, 1400).

Er staat: *J.L.M.B.*, 1993, 19, 460, nr. 674 in fine;

Terwijl er zou moeten staan:

J.L.M.B., 1993, 19, met noot DERENNE-JACOBS, C.; FETTWEIS, A., *Manuel de procédure civile*, 1987, 460, nr. 674 in fine;

MEDEDELINGEN

Hervorming van de echtscheidingsprocedure: voordracht

Op 22 september 1994 te 12.30 u organiseert het Centre de droit privé et de droit économique van de U.L.B. een lezing betreffende de nieuwe echtscheidingsprocedure.

Mr. Alain-Charles Van Gysel zal een voordracht houden met als thema "La réforme des procédures de divorce".

«Current Issues of Crossborder Establishment»

Op 23 september 1994 zal te Maastricht in de Statenzaal van de Rijksuniversiteit Limburg een conferentie «Current Issues of Crossborder Establishment» worden georganiseerd.

Voor verdere informatie kan u zich wenden tot METRO - Rijksuniversiteit Limburg, Postbus 616, 3200 MD Maastricht (Nederland), tel. 00.31.43.883060 en fax. 00.31.43.259091.

Belgische Vereniging voor Europees Recht v.z.w.

Op 23 september 1994 houdt de Belgische Vereniging voor Europees Recht een studiedag over het vrij verkeer van goederen in de Europese Gemeenschap.

Recyclagecursus: sociaal recht en familierecht

Zoals elk jaar organiseert het Centre des facultés universitaires catholique pour le recyclage en droit, twee recyclage-cycli.

De eerste cyclus welke zal plaatsvinden in oktober 1994, handelt over «Quelques questions d'actualité en droit social». De tweede cyclus in november 1994 behandelt «Quelques questions d'actualité en droit familial».

Inlichtingen: Centre de Documentation et de Recyclage – Faculté de Droit – Place Montesquieu 2 – 1348 Louvain-la-Neuve – tel. 010/47.46.64.

Studienamiddag: Overdracht van Schuldvordering

De Rechtsfaculteit van de K.U. Leuven organiseert een studienamiddag over de nieuwe artikelen 1690 e.v. en 2075 B.W. zoals die werden gewijzigd door de wet van 6 juli 1994.

Programma:

13u30 Onthaal

14u00 Verwelkoming (prof. dr. H. Cousy)

14u15 De vormvrije overdracht van schuldvordering (prof. E. Dirix)

14u45 De inpandgeving van schuldvorderingen (prof. A. Verbeke)

15u15 Vragenronde

16u00 Effectivering (mr. I. Peeters, advocaat te Brussel)

16u30 Grensoverschrijdende aspecten (mr. G. Van Haegenborgh, assistent K.U.L.)

17u00 Vragenronde

17u30 Receptie

De studienamiddag vindt plaats te Leuven, College De Valk, Tiensestraat 41, Auditorium Zeger Van Hee op vrijdag, 28 oktober 1994.

De inschrijvingsprijs bedraagt 3.500 fr. en dient gestort te worden op rekening nr. 431-0635401-21 t.n.v. Instituut Zekerheden en Executierecht.

In het inschrijvingsgeld is ook het door Kluwer Rechtswetenschap uitgegeven boek *De vormvrije cessie* begrepen.

Inlichtingen: mevr. E. Berckmans, Instituut Zekerheden en Executierecht, Tiensestraat 41, 3000 Leuven. Tel. (016) 28.52.03.